

**”Irvikuva – entäs sitten?”
Lapin Kansan ja Helsingin Sanomien luoma saamelaiskuva vuoden 2011
sanomalehtiteksteissä**

**Ida Ikonen
Pro gradu -tutkielma
Saamelainen kulttuuri
Giellagas-instituutti
Oulun yliopisto
Huhtikuu 2013**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Aiempia tutkimuksia.....	4
1.2 Aineisto.....	5
1.3 Teoreettinen viitekehys, tutkimusmetodi ja tutkimuskysymys.....	10
2 KUKA PUHUU?	15
2.1 Toimittajien valta	16
2.3 Mielipidekirjoitukset.....	23
3 SILLISALAATTIA JA VAIETTU SAAMELAISUUS – TEEMOISSA	
ESIINTYVÄ SAAMELAISUUS	31
3.1 ”Sillisalaattia ehkä, mutta kaikissa sen parhaissa vivahteissa” – taiteista ja tapahtumista kertovat sanomalehtitekstit.....	31
3.2 Mukasaamea ja elvytystoimia – kieli-teeman sanomalehtitekstit.....	40
3.3 Uutta tutkimusta ja historiallisia tapahtumia – uutisointi historia- ja tiedeteeman sanomalehtiteksteistä.....	45
4 VAALEJA, VALITUKSIA JA KÄRHÄMÖINTIÄ	53
4.1 Saamelaisten asioita hoitamassa – uutisointi Suomen saamelaistalitiikasta.....	54
4.2 ”Enemmistö kapinoi, mutta vähemmistö komentaa” – uutisointi saamelaiskäräjistä.....	59
4.3. ”Tahra Suomen ihmisoikeuspolitiikassa” – keskustelu ILO-sopimukseen liittyvissä sanomalehtiteksteissä.....	66
5 ERILAISET SAAMELAISET	74
5.1 Alkuperäisempääkin alkuperäisempi? – lappalaiskeskustelu	76
5.2 Yhtenäinen ryhmäkö?.....	80
5.3 Henkilökuvien saamelaiset.....	86
6 PÄÄTÄNTÖ	94
Lähteet	100
Liitteet	

1 JOHDANTO

Saamelaisen kulttuurin opiskelijana olen kiinnostunut siitä kuvasta, mikä saamelaisuudesta valtaväestölle luodaan. Monien tiedot saamelaisuudesta perustuvat vahvasti mediassa esitettyihin kirjoituksiin, joten halusin tutkia, minkälaisin representaation saamelaiset suomalaisessa sanomalehdissä esitetään.

Sari Pietikäisen (2000) mukaan medialla on voima valaista, rajoittaa ja vaientaa asioita. Se antaa lukijoille käsityksen, mitkä asiat ovat tärkeitä. Vähemmän huomattavat aiheet se jättää huomiotta kokonaan. Sanomalehdissä ilmestyvät aiheet kuvaavat siis yhteiskunnasta niitä asioita, joista halutaan keskustella tai jotka halutaan ratkaista. (Pietikäinen 2000: 96.)

Median valtaa on myös kritisoitu. Se on Esa Väliiverrosen (2012) mukaan herättänyt huolta läpi joukkoviestinnän historian. Se mielletään ihmisiä manipuloivaksi ja toimintamahdollisuuksia rajoittavaksi vallaksi, ja siihen liitetään negatiivinen sävy. Median valta on kytköksissä mediasisältöihin, niihin aiheisiin, jotka kulloinkin ovat esillä. Väliiverrosen mukaan se on kuviteltua valtaa: yhteiskunnassa uskotaan vahvasti median valtaan, jolloin siitä on tullut sosiaalinen, kyseenalaistamaton tosiasia. (Väliverronen 2012: 90-92.)

Aiempien tutkimuksien mukaan etniset vähemmistöt esiintyvät uutismediassa harvoin. Tulos on sama maasta, ajasta ja tiedosta riippumatta: maan etnisellä tilanteella, etnisten ryhmien määrällä tai mediatarjonnalla ei ole merkitystä. Suomalaisessa mediassa on maahanmuuton lisääntymisen myötä alkanut esiintyä entistä enemmän etnisiä ryhmiä. (Pietikäinen 2002: 19.)

Saamelaiset ovat Suomen laissa tunnustettu etninen vähemmistö, joka on myös Suomen alkuperäiskansa. Haluan tutkimuksellani selvittää, minkälaisena saamelaisuus kuvataan 2010 –luvulla sanomalehdissä.

1.1 Aiempia tutkimuksia

Sanomalehdistön luomaa kuvaa saamelaisista ei ole 2010 -luvulla vielä tutkittu. Sari Pietikäinen on väitöskirjassaan *Discourses of differentiation* tutkinut Suomessa esiintyvien vähemmistöjen mediarepresentaatiota Helsingin Sanomissa lähinnä 1990-luvulla. Pietikäinen käsittelee kirjassaan myös saamelaisista kirjoitettuja uutisia. Hänen tutkimusotteensa eli diskurssianalyysi on samanlainen, mitä tulen omassa tutkimuksessani käyttämään. Hänen mukaansa saamelaiset esitetään yleensä tapahtumien ja ongelmien kautta, kuten muutkin vähemmistöt Suomessa. Tutkimus on toiminut tutkielmälleni pohjana, sillä sen metodit ja aineisto on hyvin pitkälle samanlainen kuin omani. Väitöskirjassaan Sari Pietikäinen nostaa esille ajatuksen voidaanko vähemmistön ajatella olevan olemassa, jos sitä ei näyt sanomalehdissä. Peilaan saamiani tuloksiani tutkimuksen tuloksiin. (Pietikäinen 2000.)

Pietikäisen lisäksi sanomalehtiaineistoa tutkimuksissaan ovat käyttäneet myös Sanna Valkonen ja Erkki Pääkkönen. Molemmilla se on vain osa tutkimuksen kokonaisuaineistoa. Pääkkösen väitöskirja *Saamelainen etnisyys ja pohjoinen paikallisuus* kertoo vuoden 1990 lakiuudistuksen myötä noususta vastaliikettä ja saamelaismääritelmistä käytyä keskustelua niin mediassa, virallisissa lausunnoissa kuin saamelaisia koskevissa dokumenteissa. (Pääkkönen 2008.)

Poliittinen saamelaisuus on Sanna Valkosen vuonna 2009 ilmestynyt väitöskirja. Hän tutkii myöskin sanomalehtiaineistoa apuna käyttäen saamelaisten vakiintuneita poliittisia käytäntöjä. Oman tutkimukseni kannalta tärkeää oli Valkosen haastatteluaineistoon perustuva saamelaisten itseidentifikaatio. Tutkimuksessaan hän on pyrkinyt muodostamaan aidon saamelaisuuden määritelmän haastattelujen perusteella. Peilaan sanomalehtiartikkeleista esille tulevaa saamelaiskuvaa Sanna Valkosen tutkimustuloksiin ”oikeasta saamelaisuudesta”, johon liittyvät ajatukset luontosuhteesta, perinteisistä elinkeinoista ja kielestä. Väitöskirjassaan hän kritisoi liian ahdasta muottia saamelaisuuden määrittelylle, sillä se vaikeuttaa esimerkiksi ulkosaamelaisten sijoittumista saamelaisten ryhmään. (Valkonen 2009.)

Väitöskirjassaan *Meidän vähemmistömmä* Seija Tuulentie käyttää aineistona saamelaislakiehdotuksien yhteydessä ilmestyneitä virkamieslausuntoja sekä eduskuntakeskusteluja. Hän selvittää tutkimuksessaan minkälaisin teemoin saamelaiset ja suomalaiset eritellään virkamieslausunnoissa. Hänen mukaansa saamelaisuutta perusteltaessa vedotaan usein historiallisiin faktoihin, vaikka kysymys olisikin nykypäivän ongelmista. Saamelaiset halutaan pitää Tuulentien mukaan ”meidän vähemmistönämme”, sillä saamelaisuuden kautta määritellään myös suomalaisuutta tehden eroa meidän ja muiden välille. Tuulentien aineisto tuo hänen tutkimukseensa erityisen painoarvon keskustelulle, sillä hän käyttää virkamiesten, eli julkisten valtioneustajien mielipiteitä analysointinsa kohteina. (Tuulentie 2001.)

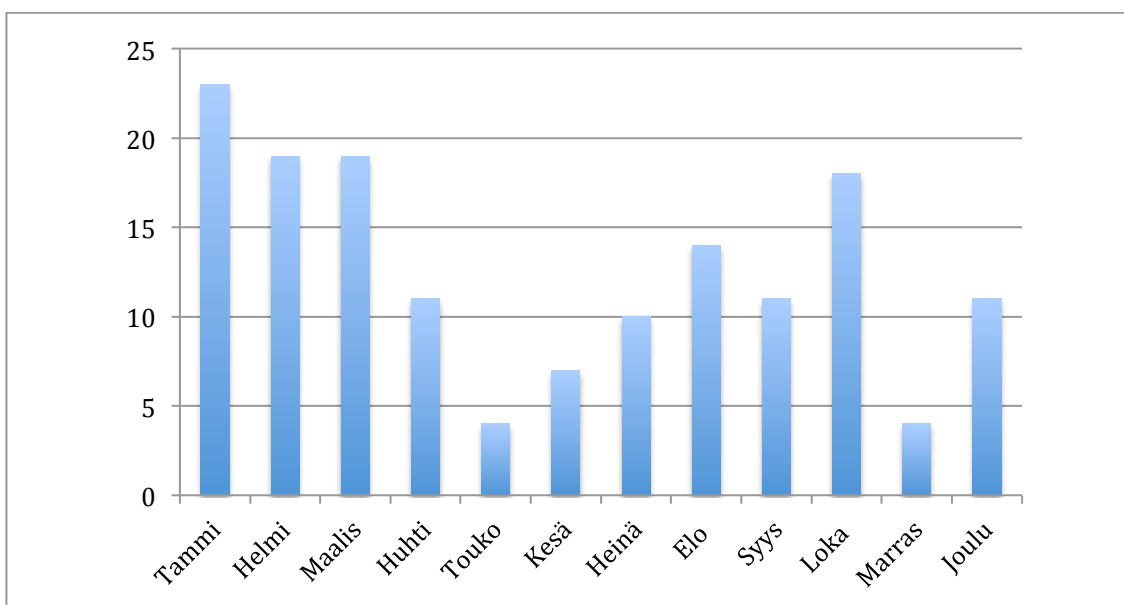
Kjell Olsen on tutkinut matkailun luomia saamelaiskuvia. Hänen mukaansa turismilla on suuri vaikutus saamelaisista luotuun kuvaan. Se vaikuttaa identiteetin kehittymiseen, sen esittämiseen ja tulevaan päätöksen tekoon. Samalla tavalla medialla ja sanomalehdistöllä voisi olettaa olevan suuri merkitys saamelaisten representaatiossa. Matkailussa korostuvat perinteiset saamelaisuuden symbolit: poronhoito, lapinpuvut ja tunturit. Olsenin mukaan saamelaisten on luotettava paljon enemmän kulttuuriseen imagoon kuin valtaväestön, sillä heillä ei ole ollut instituutioita, jotka loisivat uskottavaa imagoa. Hänen mukaansa saamelaiset representoidaan kulttuuristen symbolien avulla. Kulttuuriset symbolit ovat usein perinteisiä, joten turismin luoman kuvan mukaan on vaikeaa tai jopa mahdotonta olla yhtä aikaa moderni ja perinteinen tai moderni ja alkuperäinen. (Olsen 2004.)

1.2 Aineisto

Tutkimustani varten olen koonnut kahdesta suomalaisesta päivittäin ilmestyvästä sanomalehdestä saamelaisia koskevat artikkelit. Toinen aineistonani käyttämä sanomalehti on Lapin Kansa, joka on Pohjois-Suomen alueella päivittäin ilmestyvä maakuntalehti. Valitsin sen lähteeksi, koska saamelaisalueella ilmestyvänä sanomalehtenä sen tulee palvella myös

saamelaista väestöä uutisoimalla heitä kiinnostavista asioista. Lapin Kansa on erityisesti pohjoisemman Lapin lehti kuin maakunnassa ilmestyvä Pohjolan Sanomat. Lapin Kansassa saamelaiset on huomioitu aiemmin esimerkiksi julkaisemalla vuonna 2000 saamenkielisiä kirjoituksia. Saamenkielisten uutisten julkaisemisen lehti aloitti vuonna 2012.

Lapin Kansassa julkaistiin vuonna 2011 yhteensä 151 kirjoitusta saamelaisista. Näistä 20 oli mielipidekirjoituksia, eli yksityishenkilön kirjoittamia tekstejä, jotka lehti julkaisi. Helsingin Sanomissa julkaistiin 18 kirjoitusta, joista neljä oli mielipidekirjoituksia. Lista kaikista vuonna 2011 julkaistuista artikkeleista kuukausittain on liitteenä yksi. Kuvassa 1. on esitetty Lapin Kansassa julkaistujen artikkeleiden ilmestyminen kuukausittain. Lukuihin on laskettu mukaan kaikki saamelaisiin liittyvät uutiset Lapin Kansassa vuonna 2011.



Kuva 1. Lapin Kansassa vuonna 2011 julkaistut saamelaisia koskevat sanomalehtitekstit kuukausittain.

Kuten taulukko osoittaa, uutisia ilmestyi ympäri vuoden. Kuukausien välillä on määrissä selviä eroja, mikä johtuu pääasiassa saamelaisille tärkeiden tapahtumien sijoittumisesta. Vuodelle 2011 sattuneet saamelaisten kannalta

merkittävät päivät, kuten saamelaiskärjävaalit ja saamelaisten kansallispäivä, nostivat uutisoinnin määrää. Tammikuun alkuperäiskansojen elokuvafestivaali Skábmagovat oli suosittu aihe Lapin Kansassa, samoin lokakuun alussa pidetyt saamelaiskärjävaalit. Lapin Kansassa julkaistiin lokakuussa yhteensä viisi artikkelia, jotka käsittelivät vaaleja ennen ja jälkeen vaalipäivän.

Helmikuussa kirjoitettiin molemmissa lehdissä artikkeleita saamelaisista, sillä 6.2. vietetään saamelaisten kansallispäivää. Sen jälkimainingeissa esimerkiksi Lapin Kansassa ilmestyi monisivuinen artikkeli saamelaisten historiaan liittyvästä tapahtumasta. Kansallispäivänä näkökulmat saamelaisuuteen olivat erilaisia kuin tavallisesti: Lapin Kansassa otettiin kantaa kirkon ja valtion saamelaiskohteluun *Hyvän eleen lisäksi tarvitaan konkreettisia tekoja* (LK 6.2.). Lehdessä ilmestyi 6.2. myös kaksi muuta saamelaisiin liittyvää artikkelia. Tammikuun lopussa ensi-iltansa saaneen saamelaisten asuntolakokemuksista kertovan dokumentin päähenkilön Kirsti Länsmanin haastattelu sekä alkuperäiskansojen tuotteistamisesta ja stereotyyppioista kertova *Irvikuva entäs sitten*.

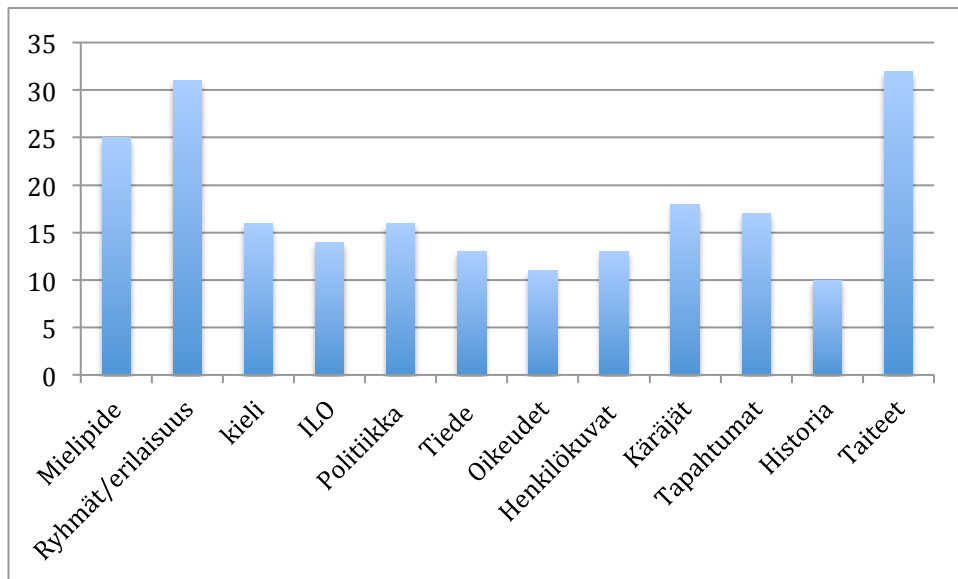
Valitsin toiseksi tutkielmani lähteeksi Helsingin Sanomat, koska halusin vertailla kuinka suuri ero maantieteellisellä sijainnilla lehtien saamelaiskuvaan saadaan. Helsingin Sanomia voidaan pitää valtakunnallisena sanomalehtenä, vaikka sen pääasiallinen kohdeyleisö on pääkaupunkiseudulla. Helsingin Sanomat on johtava suomalainen sanomalehti, ja sillä on lähes institutionaalinen asema suomalaisessa mediakentässä. Sen resurssit sekä toimittajien määrässä sekä taloudellisesti ovat omaa luokkaansa verrattuna muihin suomalaisiin sanomalehtiin. (Pietikäinen 2000: 15.) Pääkaupunkiseudulla asuu noin 1000 saamelaista ja saamelaisalueen ulkopuolella yli puolet koko Suomen saamelaisväestöstä (Internet-lähde, City Sámit 2013). Luvun perusteella saamelaisten voisi olettaa näkyvän pääkaupunkiseudun alueen uutisoinnissa ja valtakunnallisessakin mediassa.

Helsingin Sanomat pitää itseään laatusanomalehtenä. Sen voisi siis olettaa kattavan Suomen alkuperäiskansan, saamelaisten, kuvaamisen useilla eri aiheilla. Sari Pietikäisen (2000) tutkimuksen mukaan Helsingin Sanomissa julkaistiin vuosina 1985-1993 yhteensä 51 saamelaisia käsittelevää tekstiä. Eli

keskimäärin ilmestyi vähemmän kuin kuusi artikkelia vuodessa. Aineistoni mukaan vuonna 2011 uutisten määrä on kasvanut yli kolminkertaiseksi. Pietikäisen tutkimustulosten mukaan Helsingin Sanomat uutisoi kuitenkin oman maansa etnisestä vähemmistöstä, alkuperäiskansasta, vähemmän kuin maahanmuuttajavähemmistöistä yleensä. (Pietikäinen 2000: 213 – 214.)

Helsingin Sanomissa yhtä suurta eroa artikkeleiden määrässä kuukaudessa vähäisen määrän vuoksi ei ole kuin Lapin Kansassa. Määrällisesti eniten saamelaisia koskevia artikkeleita julkaistiin kesäkuussa ja lokakuussa, molemmissa kolme. Lokakuun uutisista kaksi käsitteli vaaleja ja kolmas oli henkilöhaastattelu nuoresta saamelaisesta. Lisäksi lokakuussa julkaistiin kaksi mielipidekirjoitusta. Kesäkuussa uutisoitiin, kuinka Kiina oli antanut Euroopan Unionille noottia saamelaisten huonosta kohtelusta. Uutisessa kerrottiin Euroopan Unionin ja Kiinan vuosittaisesta ihmisoikeuksien ympärille rakennetusta keskustelutilaisuudesta, jossa Kiina oli moittinut Euroopan Unionia saamelaisten huonosta kohtelusta. Aiheen ympäriltä ilmestyi peräkkäisinä päivinä kaksi uutista, sillä myöhemmin saatiin tarkennusta, että Kiina oli nimeltä maininnut Suomen ja Ruotsin, joiden syytä saamelaisten huono kohtelu on. Helsingin Sanomissa 6.2. ilmestyi saamelaisten kansallispäivänä sivun mittainen artikkeli, jossa oli haastateltu Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa opiskelevia nuoria ja heidän opettajiaan. Ääneen oli myös päässyt saamelaiskäräjien puheenjohtaja Klemetti Näkkäläjärvi.

Olen jaotellut kaikki Lapin Kansassa ja Helsingin Sanomissa esiintyneet uutiset kahteentoista eri teemaan. Olen pyrkinyt muodostamaan teemat mahdollisimman selkeiksi kokonaisuuksiksi, jotta päällekkäisyyksiä ei tulisi. Muutama artikkeli kuuluu useampaan kuin vain yhteen teemaan, mutta pääsääntöisesti artikkelit kuuluvat vain yhden teeman alle. Artikkeleiden jakautuminen teemoihin on esitetty kuvassa 2. Teemojen aihealueet rajautuivat aineistoa lukiessa, teemojen aihevalinnat olen tehnyt itse aineiston perusteella. Teemojen aiheet ovat osittain lähekkäin, mutta pyrin jaottelemaan teemat niin, että mahdollisimman moni sanomalehtiteksti kuului vain yhteen teemaan.



Kuva 2. Lehdissä esiintyneiden tekstien jakautuminen teemoihin.

Määrältään eniten artikkeleita sopi taide- ja ryhmät/erilaisuus-teemoihin. Taiteista kertovia tekstejä oli yhteensä 32 ja ryhmät/erilaisuus-teeman tekstejä 31. Taide-teeman alle kuuluvat kaikki uutiset saamelaistaiteista: elokuvista, musiikista, käsitöistä ja muista taiteen muodot. Taideteeman uutiset ilmestyivät usein samaan aikaan kuin Tapahtuma-teemaan kuuluvat uutiset. Tapahtumista julkaistiin vuonna 2011 yhteensä 17 eri kirjoitusta. Ryhmät ja erilaisuus -teemassa ovat artikkelit, joissa on erikseen mainittu jokin Suomen saamelaisryhmistä tai muuten korostettu erilaisuutta joko saamelaisryhmän sisällä tai suomalaisten ja saamelaisten välillä. Vähiten uutisoitiin oikeus- ja historia-teemoihin kuuluvista asioista. Oikeus-teeman artikkeleissa (11) käsitellään saamelaisten oikeuksia maahan ja veteen sekä esimerkiksi saamelaiskäräjien kuulemisvelvollisuutta. Saamelaisten historiaa käsittelevät olivat yleensä laajempia tekstejä, kuin pienimmät uutiset. Historia-teeman artikkeleja ilmestyi 10.

Ajankohtaisia aiheita vuonna 2011 oli esimerkiksi YK:n alkuperäiskansoja koskeva ILO-sopimus, jonka ratifioimisesta Suomessa on käyty keskustelua jo pitkään. ILO-teeman alle olen sisällyttänyt uutiset sopimuksen ympäriltä, tekstejä oli yhteensä 14. Osa ihmisoikeussopimusartikkeleista kuuluu myös teeman politiikka alle. Tuohon teemaan olen sisällyttänyt ne artikkelit, joissa

kerrotaan valtion harjoittamasta saamelaispolitiikasta, tekstejä on yhteensä 16. Vuosi 2011 oli eduskuntavaalivuosi ja presidentinvaalikampanjat alkoivat vuoden lopulla, nämä näkyvät myös saamelaisiin liittyvissä politiikan uutisissa. Saamelaisten sisäinen hallinto taas kuuluu käräjät -teeman alle. Saamelaiskäräjistä kirjoitettiin vuonna 2011 yhteensä 18 eri tekstiä. Saamelaiskäräjävaalit käytiin lokakuussa 2011, joten saamelaiskäräjävaaleihin liittyvät artikkelit kuuluvat myös tähän teemaan.

Henkilökuvii olen koonnut molemmista lehdistä ne artikkelit, jossa esitellään ajankohtainen saamelaishenkilö. Hän on esimerkiksi taiteilija tai syntymäpäiväänsä viettävä saamelaisvaikuttaja. Henkilökuvia oli yhteensä 13. Saman verran kirjoitettiin tiede –teemaan kuuluvia tekstejä, näissä uutisissa esiteltiin saamelaisiin liittyvää tieteellistä tutkimusta tai tutkijoita. Myös muutama yliopistojen opetuksesta ja yhteistyötä kertova uutinen on mukana. Saamen kieliin liittyvissä asioissa kirjoitettiin vuoden 2011 aikana yhteensä 17 kertaa. Osa näistä oli hakukuulutuksia kieliopintoihin, mutta mukana oli myös uutisia kielen elvyttämiskeinoista ja tapahtumista.

Omaksi teemakseen olen erottanut mielipidetekstit. Olen laskenut mielipidetekstit myös muiden sanomalehtitekstien tapaan teemoihin, jos ne sopivat aiheensa puolesta niihin. Mielipidekirjoitukset poikkeavat lehden muusta linjasta, sillä ne ovat yksityishenkilön kirjoittamia, omasta näkökulmastaan ja omia mielipiteitä argumentoiden. 20 ilmestyneestä mielipidetekstistä yksi oli kansanedustajan kirjoittama kannanotto ja kaksi oli lehden toimittajien kirjoittamia pääkirjoituksen yhteydessä ilmestyneitä tekstejä.

1.3 Teorettinen viitekehys, tutkimusmenetelmä ja tutkimuskysymys

Veli-Pekka Lehtolan mukaan 1900-luvun alun saamelaiskuva rakentui lähes täysin valtaväestön laatimista kuvauksista. Niitä julkaistiin aikakauslehdissä, mutta myös kaunokirjallisuus toi lisää sävyjä saamelaisten representaatioon (Lehtola 2012: 350). Saamelaisrepresentaatioita, valtaväestön luomia kuvia alkuperäiskansasta pyrin tutkimaan sanomalehtiaineiston perusteella. Nykyään

saamelaiskuvaan vaikuttavat myös muut median alat: televisio, radio ja internet, mutta mielestäni sanomalehtiä pidetään edelleen luotettavimman tiedon kertojina. Siksi olen valinnut tutkimukseni aineistoksi sanomalehtitekstit.

Suomen itsenäistymisen jälkeen kiinnostus Petsamo ja muuta Lappia kohtaan kasvoi. 1910 – 1940 –luvulla julkaistiin merkittävä osa uutta tietoa pohjoisesta kansasta, saamelaisista, joita pidettiin suomalaisia kehittymättöminä, alempana heimokansana. Kuva saamelaisuudesta syntyi tutkimuksesta huolimatta laajemmalla kentällä, suuri osa suomalaisista perusti tietonsa saamelaisiin sanomalehden matkakirjoituksiin ja oppikirjojen kaunokirjallisuuteen. Veli-Pekka Lehtolan (2012) mukaan niissä saamelaisia koskeva ”tieto” oli monien ennakkokäsitysten ja uskomusten värittämää. (Lehtola 2012: 178.)

Tieteellistä tutkimusta saamelaisista ja Lapista tehtiin itsenäistymisen jälkeisinä vuosina ahkerasti, mutta tutkimuksien tulokset jäivät usein suuren yleisön tavoittamattomiin. Tutkijat esimerkiksi kirjoittivat julkaisuistaan joko jollain muulla kielellä kuin valtaväestön kielellä suomeksi tai käyttivät julkaisukanavanaan tieteellistä julkaisua. Silloin tällöin he saattoivat kirjoittaa tutkimustuloksista artikkeleita kuvalehtiin tai Helsingin Sanomiin, mutta laajimmin esillä oli ne aiheet, jotka kiinnostivat lehtien lukijoita, kuten rotututkimus. Sen pohjalta muodostunut saamelaiskuva tuli esiin laajasti: lehdistössä ja matkakuvauksissa, mutta myös oppikirjoissa. Kouluopetuksen vaikutus saamelaiskuvan muodostumiseen saattoi olla arvaamattoman suuri. (Lehtola 2012: 186.)

Tutkin sanomalehtien representaatiota saamelaisista, sillä representaatio edustaa kontrollia. Representaatio eli asioiden uudelleen kuvaaminen, mitä esimerkiksi sanomalehtitekstit tekevät, on sidonnainen luojansa aiemmasta tiedosta, taidosta ja sosiaalisista suhteista. Aina kun asia esitetään uudelleen hyödynnetään aikaisempia esityksiä ja esittämisen resursseja, mutta toisaalta jokainen representaatio on uusi ja ainutlaatuinen. Representaatioissa on kyse vallasta. Oikeus ja valta representoida joku, on oikeutta ja valtaa esittää oma asema vakiintuneena muuttumattomana sääntönä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 56; Fiske 2003: 152.)

Suomessa saamelaiset ovat vähemmistökulttuuri, joten heidän asemaansa voidaan pitää heikompana kuin suomalaisten asemaa. Kahdesta kulttuurista heikomman on kyettävä representoimaan itseään, saada oma äänensä kuuluviin, sillä muuten kulttuurista tulee vain representoinnin kohde. Kuuntelemista voidaan pitää representoinnin vastakohtana, ja se edistää tasa-arvoa, erityisesti silloin kuin sanotaan niitä asioita ääneen, joita toinen ei välttämättä halua kuulla. Kulttuurien välisen kuuntelun ja eksotisoinnin välinen raja on vaikeasti vedettävä, joten pahimmassa tapauksessa representointi kääntyy valtasuhteita vahvistavaksi ja säilyttää stereotyyppioita. (Fiske 2003: 134.)

Representaation taustalla on konstruktivistinen ajatus kielen avulla rakennetusta maailmasta. Representointi on merkitysten tuottamista kielen tai muiden merkkijärjestelmien avulla: se on esittämistä tietyin merkityksin ladatuilla ilmauksilla. Siihen hyödynnetään usein myös semioottisia resursseja, esimerkiksi kulttuurisia kuvia. Esimerkiksi perinteinen representaatio saamelaisuudesta asettaa saamelaisen kotansa eteen saamenasussaan tai jutamaan porojensa perässä puuttomassa paljakassa. Tämä kuva ei tule esille pelkästään museoissa, turistiesitteissä ja postikorteissa, vaan myös ihmisten puheissa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 57;61) Pyrin tutkimuksellani selvittämään tukeeko sanomalehtiaineisto tätä saamelaisista juurtunutta kulttuurista kuvaa, vai onko jo 2010-luvulla tuotu uusia kuvia sen tilalle.

Käytän tutkimusmetodinani diskurssintutkimusta. Se on laadullista tutkimusta, jonka avulla pyritään ymmärtämään aineiston toimintaa ja merkity maailmaa. Diskurssintutkimus keskittyy selvittämään, miten merkityksiä rakennetaan arjessa. Rakennuskeinoja ovat sosiaaliset ja kielelliset toimintatavat. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 139.)

Sanomalehtiaineistossa keskeinen tutkimuksen kohde on kielenkäyttö. Se on sosiaalista toimintaa, sen avulla kerromme meistä, kuvaamme muita. Kielenkäyttäjistä tulee sosiaalisia toimijoita, sillä kieli välittää viestin käyttäjältä toiselle. Diskurssintutkimus keskittyy tarkastelemaan, mitä kieli tekee käyttäjälleen, käyttäjä kielelleen ja miten kieli toimii eri tilanteissa. Kielellisiä merkityksiä voidaan kuitenkin pitää tilannesidonnaisina, joten esimerkiksi se,

missä lehdessä uutinen julkaistaan asettaa tekstille lähtökohtaisesti jo merkityksiä. Myös kielen käyttäjä, eli aineistoni kohdalla toimittajalla on paljon mahdollisuuksia valita miten hän kieltä käyttää. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14.)

Diskurssintutkimus tutkii miten maailmaa ja sen tapahtumia kuvataan eli representoidaan. Kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta – kuvaamme aiheena olevaa asiaa, mutta myös itseämme ja toisiamme kieltä käyttämällä. Kertomalla asioista luomme kuvaa kohteesta peilaamalla sitä aiempaan tietoon ja kokemuksiin. Diskurssit pystyvät esittämään tapahtumat ja ihmiset totena. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 52 – 53.)

Diskurssintutkimuksen avulla pyrin selvittämään miten saamelaisista kirjoitetaan vuoden 2011 sanomalehtiteksteissä. Teemojen avulla olen ottanut yhden kokonaisuuden kerrallaan käsiteltäväksi ja pyrkinyt tutkimaan aihealueelle ominaisia piirteitä saamelaisten kuvaamisessa.

Tekstien sisällön lisäksi tarkastelen myös löytyykö lehdistä tietyt saamelaisasioiden toimittajansa, eli kirjoittavatko tietyt henkilöt enemmän kuin toiset. Käsittelen erikseen vielä mielipidekirjoitukset luvussa kaksi, sillä ne eivät edusta sanomalehtien virallista kantaa, mutta tuovat keskusteluun lukijoiden mielipiteet asioista. Vaikka olen laskenut pääkirjoitussivun tekstit mukaan mielipidetekstien teemaan, käsittelen ne irrallaan mielipideteksteistä, sillä ne edustavat lehden virallista linjaa, eikä niinkään yksittäisen henkilön mielipidettä.

Teksteissä esiintyviä teemoja tarkastelen luvuissa kolme ja neljä. Esittelen ensin teemat ja millä perusteella olen tekstit niihin jakanut. Tarkastelen laajemmin yleisimpiä teemoja ja niiden myötä välittyvää kuvaa saamelaisista. Luvussa kolme tarkastelen uutisia taiteista ja tapahtumista sekä tieteestä, kielestä ja historiasta. Luku neljä on omistettu politiikkaa käsitteleville teksteille. Siinä tarkastelen sekä valtion saamelaisiin kohdistamasta politiikasta kertovia uutisia sekä saamelaisten sisäisestä toiminnasta kertovia uutisia. Lisäksi luvussa neljä käsittelen Yhdistyneiden Kansakuntien alkuperäiskansasopimuksesta kirjoitettuja uutisia.

Luvussa viisi tutkin esitetäänkö saamelaiset lehdistössä yhtenäisenä kansana, vai nouseeko erityisesti lehdissä julkaistujen henkilöhaastattelujen myötä esille erilaista saamelaisuutta: mikä on tavallinen saamelainen sanomalehtiartikkeleiden mukaan?

Aiheiden valinnan lisäksi tekstien erilaiset tehokeinot, kuten konnotaatiot, metaforat ja tarttuvat sanankäytöt ovat uutisteksteissä tavallisia. Kielellisten valintojen merkitykset kasvavat uutisteksteissä, joiden ongelmana on myös tilan puute. Kaikista näistä valinnoista vastuussa on kirjoittaja, toimittaja, joka on kiinnostunut aiheesta niin paljon, että kirjoittaa siitä sanomalehteen. (Pietikäinen 2000: 117.)

Uutisteksteissä lähteet ja lainauskäytännöt kertovat tasapuolisuudesta. Oman äänen kuuluvaksi saaminen on tavoiteltavaa, ja se luetaan merkiksi henkilön tai ryhmän edustamien asioiden tärkeydestä. Toimittajilla on tiettyyn rajaan asti valta valita kenen näkemyksiä he kuuntelevat, ja kenet valitsevat puhujiksi juttuihinsa. Sari Pietikäisen mukaan vuosina 1985-1993 Helsingin Sanomien saamelaisia käsittelevissä uutisissa saamelaisia käytettiin lähteinä ja lainattiin lähes puolet vähemmän kuin enemmistön edustajia. Valtaväestön edustajat olivat äänessä lähes jokaisessa tekstissä. (Pietikäinen 2002: 23 – 24.)

Pietikäisen olettamuksen mukaan saamelaisten käyttäminen lähteinä olisi helpompaa Lapin Kansassa kuin Helsingin Sanomissa, sillä Lapin Kansa ilmestyy vielä lähempänä saamelaisten kotiseutualuetta, informanttien hankinta ei ole vain yhden koko alueesta vastaavan toimittajan varassa. Tarkkailen seuraavissa luvuissa teemojen käsittelyn yhteydessä, minkälaisissa asioissa ja kuinka usein saamelaiset pääsevät ääneen heihin liittyvien asioiden yhteydessä. Selvitän myös, minkälaisina toimijoina saamelaiset on uutisissa esitetty, ovatko he aktiivisia vai passiivisia toimijoita, ja onko saamelaisia haastateltu monipuolisesti vai onko sanomalehdillä luottolähde kommentointiin.

2 KUKA PUHUU?

Kaikki sanomalehdissä ilmestyvät tekstit ovat jonkun kirjoittamia ja lehden linjan mukaisia. Tekstit edustavat lehden linjaa, joka sanomalehdillä pyrkii olemaan mahdollisimman neutraali ja tasapuolinen. Myös pitempien artikkeleiden aihevalinnat pyritään tekemään lukijakuntaa ajatellen. Lapin Kansassa näkyi esimerkiksi aiheiden painotuksessa lehden maantieteellinen sijainti, samoin kuin Helsingin Sanomissa.

Viime kädessä lehden linjasta vastaa lehden päätoimittaja, mutta jokainen toimittaja vastaa nimellään omista teksteistään. He vaikuttavat aihevalinnoillaan ja kirjoitustyyllillään siihen kuvaan, joka saamelaisista lehdessä välittyy. Heillä on valta valita ne representaatiot, jotka sanomalehden lukijat saamelaisista saavat.

Tässä luvussa tutkin tarkemmin toimittajia vuoden 2011 uutisten taustalla. Tarkastelen, onko tietyiltä toimittajilta omat tyylinsä kirjoittaa, ja pystytäänkö tietty tapa representoida saamelaiset yhdistämään tiettyyn toimittajaan. Tutkin, minkälaisia kuvia kukin toimittaja saamelaisuudesta välittää, painottuvatko tietyllä toimittajalla tietyt aihealueet. Tarkastelen myös kahta vuonna 2011 ilmestynyttä pääkirjoitustekstiä. Ne edustavat toimittajan luoman kuvan sijasta lehden yleistä ja hyväksyttyä linjaa, joten niiden sisältö kertoo lehden suhtautumisesta saamelaisiin.

Lisäksi olen erotellut muusta aineistosta saamelaisia käsittelevät mielipidetekstit, joita käsittelen alaluvussa 2.2 Mielipideteksteissä kuuluu lehden lukijoiden ääni, sillä ne ovat lukijoiden kirjoittamia tekstejä. Niiden aiheet nousevat ajankohtaisista, kansaa puhuttavista aiheista, jotka ovat yleensä myös lehden esille ottamia. Palstalla käydään usein dialogia aiheesta, jonka puolustajia ja vastustajia löytyy lehden lukijakunnasta. Mielipideteksteistä tarkastelen, mitkä aiheet nousivat keskusteluun vuonna 2011. Tarkastelen mielipideteksteistä, ketkä ovat äänessä ja miten he oikeuttavat oman asemansa ottaa kantaa keskusteltaviin asioihin.

2.1 Toimittajien valta

Uutisen toimittajan valta on näkymättömissä, mutta taustalla teksteissä. Toimittajalla on valta juttua tehdessään valita argumentteja asialleen: millaisin sanankääntein hän asiasta kertoo, ketä käyttää lähteenä tai nostaako jonkun henkilön kasvoiksi jutulle (Pietikäinen 2002: 24). Simo Sipolan mukaan toimittajan valinnat ovat uutiselle merkittäviä. Ne ovat joko tietoisia ja tiedostamattomia ja värittävät tarinaa. Vaikka tekstissä toimittaja ei ilmaisisi mielipidettään suoraan, näkyy se silti valinnoissa, mistä aiheista toimittaja kirjoittaa.

”Tulkinnasta riippumatonta uutista ei siis ole. Uutinen on aina valinta.” (Sipola 1998: 86.)

Toimituksiin saapuu paljon uutisaiheita tiedotteina, valmiina aineistoina ja juttuvinkkeinä. Toimittajan tehtävänä on poimia tästä virrasta aiheet, jotka kokee yleisöä kiinnostavaksi. (Sipola 1988: 85-86.)

Lapin Kansassa ilmestyneillä 151 uutisella oli yhteensä 36 eri kirjoittajaa. Lisäksi oli vielä uutisia, joissa kirjoittajaa ei ollut mainittu ollenkaan (15) tai lähteenä oli Suomen Tietotoimisto (3). Nämä uutiset olivat yleensä pieniä ennakkojuttuja liittyen esimerkiksi tutkimustulosten julkistamisiin tai väitöstilaisuuksiin. 36 kirjoittajasta valtaosalla (24) oli vain yksi tai kaksi artikkelia vuoden 2011 aikana. Heidän merkitystään Lapin Kansan välittämälle saamelaiskuvalle en pidä merkittävänä, sillä yhden jutun aikana kirjoittajan omat mielipiteet ja taustavaikuttimet eivät näyttäyty yhtä vahvasti kuin toimittajalla, joka kirjoittaa useasti ja erityisesti samasta aiheesta. Suurimpana seulana uutisille on lehden yleinen linja, josta vastaa päätoimittaja.

Uutisia yksittäisistä kirjoittajista eniten oli Veikko Väänäsellä. Hän on ollut toimittajana pohjoisen sanomalehdissä 40 vuoden ajan, viimeisimpänä Lapin Kansassa. Hän on toiminut Inarin paikallistoimittajana, jonka vastuulle kuuluvat Inarin ja Utsjoen tapahtumista ja asioista uutisoiminen. Nykyisin hän asuu

Inarissa ja tekee edelleen vapaan toimittajan töitä Alma Median lehdille. (Internet-lähde, Veikko Väänänen 2013)

Lapin Kansassa julkaistiin vuonna 2011 yhteensä 17 Väänäsen kirjoittamaa uutista. Vuosi 2011 oli hänen viimeinen virkavuotensa ennen eläkkeelle jäämistä. Aiheet vaihtelivat saamelaiskäräjävaaleista aina uuden kulttuurikeskuksen rakennusvaiheisiin. Väänäsen kirjoituksissa korostui Inarin paikallisuus. Kaksi laajaa artikkelia saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen rakentamisesta Inariin olivat molemmat hänen kirjoittamiaan (*Sajos - kotaa komeampi* LK 30.12. ja *Inarin Sajos peittää puoli hehtaaria* LK 15.12.). Myös useimmat Inarissa tai Utsjoella asuvista saamelaisista tehdyt, merkkipäivien yhteydessä julkaistut henkilökuvat, olivat hänen kirjoittamiaan.

Väänästä on kritisoitu paljon artikkeleistaan aiemmin. Pääkkösen (2008) mukaan Väänänen on tuottanut suuren määrän pohjoisinta Suomea koskevia sanomalehtitekstejä, jotka ovat olleet selvästi vastamobilisaation, eli alkuperäiskansastatuksen haluavien henkilöiden puolella, saamelaisia vastaan. Väänästä on syytetty saamelaisvihamielisyydestä, koska hänen tekstinsä erityisesti maa- ja metsätalouden osalta ovat vastamobilisaation jäsenten puolella. Väänäsen argumentit vaikuttavat jo volyymillään, sillä hänen tekstejään on selvästi eniten muihin kirjoittajiin verrattuna. (Pääkkönen 2008: 248.)

Myös tutkimusaineistossani hän kritisoi toistuvasti saamelaiskäräjien virkamiehiä ja johtoa. Hänen saamelaisista kirjoittamiensa artikkeleiden määrä on suuri vuodesta toiseen, ja hänen henkilökohtaiset painotuksensa voidaan helposti mieltää koko sanomalehden mielipiteeksi (Aikio 2006: 29). Erkki Pääkkösen mukaan Väänänen käyttää uutisteksteissä kategorisoivia sanavalintoja. Hän myös mitätöi saamelaisten sanomaa, vaikka he olisivat aktiivisen toimijan ja puhujan asemassa (Pääkkönen 2008: 248).

Vuoden 2011 aineistossa Väänänen käyttää sanavalintoja, joita moni muu ei uskaltaisi käyttää. Esimerkiksi hän nimesi 26.10. ilmestyneessä uutisessa saamelaiskäräjien lähetystön uutisen otsikossa ”karvakenkälähetystöksi”. Hän myös haki kirjoituksissaan lukijoita puhuttelevia argumentteja. Joulukuussa julkaistussa uutisessa *Inarin Sajos peittää puoli hehtaaria* kerrottiin kulttuurikeskus Sajoksen peittävän suuren alan maasta, jota olisi voitu

kaavoittaa tontteja varten. Pari viikkoa myöhemmin ilmestyneessä artikkelissa kerrottiin lukuja kulttuurikeskukseen liittyen.

”Sekin on laskettu, että valtion investointi saamelaiskulttuuriin oli tällä kertaa reilut 1700 euroa jokaista saamelaista ja reilut 4400 euroa jokaista saamelaisalueen saamelaista kohden.” (LK 30.12.)

Tekstissään hän käytti tehokeinona lukujen tuomista lähemmäs lukijoita. Ilmoittamalla, paljonko kulttuurikeskuksen rakentaminen teki jokaista saamelaista kohden laskettuna, Väänänen laskee saamelaisuuden arvon rahassa mitattuna. Hän myös haluaa korostaa, kuinka paljon valtio on valmis investoimaan jokaiseen saamelaisalueella asuvaan saamelaiseen rakentamalla suuren kulttuurikeskuksen saamelaisalueelle. *Tällä kertaa* –ilmaisu antaa kuvan, kuinka valtio olisi yhtenäen tukemassa saamelaisia erikokoisin rahasummin. Väänänen pyrki mielestäni herättämään tekstillä huomiota, kuinka paljon rahaa saamelaisiin kohdistetaan. Teksteissään hän ei tuo esille mahdollisuutta, että Sajos palvelisi myös valtaväestön edustajia saamelaisten lisäksi.

Toiseksi eniten tekstejä Lapin Kansassa oli Seija Lappalaiselta, yhteensä kahdeksan kappaletta. Hän profiloitui erityisesti kulttuuritapahtumien raportoijana, sillä ainoastaan kaksi uutista käsitteli saamelaisista tehtyä tutkimusta, loput kuusi kertoivat kulttuuritapahtumista. Hän toimii Lapin Kansan ainoana kulttuuritoimittajana, mikä vaikutti hänen aihevalintoihinsa. Tutkimuksesta kertoivat uutiset (*Pala historiaa takaisin koltille* LK 3.2. ja *Lumipeitteisten tuntureitten pohjoinen maa* LK 14.10) olivat molemmat parisivuisia artikkeleita, jossa arvosteltiin julkaistavat teokset, mutta myös haastattelujen avulla nostettiin esille tutkimuksien motiiveja ja tekijöiden taustoja. Eniten kirjoittajan oma mielipide ja kokemukset näkyivät Ijahis Idja - tapahtumassa järjestetystä konsertista kirjoitetussa *Energinen ja iloinen kattaus Inarissa* LK 20.8. artikkelissa. Hän kertoi tuntemuksistaan ja kokemuksistaan konsertin aikana, kuinka hän kuuli ensimmäistä kertaa livdeä sekä vakuuttui esiintyjien taidoista.

”Sanoja en ymmärtänyt, mutta hyvinkin saatoin kuulla nuoren saamelaisen miehen tunteista, tunnelmista ja ajatuksissa sekä

kotiseudulla että kaukana kotoa... Herkkää, kaunista ja melodista”.
(LK 20.8.)

Vaikka musiikkiin liittyviä artikkeleita oli kulttuuriteeman alla eniten, esitteli Seija Lappalainen erittäin laajalla skaalalla sen eri muotoja. Hän esittelee teatteritaidetta *Teatteripuvun visuaaliset viestit* (LK 10.6.) ja kirjallisuutta *Rosa Liksomin novelleja saameksi* (LK 9.6.). Vaikka kaikki uutiset pohjautuivat johonkin tapahtumaan: näyttelyn avajaiset, kirjan julkistus, konsertti, hän ei pelkästään raportoinut tapahtumasta, vaan samalla tavalla kuin tutkimuksista uutisoidessa hän avasi tapahtuman tai kohteen taustoja enemmän. Hän toi esimerkiksi Väänästä enemmän esille monipuolisemmin haastateltavia ja lainasi heitä paljon kirjoituksissaan ja päästi aiheen asiantuntijat ääneen.

Siinä missä Seija Lappalainen oli saamelaisaiheiden kulttuuritoimittaja, oli Pekka Rytkönen politiikantoimittaja. Hän oli yksi Lapin Kansan pääkirjoitustoimittajista, ja hänen vuonna 2011 saamelaisiin liittyneitä tekstejään oli yhteensä kuusi, kolmanneksi eniten kaikista kirjoittajista. Yksi teksteistä käsitteli saamelaiskäräjävaalien alla äänestyskäytäntöä (*Postin puute haittaa äänestämistä* LK 4.9.). Haastateltavana hänellä oli *pitkän linjan saamelaispoliitikko* Pekka Aikio, joka vaalilautakunnan puheenjohtajana kertoi äänestyksen hankaluudesta. Juttu ennakoi vaaleja, mutta mukana oli kainalojuttuna myös Pekka Aikion näkemyksiä saamelaisten omasta politiikasta ja valtion harjoittamasta saamelaispolitiikasta. Loput viisi Rytkösen kirjoittamaa artikkelia käsittelivät ILO-sopimuksen ratifioimista tai muuten maankäyttöoikeuksia. Kolmessa eri uutisessa hän oli haastatellut kolmea eri kansanedustajaa, Simo Rundgrenia (LK 8.9.), Jyrki Kataista (LK 20.2.) ja Pekka Haavistoa (LK 28.10.). Kaikissa kolmessa uutisessa käsiteltiin heidän näkemyksiään siitä, miksi Suomi ei ollut vielä ratifoinut alkuperäiskansasopimusta ja minkälaisia toimia he ehdottivat sopimuksen eteenpäin saamiseksi. Tavallisen kansan näkökulmaa edustaa 31.3. ilmestynyt *ILO-sopimus ei saa kannatusta* -otsikoitu juttu, jossa kerrattiin Lapin Kansan Inarissa järjestämässä vaalipaneelissa esiintyneitä mietteitä. Kaksi seitsemästä panelistista oli kannattanut sopimuksen ratifioimista, muut olivat olleet sitä vastaan tai toivoneet muutoksia esimerkiksi saamelaismääritelmään ennen ratifioimista. Pekka Rytkösen artikkelit, joissa sivutaan ILO-sopimusta, oli

otsikoitu ILO-sopimukseen liittyvästi, vaikka artikkelissa tulisi esille muitakin aiheita. Otsikot esittävät yleensä vahvan mielipiteen sopimuksesta, esimerkiksi *ILO-sopimus on vaikea tehtävä* (LK 20.2.), *ILO syytä ratifioida* (LK 28.2.). Kirjoittaja käytti hyväkseen sopimuksen ympärillä käytyä eripuraista keskustelua saadakseen lukijat kiinnostumaan tekstistä.

Kolmen eniten kirjoittaneen toimittajan lisäksi esille nousivat muut Lapin Kansan toimittajat. Esimerkiksi Merja Vehmas kirjoitti vuonna 2011 kolme artikkelia, samoin kuin Niina Pasula, Aino-Helena Hietala, Paula Hakala ja Tapani Ranta. Lisäksi kirjoittajissa näkyi yhteistyö Alma Median muiden lehtien, kuten Pohjolan Sanomien kanssa. Eero Haapalan kirjoituksia julkaistiin Lapin Kansassa seitsemän. Hän oli Pohjolan Sanomien toimittaja Muoniosta, mikä näkyi jutuissa, sillä valtaosa hänen kirjoittamistaan uutisista kertoi Hetan Marianpäivistä tapahtuman aikana ja ennakkoon. Toinen Pohjolan Sanomien toimittaja oli Henripekka Kallio, jonka tekstejä Lapin Kansa julkaisi kolme.

Helsingin Sanomissa saamelaisaiheisia uutisia julkaistiin huomattavasti vähemmän, joten kirjoittajakin oli vähemmän. 11 uutisella ja artikkelilla oli yhteensä yhdeksän eri kirjoittajaa. Lähes kaikilla oli ilmestymisvuonna ainoastaan yksi saamelaisia käsittelevä uutinen, mutta joukosta erottui Jenni Leukumaavaara, joka kirjoitti vuonna 2011 yhteensä neljä eri artikkelia, jotka käsittelivät saamelaisuutta. Leukumaavaara on freelancetoimittaja, joka asuu Rovaniemellä. Hän kirjoittaa muiden lehtien ohella myös Helsingin Sanomiin. (internet-lähde, Jenni Leukumaavaara 2013). Leukumaavaaran kirjoittamien artikkeleiden ajankohta painottui vuoden jälkimmäiselle puoliskolle, kaksi kirjoituksista ilmestyi lokakuussa saamelaiskäräjävaalien aikoihin (HS 2.10. ja HS 19.10.), yksi syyskuussa (HS 27.9.) ja yksi joulukuussa (HS 12.12.). Syyskuussa julkaistu *Kolttsaamelaisten museossa paljastui mittavia rakennusvirheitä* poikkesi muista hänen kirjoittamistaan artikkeleista, sillä muut oli kirjoitettu henkilöhaastattelujen ympärille. Esimerkiksi artikkeli *Levottomat jalat veivät takaisin Lappiin* (HS 19.10) oli henkilöhaastattelu nuoresta saamelaistaitelija Niillas Holmbergistä. Haastattelu kertoi Holmbergin valinnoista muuttaa takaisin kotiseudulle Utsjoelle. Kahdessa muussakin artikkelissaan Leukumaavaara oli haastatellut saamelaisia asiantuntijoina, mutta he olivat pääkaupunkiseudulla asuvia saamelaisia. Leukumaavaaran

teksteissä saamelaiset esitettiin henkilöinä, joille saamelaisuus ei ole paikkaan sidonnaista.

Raittilan (2002) mukaan puhujarakenteen erittelyllä saadaan näkyväksi tekstien tuottamat ”valtarakenteet”. Kirjoittajan voi valita, ketkä ja mitkä instituutiot pääsevät ääneen. Teksteissä esiintyvät toimijat voidaan erotella puhujarakennetta analysoimalla: ketä siteerataan, ketä referoidaan ja kenelle toimijalle ei anneta puheenvuoroa ollenkaan. Raittilan tutkimuksen mukaan uutisluonteisissa teksteissä vähemmistöryhmien edustajat pääsivät ääneen alle kolmasosassa tekstejä, kun taas viranomaiset pääsivät ääneen 63 % teksteissä, joissa viranomaiset mainittiin.

Molemmissa lehdissä julkaistiin vuoden 2011 aikana yksi pääkirjoitussivun teksti, joka käsitteli saamelaisia. Helsingin Sanomien kirjoitus oli osa pääkirjoitusta (HS 3.6.) ja Lapin Kansan taas pääkirjoitussivulla ilmestynyt päätoimittajan kirjoittama kolumni (LK 9.10.).

Helsingin Sanomien Riikka Venäläinen otti kirjoituksessaan kantaa, kuinka suomalaisten tulisi ottaa mallia saamelaisilta luonnon kestävässä käytössä.

”Saamelaisten luonnonkäytöllä on jopa niin ratkaiseva merkitys monimuotoisuudelle, että raportissa vaaditaan Suomea terästäytymään, jotta alkuperäiskulttuuri säilyisi elävänä.” (HS 3.6.)

Ympäristöministeriön raportti oli ollut Venäläisen innoittajana kirjoituksen laatimisessa, ja hän kertasiikin tekstissään, kuinka saamelainen luonnonkäyttö oli muuttunut ulkoisten vaikuttimien paineesta. Kestävän luonnonkäytön kannalta olisi tärkeää säilyttää saamelaiskulttuuri elävänä, sillä se oli toimittajan mielestä ainoa keino saada luonto säilymään elävänä. Venäläinen siirsi Suomen tilanteen suurempaan kontekstiin ja ottaa esille koko maailman tilanteen:

”Perinteistä voidaan ottaa oppia muuallakin kuin saamelaisalueilla... Alkuperäiskansat ovat osoittaneet, että ihminen voi elää sopusoinnussa luonnon kanssa.” (HS 3.6.)

Toisaalta Venäläinen loi romantisoitua kuvaa alkuperäiskansoista ja heidän ainutlaatuisesta luontosuhteestaan. Kuvaamalla saamelaiset erityisen ja uhanalaisen kulttuurin ylläpitäjinä Venäläinen eksotisoi saamelaisuuden ja asetti sen ratkaisuksi globaalien ongelmien selvittämiseen.

Lapin Kansan pääkirjoitussivun teksti ei ollut yhtä positiiviseen ja saamelaista kulttuuria ihannoivaan sävyyn kirjoitettu kuin Helsingin Sanomien teksti. Antti Kokkonen kolumni *Lynx sohjossa* analysoi saamelaiskäräjävaaleja. Otsikolla Kokkonen viittaa YK:n alkuperäiskansoja koskevaan ihmisoikeussopimukseen, josta on tulossa ”iäisyyskysymys” ja johon juuri valitun uuden ”saamelaisparlamentin” tulisi ottaa kantaa. Hänen mukaansa vuoden 2011 vaaleja ei voitu pitää protestivaaleina, sillä istuva puheenjohtaja Klemetti Näkkäläjärvi sai toiseksi eniten ääniä, mutta muutoshalukkuutta saamelaiskäräjien toimintaa kohtaa oli, sillä valituista ehdokkaista yli puolet oli uusia. Kokkonen tiivisti syksyn 2011 aikana saamelaiskäräjävaalien ympärillä velloneesta keskustelusta ne asiat, joihin tulevan saamelaiskäräjien olisi otettava kantaa. (LK 9.10.)

Pääkirjoitussivun tekstit poikkesivat lehden muusta aineistosta, sillä ne edustivat lehden linjaa, mutta olivat kumminkin toimittajan omia mielipiteitä. Voisi siis ajatella Helsingin Sanomien ja Lapin Kansan tekstiä vertailemalla, että Helsingin Sanomien linja saamelaisiin oli lempeämpi ja alkuperäiskansaa ihannoivampi, kun taas Lapin Kansa kertoi raadollisen riitaisasta saamelaisuudesta. Helsingin Sanomien kirjoittajan mukaan alkuperäiskansalta voitaisiin oppia paljon, ja siksi olisi tärkeää pyrkiä säilyttämään alkuperäiskansan kulttuuri. Lapin Kansan kirjoituksen näkemys taas käsitteli lehden linjan mukaisesti enemmän saamelaisten arkea, Lapin Kansalle saamelaiset eivät ole yhtä eksoottinen ja erilainen ryhmä kuin Helsingin Sanomille.

Kirjoittajien luoma saamelaiskuva näyttäisi aineiston valossa olevan erittäin aiheidonnainen, mutta myös toimittajasidonnainen. Seija Lappalainen kulttuuritoimittajana kirjoitti saamelaisista taiteiden ja tapahtumien yhteydessä, kun taas Pekka Rytönen kirjoitti politiikan aiheista. Selvimmin aineistosta erottui Veikko Väänänen tekstit, sillä hänen kirjoittamiaan uutisia ilmestyi

vuonna 2011 selvästi enemmän kuin kenenkään muun toimittajan kirjoittamia tekstejä. Lapin Kansassa vuonna 2011 esiintyneeseen saamelaiskuvaan vaikutti huomattavasti yhden ainoan kirjoittajan luoma representaatio. Väänäsen tekstit olivat monesti sävyllään negatiivisempia, ja hän korosti uutisen kohteeseen liittyviä ongelmia enemmän kuin muut kirjoittajat omissa aiheissaan.

Kirjoittajien valitsemien aiheiden perusteella Helsingin Sanomien ja Lapin Kansan saamelaisrepresentaatioissa on eroja. Erityisesti pääkirjoitussivun tekstien perusteella Helsingin Sanomat välitti ihannoivaa alkuperäiskansakuvaa, kun taas Lapin Kansa keskittyi enemmän arkisiin aiheisiin, ja piti esillä myös saamelaisryhmän sisäisiä ristiriitoja ja ongelmia.

2.2 Mieli-pidekirjoitukset

Yleisönosasto on sanomalehden palsta, jossa lukijoiden kirjoittamat tekstit julkaistaan. Toimittajat eivät yleisönosastolle juuri kirjoita, mutta siitä vastaavalla on vastuu teksteistä, sillä heidän tehtävänä on huolehtia, että keskustelupalstasta tulee riittävän kiinnostava ja tasokas. Mieli-pidepalstaa pidetään yleensä lehden tason mittarina, sillä se kertoo lukijoista, heidän mieli-piteistään ja kyvyistään ilmaista mieli-piteensä. (Suhola et al. 2005: 117-118.)

Lapin Kansan ja Helsingin Sanomien toimittajien omien tuotoksien lisäksi vuonna 2011 julkaistiin mieli-pidetekstejä, jotka käsittelivät saamelaisia. Yhteensä tekstejä julkaistiin 25 kappaletta ja olen laskenut lukuun mukaan myös pääkirjoitussivulla ilmestyneet, lehden toimittajien kirjoittamat tekstit. Nämä kirjoitukset asettuvat mielestäni tavallisen uutistekstin ja mieli-pidekirjoituksen välimaastoon, sillä ne edustavat lehden palkkaaman toimittajan kantaa, mutta eivät pyri samanlaiseen neutraalisuuteen kuin uutiset.

Veikko Pietilän mukaan yleisönosastokirjoittajat ovat internetkommentoijiin verrattuna hajanaisempi joukko (Pietilä 2010: 402.) Myös Helsingin Sanomissa ja Lapin Kansassa useimmilta kirjoittajilta ilmestyi ainoastaan yksi teksti vuoden 2011 aikana. Ne eivät välttämättä liittyneet mihinkään aiempaan uutiseen tai mielipidekirjoitukseen, vaan ilmestyivät irrallisena tekstinä, eivätkä ne kirjoittaneet lisää kirjoituksia. Toisaalta taas muutaman ”ydinhenkilön” joukko kävi kiivasta keskustelua Lapin Kansan mielipidepalstalla.

Pietilä on tutkinut Aamulehden mielipidepalstalla esiintynyttä keskustelua ja hänen mukaansa samasta asiasta puolustavia puheenvuoroja ilmestyi lähes puolet vähemmän kuin vastustavia (Pietilä 2010: 452). Tämä sama on havaittavissa Lapin Kansan sivuilla olleesta ”Kuka on saamelainen?” keskustelusta. Lappalaisten näkökulmaa puoltavia tekstejä ilmestyi yhteensä yhdeksän, kun taas lappalaisten kanssa eri mieltä asiasta olevia tekstejä ilmestyi kuusi. Lappalaisliikkeen edustajat hakivat muutosta saamelaismääritelmään itsensä eduksi, he olivat saamelaismääritelmän mallia vastaan. Pietilän (2010) mukaan vastustajat hakevat keskustelua, mutta eivät sitä saa, kun taas puolustajat eivät erityisesti halua herättää keskustelua, mutta vastapuoli tarttuu teksteihin kärkkäästi. Tämän vuoksi mielipidekeskustelusta syntyy monesti yksipuolinen ja vallalle jäävät vastustajien mielipiteet (Pietilä 2010: 458).

Lapin Kansan mielipidepalstalla vuonna 2011 puhutti eniten, kuka on saamelainen ja minkälaisia vaikutuksia ILO-sopimuksen ratifioimisella olisi muihin Lapissa asuviin henkilöihin kuin saamelaisiin. Vuoden 2011 alkupuolella käytiin keskustelua vuoden 1875 merkityksestä saamelaismääritelmälle. Kirjoittelu lähti Kari Kyrön tekstistä *Maainen vuosiluku 1875* (LK 15.1.). Hän otti tekstissään kantaa Suomen saamelaislakiin, ja sen epäoikeudenmukaiseen tulkintaan.

”Mitä tekemistä tuolla ”hihasta vedetyllä” vuosiluvulla on ihmisen alueensa alkuperäiskansaankuulumisen, tai hänen polveutumisensa kanssa?” (LK 15.1.)

Hänen mukaansa saamelaiskäräjät oli keksinyt vuosiluvun ja käytti sitä perusteena henkilön vaaliluettelohakemuksen hylkäämiselle. Kyrön tekstiin

vastasi 9.2. Kaisa Korpijaakko-Labba, jonka mukaan vuosiluku 1875 ei ole ratkaiseva tekijä saamelaisuuden tunnustamisessa.

”Kulttuuria ei voi rakentaa papereista eikä tiloista ja taloista, kulttuuri on pääolemukseltaan itseidentifikaatiota, ryhmään kuulumista ja ryhmän hyväksyntää.” (LK 9.2. a)

Korpijaakko-Labban mukaan kulttuurin tunteminen ja itseidentifikaatio oli suuremmassa roolissa kuin asiakirjoista todistetut sukujuuret. Hän viittasi tällä lappalaisten lyhyeen historiaan järjestäytyneenä ja kulttuurisesti yhtenäisenä ryhmänä.

Korpijaakko-Labban tekstiin ottivat kantaa sekä Kari Kyrö että Yrjö Mattila, joka on myös esiintynyt Lapin Kansassa lappalaisten edustajana. Kari Kyrö tekstissään *Kiitollisena* (LK 13.2.) kirjoitti, kuinka on kiitollinen Kaisa Korpijaakko-Labballe tämän todistamasta väitteestä, että vuosi 1875 on keksitty.

”Kirjoituksessanne lyötte lyttyyn tuon perusteettoman hihasta vedetyn vuosiluvun 1875 käyttämisen äänioikeusluetteloon hylkäämisperusteena oikein kunnolla, kuten kuuluukin. Olenkin odottanut, että joku saamelaisten edustaja lausuisi tuon perusteettomuuden ääneen. Te rohkenitte sen tehdä” (LK 13.2.)

Vaikka Kari Kyrö on Kaisa Korpijaakko-Labban kanssa samaa mieltä lain perusteettomuudesta, hän silti asettaa tämän vastapuolelle. Kari Kyrö luo teksteissään kahtiajakoa ”*saamelaisten edustajien*” ja oman ryhmänsä välille.

Viimeisenä dialogiketjuun otti kantaa Heikki J. Hyvärinen, joka on toiminut saamelaiskäräjien oikeudellisena neuvonantajana. Hän tekstissään oikaisi Kari Kyrön käsityksen vuosiluvun 1875 merkityksellisyydestä. Hän kertoi, kuinka vaalilautakunta teki päätöksensä lakiin ja asiakirjoihin perustuen.

”Vuosiluku 1875 ei ole kuulunut eikä kuulu niihin perusteisiin, joiden mukaan henkilö voidaan merkitä tai jättää merkitsemättä vaaliluetteloon.” (LK 15.2.)

Hyvärinen korosti saamelaiskäräjien vaalilautakunnan tekevien päätökset niillä materiaaleilla, joita rekisteriin pyrkivät antoivat ja käyttäen apunaan laissa määriteltäviä kriteerejä, joihin vuosi 1875 ei kuulunut.

Toinen keskustelu käytiin Lapin Kansassa heinäkuusta elokuun loppuun. Siinä Heikki J. Hyvärinen asetettiin saamelaisten edustajaksi ja Yrjö Mattila otti toisen puolen puhemiehen rooliin. Keskusteluun lappalaisten oikeudellisesta asemasta ottivat kantaa myös Jouni Kitti ja Kari Kyrö.

Ottamalla kantaa puolesta tai vastaan kirjoittaja asemoi itsensä suhteessa muihin. Erimielisyys painottuu mielipidepalstalla helpommin kuin samanmielisyys. Yhtä mieltä esitetyn kannan kanssa olevat harvoin ilmaisevat kantansa, kun taas eri mieltä olevat teksti provosoi helpommin kirjoittamaan. Esitetyn kannan vääräksi kokeminen saa vastapuolen reagoimaan. (Pietilä 2010: 411 - 416) Lappalaisten, eli saamelaiskäräjien vaaliluetteloon kuulumattomien, itseään alkuperäiskansanjäsenenä pitävien henkilöiden oikeuksista puhuttiin puolesta ja vastaan. Enimmäkseen äänessä kumminkin olivat lappalaisten edustajat, esimerkiksi saamelaiskäräjien jäsenet eivät kirjoittaneet mielipidepalstalle kertaakaan vuoden 2011 aikana.

Eniten tekstejä oli Kari Kyröllä, joka omien sanojensa mukaan oli Inarin lappalainen. Hän puolusti lappalaisten oikeuksia yhteensä neljällä eri tekstillä. Hän otti 5.9. julkaistussa kirjoituksessa kantaa pari viikkoa aiemmin ilmestyneeseen uutiseen (LK 18.8.). Hänen mukaansa Heikki Hyvärinen puolusti tekstillään saamelaislainsäädäntöä eikä ymmärtänyt lappalaisten asemaa alkuperäiskansana. Kyrön mielestä valtion taholta olisi tultava apu Pohjois-Lapissa kärjistyneen tilanteen selvittämiseksi:

”Uuden eduskunnan olisikin tärkeää huomioida kiireesti tämä kestäättömäksi käynyt tilanne.” (LK 5.9.)

Laajempi saamelaislakia kritisoiva kirjoitus ilmestyi Lapin Kansassa 28.7. Tekstissä Kari Kyrö otti kantaa saamelaismääritelmän oikeellisuuteen ja siihen kuinka epäoikeudenmukainen kieleen perustuva saamelaismääritelmä oli. Hänen mukaansa kielensä menettäneitä Inarin alkuperäisiä asukkaita ei pitäisi toistamiseen rangaista. Hänen mukaansa kielen elvyttäminen ja opiskelu olisi

tärkeää, mutta se ei saisi olla peruste antaa toisille tiettyjä oikeuksia ja jättää toisilta ne pois.

”Lakia on muutettava. Nykyisen saamelaislain kieliperuste on liian dominoiva aiheuttaen syrjintää.” (LK 28.7.)

Erkki Pääkkösen mukaan lappalaiskiistassa on selvästi nähtävissä faktan konstruointi, mikä on retorisen vaikuttamisen peruspiirre. Sen avulla argumentointia oikeutetaan määrittämällä keskeiset väitteet tosiksi, sen kummemmin taustoja esittelemättä tai jättämällä tilaa vaihtoehdoille tulkinnoille. Osapuolten hyökkävyys ilmenee myös siinä, että annetaan ymmärtää vastapuolen suoranaisesti valehtelevan. (Pääkkönen 2008: 47.) Vuoden 2011 mielipideteksteissä hyökkäävää asennetta oli ainoastaan vastamobilisaation puolelta, eli lappalaisliikkeen puolelta. Saamelaisten puolelle asetetut tai asettuneet kirjoittajat pyrkivät puolustamaan kantaansa rauhallisemmin ja faktoihin perustuen.

Saamelaiskäräjien edustajat eivät käyneet yhtä aktiivista keskustelua mielipidepalstalla tai lehdessä yleensäkkään. Lappalaisliikkeen toimijoiden kirjoituksiin vastineita kirjoitti Heikki J. Hyvärinen, joka on aiemmin toiminut saamelaiskäräjien oikeudellisena neuvonantajana. Hän ei kumminkaan ollut saamelainen eikä virallisesti saamelaiskäräjien jäsen, puheenvuoroissaan hän puolusti nykyisen menetelmän ja lainsäädännön järkevyyttä.

Toinen aktiivinen lappalaisten puolta edustava kirjoittaja Lapin Kansan mielipidepalstalla oli Jouni Kitti. Hän kutsui itseään Sápmelaš-lehden entiseksi päätoimittajaksi ja entiseksi saamelaisparlamentaarikoksi. Hän on saamelaislähtöinen maa- ja metsätalousministeriön virkamies, joka on asunut Helsingissä vuosikymmenten ajan. Aikion mukaan (2006) hän on erikoistunut *”kostohekiseen saamelaisvastaiseen lehtikirjoitteluun”* (Aikio 2006: 28). Kitti käytti teksteissään hyökkäysretoriikkaa:

”Lappalaisasutus on ollut olemassa ennen kuin alueelle tunkeutuivat Norjasta käsin porolappalaiset, joiden jälkeläiset kutsuvat nykyään itseään saamelaisiksi.” (LK 26.8.)

Kitin mukaan saamelaisasutus oli siis tullut muualta ja *”tunkeutunut”* toisen kansan alueelle. Kitti toi vahvasti esille, kuinka saamelaiset olivat toimineet historian aikana väärin ja ilman oikeuksia ottaneet maan haltuunsa. Kirjoittaja ei esittänyt minkäänlaista tieteellistä lähdettä esittämilleen väitteilleen. Hän kirjoitti samasta aiheesta samalla argumentoinnilla.

”Saamelaiset unohtivat, että Ylä-Lapissa asuu saamelaisiakin alkuperäisempää lappalaisväestöä, jotka ovat rohkeita ja historiastaan tietoisia ihmisiä.” (LK 28.1.)

”Asia ei ole kuitenkaan mikään läpihuutojuttu, koska on otetta huomioon, että saamelaisalueella asuu saamelaisiakin vanhempi ja alkuperäisempi väestö, lappalaiset” (LK 26.8.)

Vuoden 2011 tammikuussa hän vaati valtiota hyväksymään tieteelliset tosiasiat ja hyväksymään lappalaisten aseman alkuperäiskansana. Saman vuoden elokuussa hän vaati tutkimuksien aloittamista, jotta saataisiin todistettua lappalaisten alkuperäiskansa-asema.

Aiempien tutkimuksien mukaan Jouni Kittiä voidaan pitää merkityksellisenä saamelaispoliittisena toimijana. Hän on saanut Lapin Kansassa runsaasti palstatilaa kirjoittamilleen puheenvuoroille. Näiden määrä liikkuu sadoissa ja yli sata tekstiä näistä oli avoimen vihamielisiä saamelaisten edustuksellisten elinten ajamaa politiikkaa kohtaan. (Pääkkönen 2008: 251.) Mielestäni hän halusi mielipideteksteillään kiinnittää huomiota ryhmien tasa-arvoiseen kohteluun, kun maa-oikeusasioita aletaan selvittää. Hänen teksteihinsä ei kirjoitettu vastineita, ainoastaan hän itse otti aiempiin teksteihin kantaa joko tukevassa mielessä tai vastaan väittäen.

Yleisönosastokirjoitukset on mahdollista jakaa kansalaisten ja asiantuntijan rooleissa kirjoitettuihin teksteihin. Kansalaisnäkökulmasta tuotetut tekstit voidaan jakaa omakohtaisista näkökulmista kirjoitettuihin tai yleiseltä kannalta kirjoitettuihin. Asiantuntijanäkökulmasta tuotettujen tekstien kirjoittaja mielletään käsittelemänsä aiheen asiantuntijaksi. (Pietilä 2010: 407.) Useissa mielipideteksteissä ilmaistiin myös kirjoittajan asema tai tausta, jonka pohjalta hän ottaa osaa keskusteluun. Sekä Helsingin Sanomissa että Lapin Kansassa

molemmissa löytyi akateemisten tutkintojen omaavien henkilöiden kommentteja keskusteluun.

Vilkkaimpana käynyt lappalaiskeskustelu Lapin Kansan sivuilla velvoitti kirjoittajat tuomaan esille oman suhteensa lappalaiskysymykseen. Eniten tekstejä tuottanut Kari Kyrö ilmoitti teksteissään olevansa *Inarin lappalainen* ja *Jonas Mårtenson Morottajan jälkeläinen*. Tuomalla esille suhteensa lappalaisuuteen, Kyrö haki pontta omalle mielipiteelleen ja sen oikeutetulle asemalle lehdessä. Toinen aktiivisesti Lapin Kansan mielipidesivuilla kirjoittanut Jouni Kitti toi esille aiemmat asemansa saamenkielisen Sápmelaš-lehden päätoimittajana ja saamelaisparlamentaarikkona. Kitti ajoi aktiivisesti lappalaisten asiaa ja piti saamelaisia väärin perustein alkuperäiskansana. Hänen mukaansa lappalaiset olivat saamelaisia alkuperäisempi kansa. Kittiä tai Kyröä ei mielletty asiantuntijakirjoittajiksi, vaan he kirjoittavat kansalaisnäkökulmasta. Aihe, jota he puolustivat, oli heille läheinen, eikä heidän teksteissään näkynyt argumentointia lähteiden kautta, vaan he pitivät omia lausuntojaan ehdottomana totuutena, joita ei tarvinnut edes perustella.

Heikki J. Hyvärisellä ei ollut teksteissään allekirjoituksen lisäksi kuin paikkakunta Enontekiö, mutta hänen kirjoittamistaan teksteistään tuli esille hänen kytköksensä saamelaisasioihin:

”viime vaaleihin (2007) saakka toiminut saamelaiskäräjien vaalilautakunnan oikeudellisena asiantuntijana.” (LK 15.2.)

Hän pyrki teksteissään tuomaan esille puolueettomat pyrkimyksensä asioiden käsittelyssä:

”En ole siinä asemassa, että minulla olisi valta hyväksyä ketään alkuperäiskansaan kuuluvaksi, vaikka Kitti niin antaa ymmärtää.”
(LK 31.8.)

Tuomalla esille asiantuntija-asemansa Hyvärinen loi kuvaa siitä, että hänen tietonsa olivat tieteellisesti argumentoituja ja hänen asemansa asiassa oli tunnustettu. Hänen väitteensä eivät perustuneet siis vain asioiden totuutena pitämiseen, vaan niille löytyy todisteet ja pohjatieto muualta.

Kirjoittajat hakevat oikeutusta ja perustetta kommentilleen ilmoittamalla yhteytensä kommentoitavaan asiaan. Osa teksteistä oli kirjoitettu kuitenkin ilman titteliä, näkyvissä oli vain kirjoittajan nimi. Tämä mielestäni kertoi kirjoittajan luottamuksesta oikeutukseensa kirjoittaa asiasta, hänen ei tarvinnut selitellä taustojaan saadakseen kommentoida asiaa. Tittleillä haettiin tukea asioista, joita ei muuten teksteissä saataisi ilmi. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa lokakuussa 2011 ilmestynyt mielipideteksti oli Anita Pesosen kirjoittama. Hän otti kantaa Helsingin Sanomien uutisessa mielipiteensä ulkosaamelaisien tavoitteista esittäneen Pekka Pekkalan kommenttiin, jonka mukaan saamelaisalueen ulkopuolella asuvat halusivat tehdä saamelaisalueesta reservaatin. Pesonen pyrki kumoamaan väitteen ja oli lisännyt allekirjoituksensa tueksi tittelin ”*ulkosaamelainen*”. (HS 4.10.)

Saamelaisaiheista vuonna 2011 Lapin Kansan lukijoita eniten puhutti kuka on saamelainen, eli niin sanottu lappalaiskeskustelu. Keskusteluun ottivat osaa lappalaisliikkeen kannattajat, eli he, joiden mielestä Suomessa on olemassa saamelaisiakin alkuperäisempi kansa. Heidän argumentteihinsa vastasi saamelaiskäräjien entinen oikeudellinen neuvonantaja, mutta saamelaiskäräjien jäseniltä ei kommentointia asiaan saatu. Tekstejä kirjoittivat suurimmaksi osaksi miehet, muutama mielipidekirjoitus oli myös naisten kirjoittamia, mutta he eivät pääasiallisesti ottaneet osaa kahteen eniten tekstejä keränneeseen dialogiin Lapin Kansan mielipidepalstalla.

Helsingin Sanomien ja Lapin Kansan mielipidekirjoitusten välillä oli eroja. Helsingin Sanomissa ilmestyi selvästi vähemmän kirjoituksia vuoden 2011 aikana, eivätkä ne aiheuttaneet samanlaista kirjoitusten ketjua kuin Lapin Kansassa. Helsingin Sanomien tekstit olivat enemmän yleisiä kommentteja, tai lehden kirjoittamiin uutisiin liittyviä yksittäisiä tekstejä. Mielipidekirjoituksissa näkyy lehden lukijoiden ääni, joten Helsingin Sanomien lukijoilla oli selvästi vähemmän kommentoitavaa saamelaisasioihin kuin Lapin Kansan lukijoilla.

3 Sillisalaattia ja vaiettua saamelaisuutta – teemoissa esiintyvä saamelaisuus

Seuraavaksi käsittelen tarkemmin muutamia valitsemiani teemoja. Teemojen avulla pyrin selvittämään, millä tavalla saamelainen representoituu suomalaisessa sanomalehdistössä. Ensimmäiseksi tarkastelen taide- ja tapahtumauutisia luvussa 3.1., koska se oli aineistoni perusteella suurin teema. Aiempien tutkimuksien mukaan etniset vähemmistöt esitetään useimmin tapahtumien yhteydessä sanomalehdissä. Taide- ja tapahtumauutisista tutkin, miten saamelaistaiteet esitetään sanomalehdissä ja minkälainen arvo taiteille ja tapahtumille annetaan.

Seuraavassa alaluvussa käsittelen saamen kielin liittyvää uutisointia vuonna 2011. Kieltä voidaan pitää yhtenä identiteetin perustana, joten vähemmistökansalle kieleen liittyvät toimet ovat tärkeitä. Teksteissä tarkastelen minkälaisissa yhteyksissä saamen kielestä uutisoidaan, nähdäänkö se ongelmana vai mahdollisuutena. Luvun viimeisessä alaluvussa käsittelen historiaan ja tieteeseen saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin tutkimukseen liittyviä artikkeleja. Historia- ja tiedeartikkelit otin tarkasteluun, koska halusin nähdä, vahvistavatko ne stereotyyppistä kuvaa saamelaisuudesta vai tuoko 2010-luvulla tehty tutkimus uutta tietoa saamelaiskuvaan.

3.1 ”Sillisalaattia ehkä, mutta sen kaikissa parhaissa vivahteissa” – taiteista ja tapahtumista kertovat sanomalehtitekstit

Irja Seurujärvi-Karin mukaan käsityöt ovat erityisen tärkeitä, sillä niihin liittyy perinteinen kulttuurinen tietämys. Saamelaistaiteisiin kuuluvat valtaväestön tavallisina pitämien muotojen, kuten teatterin, kuvataiteiden ja musiikin lisäksi myös käsityöperinne. Luontoon ja elinkeinoihin liittyvän tiedon lisäksi perinteiseen tietämykseen kuuluu kansanrunous ja muu henkinen kulttuuri,

kuten joiku saamelaisilla. Saamelaistaide on arktista, ja sille on ominaista sopeutuminen luontoon ja luonnonuskonnot. (Seurujärvi-Kari 2011: 298.)

Saamelaistaiteisiin liittyvää uutisointia ilmestyi vuonna 2011 molemmissa lehdissä tasaisesti vuoden ympäri. Käsittelen taiteisiin ja tapahtumiin liittyvät artikkelit yhdessä, sillä yleensä saamelaistaiteista kirjoitettiin taidetapahtumien yhteydessä. Esimerkiksi saamelaiselokuvista uutisoitiin lähes ainoastaan alkuvuodesta, alkuperäiskansojen elokuvafestivaali Skábmagovien ollessa käynnissä.

Reetta Karjalainen on pro gradu -tutkielmassaan analysoinut Skábmagoviin liittyvää uutisointia 1999-2007 sanomalehdissä. Hänen mukaansa elokuvataide nähdään erityisesti kannanottona, eikä niistä kirjoiteta arvosteluja samalla tavalla kuin valtaväestön elokuvista. Toimittajat eksotisoivat ja stereotypoivat elokuvia, jolloin uusia tapoja kirjoittaa alkuperäiskansojen elokuvista ei synny. Yksi syy lehtien kritiikkittömyyteen elokuvia kohtaan voi olla, että elokuvia ei pidetä tasavertaisina. Myös eksoottisemmat aiheet, kuten Skábmagovien yhteydessä vierailevat alkuperäiskansat, ovat kiinnostavampia uutisaiheita kuin elokuvien sisällön analysoiminen. (Karjalainen 2008: 68-71.)

Taideuutisista kahdeksan käsitteli elokuvia. Elokuva on vasta viime aikoina noussut yhdeksi suosituksi saamelaistaiteen muodoksi. Alkuperäiskansan keskuudessa elokuvalla voi olla monta tehtävää: se auttaa kielen ja kulttuurin elvytyksessä, tuo esiin yhteiskunnallisia epäkohtia ja paljastaa vääriä ennakkokäsityksiä. Samoin kuin muukin saamelaistaide, elokuvat pyrkivät luomaan yhteyttä uuden ja vanhan välille. (Rensujeff 2011: 43.)

Tammikuun lopulla, alkuperäiskansojen elokuvafestivaalien aikaan ilmestyi kuusi uutistekstiä elokuvataiteeseen liittyen. Vuonna 2011 ensi-iltansa sai saamelaislasten asuntolakokemuksista ja suomalaistamisesta kertova Suomi tuli Saamenmaahan -dokumenttielokuva. Lapin Kansassa ilmestyi 21.1.2011 *Riutula suomalaisti saamelaislapsia* –artikkeli, joka oli ennakkouutinen elokuvasta. Artikkelin oli hyvä esimerkki siitä, kuinka vakavammat aiheet otettiin esille tapahtuman yhteydessä. Saamelaisten asuntolakokemuksista ei ehkä olisi puhuttu, jos ne eivät olisi nousseet esille elokuvan myötä.

Asuntola- ja koulukokemuksia on pidetty voimakkaimmin suomalaistavana tekijöinä saamelaisyhteisössä. Koululaitos toimi suomalaisten koulutusihanteiden varassa, joten saamen kieli ja saamelaisten kulttuuri jäivät kokonaan huomioimatta. Pitkien välimatkojen takaa pakolliseen peruskouluun tulevat oppivelvolliset saamelaislapset vieraantuivat taustastaan suomenkielisessä ympäristössä. Saamelaislapset suomalaistuivat ja vaihtoivat identiteettiään. (Lehtola 2012: 409 – 411.)

Muissa elokuvia käsittelevissä teksteissä elokuvia ei eritelty, vaan ne olivat enemmänkin kertomuksia festivaalin kulusta. Skábmagovien yhteydessä järjestettiin elokuvatekijöiden paneeli, jonka tuloksista uutisoitiin otsikolla *Rahapula vaivaa saamelaisia filmintekijöitä* (LK 23.1.). Tekstissä kerrottiin, kuinka suomalaisella saamelaiselokuvatuotannolla oli huonompi tilanne kuin norjalaisella, sillä Suomessa valtio ei tehnyt eroa saamelaisten ja suomalaisten elokuvantekijöiden välille, vaan kaikki kilpailivat samasta rahoituksesta.

”Saamelaisaiheet eivät ole suomalaisten rahoittajien mielestä mielenkiintoisia, sillä he eivät ymmärrä niitä... Jos suomalainen joutuisi hakemaan järvi aiheiselle dokumentilleen rahoitusta Tanskasta, ei se välttämättä herättäisi kiinnostusta.” (LK 23.1.)

Uutisessa oli annettu puheenvuoro Saamelaisalueen koulutuskeskuksen rehtori ja elokuvavaikuttaja Liisa Holmbergille, jonka mielestä suomalaiset eivät ymmärtäneet saamelaisaiheita ja sen vuoksi saamelaiselokuvien rahoitustilanne oli heikko. Hänen mielestään saamelaiselokuville pitäisi saada rahoitusta, josta päättäisivät saamelaiset, sillä suomalaisille saamelaiselokuvat olivat samoista aiheista kertovia pohjoisen kuvauksia.

Skábmagovat-elokuvafestivaaleista tapahtumana uutisoitiin Lapin Kansassa yhteensä kolme kertaa. Kaikkiaan eri tapahtumista uutisia oli vuoden 2011 aikana seitsemäntoista. Elokuvafestivaalien yhteydessä tapahtumasta kertovia uutisia oli yksi ennen tapahtumaa, yksi tapahtuman aikana ja yksi tapahtuman jälkeen. Ennakkouutisessa kerrottiin, kuinka Skábmagovat aloitti lapsille suunnatulla ohjelmistolla, johon lähialueen koululaiset osallistuivat (LK 20.1.). Tapahtuman jälkeen kerrottiin pienessä uutisessa, kuinka suosittu tapahtuma oli sinä vuonna ollut (LK 25.1.). Muita vuoden 2011 aikana samalla kaavalla

uutisoituja tapahtumia oli esimerkiksi Hetan Marianpäivät, joista ilmestyi kahteen kertaan täysin sama uutinen ennakkoon (LK 17.2. ja LK 25.3.) sekä yksi kirjoitus tapahtuman aikana (LK 27.3.) ja yksi jälkeen (LK 28.3.). Kolmas merkittävä saamelaistapahtuma, joka huomioitiin lehdistössä, oli alkuperäiskansojen musiikkifestivaali Ijahis Idja, joka pidettiin elokuussa Inarissa. Ijahis Idjasta kirjoitettiin ainoastaan yksi uutinen tapahtuman aikaan (LK 20.8.) ja yksi ennakkoon (LK 17.6.), kun esiintyjälistaus alkoi valmistua. Ijahis Idjan iltakonsertista kertonut uutinen *Iloinen ja energinen kattaus Inarissa* (LK 20.8.) oli laaja, aukeaman mittainen kertomus viikonlopputapahtuman ensimmäisen päivän ja iltakonsertin kulusta.

Taiteista eniten uutisoitiin musiikista. Ijahis Idja -tapahtumasta kertova uutinen kuuluu myös taideteeman alle. Lisäksi musiikkiuutisia olivat tekstit levynjulkistamisista (LK 10.4. ja LK 4.2.). Festivaalin konserttiarvostelun lisäksi Lapin Kansassa ilmestyi yksi yksittäinen konserttiarvostelu: *Vahvoja latauksia kieltä kyselemättä* (LK 28.4.) kertoi Ánnamáret Ensemble yhtyeen levynjulkistamiskiertueen konsertissa.

”Saamenkieltä taitamattomalle reilun tunnin mittainen, pääosin levyn kappaleita sisältänyt konsertti oli kielikylpymäinen, lingvistiikan kahleista vapaa musiikkielämys.” (LK 28.4.)

Arvostelun kirjoittaja luonnehti Rovaniemellä pidettyä konserttia *”kielikylpymäiseksi”*, sillä orkesteri käyttää kappaleissaan ainoastaan saamea. Toisaalta kieltä ymmärtämättömälle laulu oli toiminut yhtenä soittimista, eikä se ollut arvostelijan konserttielämystä haitannut. Saamelaismusiikki ei kuulu vain yhteen musiikilliseen kategoriaan. Yhdistävä tekijä on saamen kieli tai saamelaisille läheinen aihepiiri. (Lehtola 1997:106.)

Vuonna 2011 jaettiin Teosto-palkinto kolmelle musiikin parissa ansioituneelle ryhmälle tai artistille. Teosto-palkinto on vuosittain jaettava tunnustus kotimaiselle musiikille ja sen tekijöille. Valinnan palkinnon saajiksi tekee musiikin asiantuntijoista koostuva jury (Internet-lähde, Teosto-palkinto 2013). Vuonna 2011 Teosto –palkinnon kahden muun ohella sai saamelaismusikko Wimme Saari. Molemmat lehdet reagoivat saamelaismusiikin saamaan tunnustukseen: Lapin Kansassa uutisoitiin palkinnon jakamisen jälkeen *Teosto-*

palkinto jaettiin kolmelle (LK 15.4.). Se oli pieni, Suomen tietotoimiston toimittama uutinen. Helsingin Sanomat uutisoi samasta aiheesta kuvan kanssa otsikolla *Umpihangesta Teosto-palkituksi* (HS 15.4.). Otsikolla viitataan palkintojenjakotilaisuudessa runon lausuneen Wimme Saaren sanoihin.

”Pienen hämmennyksen tauon jälkeen Wimme Saari ryhtyi runolle ja lausui vakavana Aaro Hellaakoskea: Ken tietä kulkee, tien on vanki, vapaa on vain umpihanki.” (HS 15.4)

Wimmen mukaan erikoista ja valtavirrasta poikkeavaa musiikkia tekevät loivat omalla työllään reitin muille tehdä musiikkiaan. Saaren oma musiikki poikkesi valtavirrasta ja yhdisti perinteistä ja nykyistä. Palkinnonjakotilaisuudesta kertovissa uutisissa Wimmen saamelaisuutta ei mainittu. Tämä mielestäni kertoi, kuinka Wimmen musiikki ei ollut vain saamelaismusiikkia, vaan hänen tekemäänsä taidetta arvostettiin valtaväestön taiteen rinnalla.

Helsingin Sanomissa ilmestyi myöhemmin laajempi henkilökuva-artikkeli Wimme Saaresta. Artikkelin *Synti jäi eloon* (HS 23.4.) käsitteli Wimme Saaren kasvua taiteilijaksi.

”Wimme on Käsivarren saamelaisia, joka eli nuoruutensa herännäisuskovaisten ympäröimänä. Hän kuuli joikua joskus poronerotuksen ja vasanmerkitsemisen aikaan, mutta hänen kotonaan tai lestadiolaisseuroissa sitä ei kuultu, vaikka suvussa oli useita mestarijoikaaajia.” (HS 23.4.)

Jo alkupuolella artikkelia taiteilijan taustat tuotiin esille. Lehti antoi lukijoille näkökulman, jonka kautta katsoa Wimme Saarta. Hän on elänyt lapsuuden Enontekiöllä ja hankalaksi kuvatussa, uskovaisessa yhteisössä. Taustavaikuttimet oli muistettava, jotta pystyisi ymmärtämään Wimmen tapaa tehdä musiikkia.

”Uskonnolliset säännöt ja yhteisön paine veivät musiikkiin rakastuneen nuoren vuosien syyllisyyspainiskeluun siitä, mitä ylipäättään tehdä ja ajatella.” (HS 23.4.)

Wimmen polku musiikintekijäksi on ollut kivikkoinen. Alussa yhteisön luoma paine oli liian suuri, että Saari olisi uskaltanut kokeilla joikaamista.

”Murrosiän jälkeen joikaamisesta kiinnostunut Saari päätteli, että joiku ei voinut olla syntiä, koska se tekee ihmiselle hyvää.” (HS 23.4.)

Haastattelun alku oli rakennettu tarinaksi siitä, kuinka taiteilija viimein uskaltautui tekemään jotain sellaista, jota kotiyhteisössä pidettiin hyvin kiellettyinä ja pahana. Hylätessään ympäristön asettamat normit hän koki kumminkin vapautuksen. Tekstin mukaan ympäristön normien noudattamatta jättäminen loi Wimmen elämän helpoksi, ja hän tunsi löytävänsä itsensä. Henkilöhaastattelussa kerrotaan taiteilijan taustoista, ja kuinka hän joikasi, vaikka sitä pidettiin yhteisössä kiellettyinä. Artikkelissa Wimmen ja uskonnon välisestä aiemmasta suhteesta tehtiin ongelmallinen. Nykyisin hänen kerrottiin ammentavan voimansa uskonnosta, joka ei tosin ollut se suomalaisille perinteinen:

”Wimme puhuu tunteesta, jossa ihminen saa yhteyden johonkin voimakkaaseen ja voimistavaan, mystiseen ja näkymättömään. On se kristin- tai luonnonuskontoa tai jotain muuta, ei ole niin väliä.” (HS 23.4.)

Tekstissä tunnuttiin tuovan esille vahvaa kuvaa tiukasta ja uskonnollisesta saamelaisyhteisöstä, joka halusi rajoittaa normeista poikkeavien henkilöiden elämää. Viittaukset luonnonuskontoihin loivat kuvaa eksoottisesta, joka ei edelleenkään elä suomalaisen yhteiskunnan asettamien normien mukaisesti.

Musiikin ja elokuvien lisäksi laskin taidemuodoksi myös käsityöt. Saamenkäsitöitä voidaan pitää käytännön taiteena. Aiemmin käsitöitä valmistettiin tarpeeseen, arkityökaluiksi kotioloihin. Nykyisin tuotteita tehdään myös myyntiin, joten perinteisen käsityön ja taidekäsityön raja on Lehtolan mukaan hämärtynyt (Lehtola 1997:114-115). Käsityön osalla on vaikea tehdä eroa käyttöesineen ja taideteoksen välillä. Nykyisin tehdään samoja käsitöitä kuin satoja vuosia sitten, mutta tuotteen merkitys on muuttunut: käsityön merkitys kulttuurisena tuntomerkinä on kasvanut. Monet aiemmat käyttötavarat

toimivat nykyisin taide-esineinä tai muuttuneissa käyttötarkoituksissa. (Seurujärvi-Kari 2011: 299.)

Vuonna 2011 Lapin Kansassa ilmestyneet artikkelit, joissa kerrottiin perinteisten saamelaisten käsitöiden taitajista (LK18.11. ja LK 5.12.), kuuluvat Taiteeteemaan. Myös Lapin Kansa käsitti saamelaiskäsityöt taiteenmuotona, sillä 5.12. lehden etusivulla oli otsikko ”*Saamen taidetta*”, joka viittasi lehdestä löytyvään artikkeliin vuotsolaisesta käsityöntekijä Tuula-Maija Magga-Hetasta ja hänen uudesta näyttelystään. Myös 18.11. ilmestynyt teksti oli kirjoitettu näyttelyn pohjalta. Uutisessa esiteltiin Maarit Magga, jonka teoksia oli esillä saamelaismuseo Siidan näyttelyssä. Maggalle käsitöistä tuli läheisten menetysten jälkeen keino purkaa surua ja käsitellä tunteitaan. Käsitöiden taiteellinen ja terapeuttinen merkitys on noussut nykyaikana käyttöperusteista merkitystä suuremmaksi.

Kaija Rensujeffin (2011) mukaan saamelainen taiteilijakunta on hyvin naisvaltainen. Kaikista saamelaisista taiteilijoista 74 % on naisia, erityisesti taidekäsitöiden tekijöistä suurin osa, mutta myös perinteisen käsityön eli duodjin tekijöistäkin valtaosa on naisia. Tasaisempaa on esimerkiksi elokuva- ja säveltänteessä. (Rensujeff 2011: 69.) Sama jako on nähtävissä myös vuoden 2011 sanomalehtiaineistossa. Valtaosa haastatelluista taiteilijoista oli naisia, ja he kuuluivat kokonaisvaltaisesti kaikille esillä olleille taiteenaloille. Miehiä oli esillä ainoastaan musiikkiuutisissa Wimpe Saari ja elokuvauutisoinnissa Oula Näkkäläjärvi.

Kaikkia taide-teemaan kuuluvia aiheita yhdisti taiteilijoiden halu tuoda omaa taidemuotoaan esille, mutta sanomalehdissä nostettiin taiteilijoiden yhteydessä esille myös heidän saamelaisuutensa. He eivät tekstien mukaan olleet siis taiteilijoita vaan he olivat saamelaistaiteilijoita. Lehtolan (1997) mukaan saamelaistaiteilijat vaikuttavat taidemuodoillaan myös yhteiskunnallisissa asioissa, sillä tekemällä taidetta esimerkiksi omalla kielellä tai käyttämällä perinteisiä muotoja ja materiaaleja he voimistavat saamelaista identiteettiä ja saamelaista käsitystä omasta itsestään. (Lehtola 1997: 95.)

Nykypäivän saamelaistaiteilija pyrkii olemaan tasaveroisen kilpailija etnisyydestään riippumatta. Monesti vain taiteilijan saamelaisaiheet saavat

huomiota, ja saamelaistaiteelle on omat arviointiperusteensa, jotka poikkeavat muun taiteen arvioinnista. Saamelaistaitelijat palaavat töissään kotiseutualueelleen ja kokevat sen vahvana inspiroijana, toisaalta heidän myös odotetaan tekevän niin. Saamelaistaustaiselta taiteilijalta odotetaan saamelaisuuden kuvaamista sekä aiheiden valintaa pelkästään omaleimaisesta saamelaisesta ympäristöstään. (Seurujärvi-Kari 2011: 324) Esimerkiksi musiikkiarvostelun yhteydessä saamelaisesta taiteesta kerrottiin löytyvän ”*Optimistista pohjoista rauhaa ja kotiseutukaihoa*” LK 28.4. Konserttiarvosteluja ja tapahtumakirjoituksia värittivät positiivisen kannustavassa hengessä kirjoitetut tekstit, jotka antavat kuvaa, ettei saamelaistaidetapahtumista ole vielä samaan kuin valtaväestön elokuvajuhlilla tai musiikkifestivaalilla, mutta omalla alallaan ne toimivat.

*”Sillisalaattia ehkä, mutta sen kaikissa parhaissa vivahteissa...
Festivaalijohtaja Anna Näkkäljärvi-Länsman ja muut
saamelaiskulttuurin vaikuttajat tietävät, kuinka vähäväkiseen
kulttuuriin haetaan kasvuvoimaa.”* (LK 20.8.)

Seija Lappalaisen konserttiarvostelu Ijahis Idjan päivä- ja iltakonsertista oli arvostelun sijasta kertomus, kuinka hienosti vähemmistö oli saanut järjestettyä kaikkia sen eri ikäluokkia palvelevan tapahtuman. Estradilla oli tilaa lapsille, mutta myös maailmanluokan tähdille. Lappalaisen mukaan Ijahis Idjalla oli merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ja erityisesti saamelaisen säveltaiteen tukijana.

Reetta Karjalaisen (Karjalainen 2008: 68) esittämä ajatus alkuperäiskansojen tekemistä elokuvista verrattuna valtaväestön elokuvaan voisi olla käytettävissä kaikkiin saamelaisten tekemiin taiteenmuotoihin verrattuna valtaväestön taiteeseen. Saamelaistaiteista julkaistut uutiset kertoivat nimenomaan saamelaistaiteilijoista, ei pelkästään taiteilijoista, joten valtaväestön taiteilijoiden kohtaama kritiikki puuttui aineiston teksteistä lähes kokonaan. Sanomalehdet pitivät saamelaistaidetta eriarvoisena kuin muuta taidetta, koska sitä ei arvioitu samoilla kriteereillä kuin muuta taidetta. Sen yhteydessä nostettiin aina esille taitelijan etninen tausta, mikä antoi syyn olla arvioimatta taidetta muussa kuin saamelaistaiteen kontekstissa.

Tapahtumien yhteydessä saamelaiset esitettiin aktiivisina toimijoina, jotka tekevät itse itselleen tapahtumia. Ijahis Idja ja Skábmagovat esitettiin molemmat erityisesti alkuperäiskansakulttuuriin keskittyvinä tapahtumina. Samoin Hetan Marian päivien yhteydessä kerrottiin tapahtuman pitkästä historiasta ja merkityksestä paikalliselle väestölle Enontekiöllä. Erityisesti Ijahis Idja-tapahtumasta toimittaja kirjoitti samaan tapaan kuin saamelaistaiteista: saamelaistapahtumana. Etuliitteellä saamelais- varustetulle tapahtumalle ei tarvitse antaa samantasoista arvostusta kuin valtavirran elokuvajuhlille ja musiikkifestivaaleille. Tapahtumat voitiin kuvata puuhasteluna, eikä tapahtumilta tarvitse odottaa laadullisesti paljoa.

Taiteiden ja tapahtumien kautta saamelaiset esitettiin positiivisessa valossa ja aktiivisena vähemmistökansana. Uutisoinnin yhteydessä haastatellut saamelaiset saattoivat myös ottaa esille epäkohtia, joita ovat omalla taiteen- tai tapahtumanalallaan kokeneet. Tapahtumauutisointi antoi saamelaisille väylän tuoda kohtaamiaan ongelmiaan julki, muuten niistä tuskin olisi sanomalehdissä kirjoitettu. Saamelainen taide luokitellaankin usein etniseksi taiteeksi, millä tarkoitetaan tekijän sitoutuneisuutta omaan kulttuuriseen taustaansa. Vaikka taidetta ei lokeroitaisi etnisen taustan mukaan, syntyperä ja elinympäristö näkyvät usein lopputuloksessa (Rensujeff 2011: 106).

Saamelainen taiteilijakunta on lukumäärältään pieni, mutta suhteessa saamelaiseen väestöön suuri (Rensujeff 2011: 115). Sama on nähtävissä myös taideuutisten määrän suhteessa muihin saamelaisiin liittyviin uutisiin vuonna 2011. Taideuutisia oli esimerkiksi Lapin Kansan uutisista koko määrästä viidesosa, enemmän kuin mitään muita. Saamelaiset representoitiin erityisesti taiteiden ja tapahtumien kautta, mutta varsin yksipuolisesti ja vain muutamaa aihepiiriä käyttäen.

3.2 Mukasaamea ja elvytystoimia – kieli-teeman sanomalehtitekstit

Lapin Kansassa julkaistiin vuonna 2011 saamen kieleen liittyviä tekstejä yhteensä 16, joista kaksi oli mielipidekirjoituksia. Yleisimmät aiheet olivat kielen elvytys ja kielen opetus. Uutisointia oli myös valtion myöntämistä rahoavustuksista, jotka oli kohdistettu kielen hyväksi tehtävään työhön sekä artikkelit, jossa kerrottiin kielen merkityksestä saamelaisille. Kieli-teeman uutiset jakautuivat tasaisesti ympäri vuoden. Helsingin Sanomissa kieleen liittyvää uutisointia ei ollut ollenkaan.

Stuart Hall'n mukaan kieli on yksi perustavimmista kulttuurin järjestelmistä. Se on keskeisin kulttuurin käytännöistä, ja sitä käytetään "me"-tunteen rakentamisessa kulttuurin sisällä olevien henkilöiden kesken. Samaa kieltä puhuvat voivat merkityksellistää maailmaa toisilleen kulttuurin omilla sovituille merkkijärjestelmillä, ja se vahvistaa yhteisöön kuulumista (Hall 2003: 86, 90). Suomessa saamelaiset puhuvat kolmea eri kieltä: pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea.

Kielen merkityksen yhteisölle otti esiin Inger-Mari Aikio-Arianaick, josta kirjoitettiin syntymäpäivien yhteydessä henkilöhaastattelu Lapin Kansaan. Hän oli toimittaja, mutta oli tehnyt myös elokuvia ja kirjoja. Hänen mielestään saamen kielten opettaminen saamelaisalueella lähentäisi alueella asuvia ihmisiä, ja lisäisi suvaitsevaisuutta.

"Oltaisiin yhdessä ilman että kenenkään tarvitsisi kokea ulkopuolisuutta." (LK 12.1.).

Aikio-Arianaick toivoi, että kielen tuoman ymmärryksen kautta pohjoisessa asuvat tulisivat toimeen paremmin, eikä kielen perusteella asetettaisi ihmisiä eriarvoiseen asemaan. Artikkelissa kerrottiin Aikio-Arianaick'n näkemyksiä, miten kielen kanssa tulisi toimia ja kuinka saamen kielet olivat aikojen kuluessa kehittyneet. Toinen kielen merkitystä käsittelevä teksti Lapin Kansassa ilmestyi 9.2.. Se oli Kaisa Korpijaakko-Labban mielipidekirjoitus, jossa hän otti esille kielen merkityksen saamelaisuuden määrittämisessä. Hänen mukaansa

saamen kielellä olisi suurempi merkitys saamelaismääritelmässä kuin vuoden 1875 asiakirjoilla.

”Saamelaisuus on kuulumista saamelaisiin yhteisöihin: saamelaisten yhteisöjen yhteinen nimittäjä on yhä tänä päivänä saamen kieli. Jos kieli on kadonnut lain määrittämiä sukupolvia aikaisempaa ajankohtana, todellinen yhteys kulttuuriin on katkennut, eikä rekisteriin ole pääsyä.”(LK 9.2.)

Kieli-teeman artikkeleissa uutisoitiin eniten Saamen kielen opetuksesta. Saamen kieltä ja saamen kielellä opetetaan saamelaisalueen kouluissa aina alakoulusta lukioon asti, mutta myös aikuisille järjestetään mahdollisuuksia opetella kieltä. Esimerkiksi yliopisto-opintoja on mahdollista suorittaa Inarissa pohjoissaamesta. Elokuussa julkaistiin hakukuulutus saamen yliopisto-opinnoista oli tarkoitettu nuorisolle ja aikuisväestölle. (LK 24.8.) Yliopisto-opintojen lisäksi työssäkäyville järjestettiin vuonna 2011 täydennyskoulutusta, josta kertoi uutinen *Saamea muistipelillä* (LK 22.3.). Täydennyskoulutuksen tarkoituksena oli antaa jo ammatissaan työskenteleville esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen työntekijöille kielitaito saamen kieleen. Tavoitteena oli, että puoli vuotta kestäneelle kurssille osallistuneet pystyvät palvelemaan tehtävissään oppimallaan kielellä. Kurssille osallistuneet järjestivät Sodankylän kirjastossa maaliskuussa 2011 pikakursseja pohjoissaamen kieleen. Uutinen kertoi, kuinka kaikkiaan kolmella pikakurssilla osallistujia on ollut parhaimmillaan 30. (LK 22.3.)

Valtion tuesta saamenkieliseen ja saamen kielen opetukseen kertoi kaksi pientä uutista. Kesäkuussa Lapin aluehallintovirasto myönsi saamen kielen opetukseen 1,73 miljoonaa euroa saamelaisalueen kunnille, joiden kesken summa jaettiin. Perusteena myöntämiselle oli saamelaisalueen opetuksen tuntimäärien lisääntyminen vuonna 2010. Opetusryhmien koon piti myös olla vähintään kolme oppilasta, että avustusta sai. (LK 22.6.) Toinen valtion tukiin liittyvä uutinen *Stefan Wallin jakoi rahaa kielenelvytykseen* (LK 29.1.) kertoi opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämästä raha-avustuksesta, jolla oli tarkoitus turvata saamelaislasten ja -nuorten kieltä elvyttävä toiminta. Suurin osa myönnetystä 450 000 euron summasta oli tarkoitettu kielipesätoimintaan.

Paikkakunnilla, joissa kielipesätoiminnan järjestäminen ei henkilökunnan puutteen vuoksi ollut mahdollista, järjestetään kerhotoimintaa. Avustussummasta 100 000 euroa oli määrätty kerhotoimintaan. (LK 29.1.)

Rahaa käsittelevissä kieliuutisissa ei mainittu erikseen, onko summa tarkoitettu erityisesti jonkin saamenkielisen toiminnan tukemiseen. Puhuttiin yleisesti vain saamen kielenelvytyksestä, mikä jätti epäselväksi sen, oliko myönnetty raha tarkoitettu kaikille kolmelle Suomessa esiintyvälle saamen kielelle vai vain yhdelle. Sellaisissa uutisissa, joissa oli haastateltu jonkin saamen kielen taitoista henkilöä, tehtiin selvä ero, mistä saamen kielestä oli kysymys. Ainoastaan kahdessa uutisessa puhuttiin koltansaamenkielestä. Toinen oli sivunmittainen artikkeli koltansaamen kielen kieliopin julkaisusta, ja siinä esiteltiin kaksi kielen hyväksi toiminutta henkilöä. (LK 7.3.). Toinen oli pieni ilmoitus koltansaamen kielileiristä (LK 13.8.).

Sanna Valkonen nostaa esille kirjassaan Poliittinen saamelaisuus (2009), kuinka saamelaiskäräjät itsekin omissa julkaisuissaan puhuu vain yhdestä saamen kielestä ja yhdestä saamelaisesta kulttuurista (Valkonen 2009: 71). Yhdeksässä Kieli-teeman uutisessa oli määritelty, mitä Suomessa puhuttavista saamen kielistä tarkoitettiin, kun puhuttiin saamen kielestä. Valtaosa uutisista käsitteli pohjoissaamen kieleen liittyviä tapahtumia. Myös tekstit, joissa puhuttiin vain saamen kielestä määrittelemättä tarkemmin, voi olettaa kyseessä olleen pohjoissaamen. Esimerkiksi uutisessa, jossa kerrottiin Utsjoen neuvottelevan norjalaisen Sámi Siidan kanssa yksityisen saamelaiskoulun perustamisesta, ei kerrottu, mikä saamen kielistä toimisi opetuskielenä. Koska Norjassa ei puhuta koltan- eikä inarinsaamea, voi olettaa yksityiskoulun yhteydessä puhutun saamen kielen olevan pohjoissaame.

Kriittisiä mielipiteitä saamen kielten säilymisestä esitettiin muutamassa tekstissä. Esimerkiksi Veikko Väänäsen kirjoittama uutinen *Saamen kieliltä puuttuvat osaajat ja voima säilyä* esitti kahden saamelaisen mielipiteen, kuinka saamen kielten tulevaisuus oli huono.

”Pieskin mielestä ongelmana on kielellisen pätevyyden alhaiseksi jäävä vaatimustaso, jota ei verrata virkojen ja toimien haussa käytännön taitajiin. Muut esitetyt pätevydet ratkaisevat” (LK 21.5.)

Kieli oli haastateltujen mielestä surkastumassa ”*mukasaameksi*”. Utsjokelaisen kouluavustajan Aslak Pieskin ja tutkija Aimo Aikion mielestä media oli pilannut saamen kielet. Pieski korosti koulujen asemaa kielen säilyttämisessä ja elvyttämisessä, mutta kouluihin palkattujen opettajien alhainen kielitaito vaikutti oppilaiden kieleen negatiivisesti. (LK 21.5.)

Lapin Kansa uutisoi vuoden 2011 heinäkuussa aloittavansa saamenkielisten uutisten julkaisemisen sekä lehdessä että verkkolehdeissä. Valtioneuvoston myöntämän rahan turvin saamenkielisten uutisten julkaiseminen mahdollistui, ja Lapin Kansa pystyi tuottamaan aineistoa saamenkielisille. Lapin Kansan päätoimittaja Antti Kokkonen piti saamelaiskulttuurin ja saamelaisen identiteetin tukemista tärkeänä, vaikka voittoa sillä ei saataisikaan:

”Meille tämä ei ole liiketoimintaa. Tuki tarvitaan, koska omin voimin emme sitä pyörittäisi.” (LK 1.7.)

Lapin Kansan päätöstä aloittaa uutisointi saamen kielellä voi pitää huomattavana myönteisenä eleenä Pohjois-Suomen saamelaisväestöä kohtaan. Päätoimittajan lausunto toiminnan taloudellisesta tavoitteettomuudesta antoi kuvan, että Lapin Kansa halusi pyyteettömästi tukea saamen kielten kehitystä Suomessa.

Lapin Kansassa ilmestyi syyskuussa 2011 teksti, joka oli Metsähallituksen saamenkielisen tiedottajan Pentti Pieskin kirjoitus *Saamen kieli säilyy kieltä käyttämällä*. Hän kertoi tekstissään työnantajansa toimenpiteistä palvella saamelaisalueella myös saameksi.

”Metsähallituksessa saamen kieli on asettunut osaksi organisaation toimintaa. Tästä etenemisestä saamelaiskäräjät myönsi Metsähallitukselle ensimmäinen saamen kieliteko – palkinnon joulukuussa 2010.” (LK 21.9.)

Kirjoitus korosti saamelaisten palveluiden tärkeyttä ja niiden merkitystä saamen kielen ja kulttuurin hengissä pysymiseen.

Uutisteksteissä saamelaiset kuvattiin hyvin passiivisina oman kielensä suhteen. Aktiivisimmat toimijat uutisten mukaan olivat valtio rahallisilla avustuksillaan

sekä yliopistot ja muut tahot, jotka tarjosivat kielenopetusta. Mielipideteksteissään kantaa kieliasioihin ottivat Metsähallituksen virkamies ja tutkija. Saamelaisia haastateltiin kieliasiaan asiantuntijana kahdessa Lapin Kansassa ilmestyneessä tekstissä. Aslak Pieskin ja Aimo Aikion (LK 21.5.) mielestä parasta olisi, että ainoastaan yhteisön hyväksymät henkilöt saisivat huoltaa ja ottaa vastuun kielestä. Sen sijaan Ima Aikio-Aiarnack (LK 12.1.) esitti lähes päinvastaista: kaikkien saamelaisalueella asuvien, myös ei-saamelaisten, kannattaisi opiskella kieltä. Aikio-Aiarnack taas haki yhteisellä kielellä yhteisymmärrystä pohjoisen asioiden hoitamisessa, kun taas Pieskin ja Aikion perusteena oli puhtaan ja oikeaoppisen saamen kielen säilyminen. Heidän mielestään kieltä ei saisi käyttää, jos sitä ei heidän asettamallaan tasolla kunnolla osaa. Lehti toi näillä kahdella uutisella esille saamelaisyhteisön sisällä olleet erilaiset näkökulmat kieliasiaan, mikä laajensi saamelaisista välitettävää kuvaa. Kansa ei ollutkaan yhtenäinen, ja sen sisältä löytyikin selvästi toisistaan poikkeavia mielipiteitä.

Kielen merkitys saamelaisille on tärkeä, sillä se on eräs suomalaisuudesta erottava tunnusmerkki. Uutisten perusteella myös valtio on myöntänyt tämän ja se huolehtii esimerkiksi saamen kielen ja saamenkielisestä opetuksesta rahoittamalla sitä. Kieli nähtiin siis enemmin mahdollisuutena kuin ongelmallisena. Tätä näkemystä tuki Pentti Pieskin mielipidekirjoitus Metsähallituksen saamenkielisistä palveluista ja Lapin Kansan uutinen saamenkielisen uutisoinnin aloittamisesta. Molemmat Pohjois-Suomessa tärkeässä asemassa olleet instituutiot halusivat tukea saamen kielen hengissä pysymistä. Myös opetus sekä tutkimus olivat voimissaan, joten vaikka saamelaisyhteisön sisällä kielestä oltiin montaa mieltä, sen asema vuoden 2011 sanomalehtitekstien perusteella oli vahva.

3.3 Uutta tutkimusta ja historiallisia tapahtumia – uutisointi historia- ja tiedeteeman sanomalehtiteksteistä

Helsingin Sanomissa ei julkaistu vuonna 2011 yhtään saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin tutkimukseen liittyvää artikkelia. Lapin Kansassa näitä Tiede-teeman alle kuuluvia uutisia oli 13. Eniten artikkeleissa käsiteltiin saamelaisiin liittyviä julkaistuja tutkimuksia, mutta aiheina oli myös opetukseen ja koulutukseen liittyviä uutisia, kuten pieniä uutisia julkistetuista väitöskirjatutkimuksista. Laajempien tutkimuksia esittelevien julkaisujen yhteydessä oli myös tuotu esille tieteentekijöitä.

Saamen kieltä ja kulttuuria voi opiskella Helsingin, Oulun ja Lapin yliopistoissa. Pääaineena sitä voi lukea ainoastaan Oulun yliopiston Giellagas –instituutissa, vaihtoehtoina on inarinsaame ja pohjoissaame. Vuodesta 2001 lähtien instituutilla on ollut valtakunnallinen vastuu järjestää ja edistää saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin ylintä tutkimusta ja opetusta Suomessa. Helsingin ja Lapin yliopistoissa tutkimusta saamelaisesta kulttuurista ja kielestä tehdään myös. (Rasmus 2010: 13, 23.)

Yliopistouudistuksen vuoksi vuonna 2011 Lapin Kansaan haastateltiin kolmea Lapin yliopiston hallituksen jäsentä. Heidän joukossaan oli Tarmo Jomppanen, joka nosti esille Lapin yliopiston roolin saamentutkimuksessa.

”Pidän todella, että viime vuosina saamelaisuus on noussut yhdeksi painopisteeksi... Vaikka valtakunnallisesti Oulun yliopiston Giellagas-instituutti on ratkaisevassa asemassa, toivon Lapin yliopiston huomioiva saamelaisuuden vielä enemmän ja kaipaan lisää avauksia.” (LK 26.9.)

Jomppanen korosti muidenkin yliopistojen kuin pelkästään Oulun yliopiston tarvetta saamentutkimuksessa. Valtakunnallisesti päävastuu oli Oulun yliopistolla, mutta myös Jomppasen edustaman Lapin yliopiston panosta tarvittiin, sillä Oulun ja Lapin yliopistoilla oli osittain eri oppiaineet. Eri aineita tutkivien korkeakoulujen yhteistyöllä taattaisiin, että saamentutkimus tapahtuisi mahdollisimman laajalla kentällä.

Yhteistyöstä saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin tutkimuksesta uutisoitiin Lapin Kansassa muutamaa otteeseen. Vuonna 2011 kerrottiin Lapin ja Oulun yliopistojen välisestä yhteistyöstä, jolla haettiin ratkaisuja saamen kielen taitoisten opettajien pulaan (LK 13.1.). Yhteistyötä tehtiin myös laajemmalla alueella: Arktisen yliopiston rehtoritapaamisen yhteydessä kirjoitettu uutinen kertoi yhteistyökoulujen tavoitteita saamen tutkimukseen.

”Arktinen yliopisto kyseenalaistaakin tieteellisen tiedon kaikkivoipaisuuden. Pohjoisten alueiden koulutuslaitosten yhteistyössä lähtökohta on, että myös perinteistä tietoa pitää kunnioittaa, ja saada se näkyväksi yhteistyöllä tiedeyhteisön kanssa.” (LK 26.3.)

Arktisen yliopiston tavoitteena oli säilyttää perinnetietona siirtyvä käytännön tietous erillään muusta *”tieteellisestä tiedosta”*. Saamelaisten ammatillisen koulutuskeskuksen rehtori Liisa Holmberg nosti tekstissä esille saamelaisten eriarvoisen aseman tieteen kentällä:

”Käytännön tieto ja tieteellinen tieto törmäävät edelleen toisiinsa esimerkiksi petopolitiikassa. Holmbergin mukaan ei vielääkään uskota, että poromies voi nähdä lentämässä kotkia, ellei samaa todisteta tieteellisesti.” (LK 26.3.)

Lapin Kansassa tutkijoiden etnistä taustaa ei tutkimusuutisten esittelyssä erityisesti nostettu esille. *Nuoret saamelaistutkijat tekevät vilkkaasti tiedettä* - uutisessa oli esitelty Kalevalaseuran vuosijuhlan yhteydessä kolme saamentutkijaa, joilla oli kaikilla tekstin mukaan eri aihe saamelaisuudesta. Tekstissä haluttiin tuoda esille tutkimuskentän laajuutta: esimerkkeinä oli musiikintutkimus sekä perinteisen käsityön tutkimus. Rovaniemellä lokakuussa järjestetyssä seminaarissa kartoitettiin saamentutkimuksen nykytilaa. Uutisen mukaan saamelaisuus kiinnosti myös muita, eivätkä tutkijat olleet pelkästään saamelaisia.

”Tutkijoita saamelaisuus on kiinnostanut aina. Nyt saamelaiset tutkijat ovat nuorempaa polvea. He tekevät tutkimusta saamelaisten omasta näkökulmasta” (LK 28.10.)

Kommentti oli saatu Oulun yliopiston saamelaisen kulttuurin professori Veli-Pekka Lehtolalta, jonka mukaan molempia näkökulmia, eli saamelaisten ja suomalaisten tekemää tutkimusta tarvittiin. Tutkimuskentällä oli tilaa myös muille kuin saamelaistaustaisille tutkijoille. Seminaari oli lehden mukaan järjestetty 40 vuotta aiemmin pidetyn saamelaisteemaisen seminaarin kunniaksi, ja se esitteli ajankohtaisia saamelaistutkijoita.

Lokakuussa Kalevalaseuran vuosijuhlan yhteydessä julkistetussa uutisessa tuotiin tutkijoiden etnisen taustan vaihtelun lisäksi esille tutkimusaiheiden laajuus. Kolmella tekstiin haastatellulla tutkijalla oli kaikilla toisistaan poikkeavat aiheet (LK 28.10.). Sama aiheiden variaatio tuli esille Saamentutkimus tänään – kirjan arvostelussa. Tekstissä kerrattiin kirjan rakenne ja arvioitiin artikkeleiden sisältöä.

”Teos on tärkeä läpileikkaus siitä, miten nykytiede tutkii saamelaisia, saamenkieltä ja saamelaisuutta... Monissa artikkeleissa itse tutkimuskohde jää hyvin etäiseksi eikä saamelaisten kokemusmaailmaa tuoda lähelle.” (LK 12.12.)

Kirjoittajan mukaan Saamentutkimus tänään jäi kumminkin pintapuoliseksi analyysiksi saamentutkimuksesta, eikä artikkeleiden sisällöstä löytynyt tarpeeksi informaatiota. Vähäinen informaatio jokaisesta tieteenalasta voi johtua saamen tutkimuskentän laajuudesta: tieteenaloja joilla saamentutkimusta tehdään on useita, jolloin kaikista ei voitu kirjaan tehdä kattavaa esittelyä.

Laajemmat artikkelit Tiede-teemasta esittelivät tutkimuksen ohella tarkemmin myös tutkijoita. Saamelaisten perinnetiedon tutkimista ei pidetty yhtä arvossa kuin tieteellisemmän tiedon tuottamista, ja saamentutkijat joutuivat perustelemaan tutkimusvalintojaan enemmän. Yhteistyökuvioilla pohjoisen korkeakoulut olivat pyrkineet edistämään saamentutkimuksen asemaa tieteen kentällä. Kolttasaamelaisten historiaan liittyvän tutkimuksen yhteydessä tekstissä oli mainittu myös tutkimustavat. Koko tutkimusta kuvattiin Lapin Kansassa uudenlaiseksi ja uutta tietoa tuottavaksi, mutta myös uudella menetelmällä tehdyksi.

”Huomion kohteeksi joutunee myös osallistavan tutkimuksen menetelmä. Tämä tarkoittaa, että saamelaiset ovat itse osallistuneet tutkimukseen...”(LK 3.2.)

Aiemmin saamelaiset olivat vain olleet tutkimuskohteita, kun taas uuden ihanteen mukaan he olisivat osallistuneet aktiivisemmin tutkimuksen tekemiseen.

Yksi suosituimmista saamentutkimuksen aiheista oli historia. Markku Hyrkkäsen (2011) mukaan historiallinen tieto on nykyisyyden kannalta merkityksellistä, ja se kertoo, miten nykyisyyteen on päädytty. Historiallinen tieto auttaa ymmärtämään nykyisyyttä identifioimalla nykyisyyden ja menneisyyden eron. (Hyrkkänen 2011: 254.)

Saamelaisten historiasta kirjoitettiin vuonna 2011 yhteensä kymmenen tekstiä. Historialliset aiheet oli yleensä nostettu esille jonkun muun tapahtuman tai esimerkiksi saamelaisten kansallispäivän yhteydessä. Helmikuun alussa Lapin Kansassa kirjoitettiin kirkon tavoitteesta pyytää saamelaisilta anteeksi kohteluaan. Tekstissä nostettiin esille lähihistoriasta erityisesti saamelaislasten asuntolakokemukset, jotka ovat olleet yksi kipeimpiä kokemuksia. Teksti ilmestyi saamelaisten kansallispäivänä, ja siinä kartoitettiin myös valtion tavoitteita anteeksipyyntöön. (LK 6.2.)

Asuntolakokemukset näkyivät myös tammikuun alussa Skábmagovat-elokuvafestivaalin yhteydessä ilmestyneessä *Riutula suomalaisti saamelaislapsia* uutisessa, jossa kerrottiin ensi-iltansa tapahtumassa saaneesta Suomi tuli Saamenmaahan -elokuvasta. Minna Rasmus on tutkinut saamelaisten asuntolakokemuksia. Hänen mukaansa asuntolassa kouluaikanaan asuneiden saamelaislasten identiteetti kasvoi suomalaiset peruskoulun ehdoilla. Suomalaisesta identiteetistä tuli saamelaista vahvempi ja ajan myötä saamelaisidentiteetistä tuli negatiivinen stigma, jonka lapset pyrkivät peittämään. Asuntolakokemuksia voidaan pitää saamelaisten historian traumana. Kaunokirjallisuudessa kokemuksista on kirjoitettu paljon, mutta yhteiskunnallisessa keskustelussa se on jäänyt vähälle. Vuonna 2011 keskustelu virisi, kun Suomi tuli Saamenmaahan -dokumenttielokuva esitettiin YLE:n kanavalla. (Rasmus 2008: 115, 145)

Laajin historiaa käsittelevä artikkeli oli Lapin Kansassa helmikuun puolivälissä ilmestynyt artikkeli, jossa kerrottiin kuinka 1900-luvun alussa saamelaiset olivat olleet Saksassa näytillä. Artikkelin oli kolmesivuinen kertomus miten saamelaisten joukko oli Saksaan päätyneet ja mitä he siellä tekivät.

”Näyttelykiertueen ensimmäinen lapinkylä nousi Chemnitzin hylätyn eläintarhan korkean aidan taakse. Paikalliset lehdet mainostivat vieraita ”puolivilleiksi alkuasukkaiksi, jotka olivat kotoisin kaukaa kylmästä pohjoisesta”. Se tepsi. Pääsyliput vietiin käsistä.” (LK 15.2.)

Saamelaiskaravaanin tarkoitus oli esitellä saamelaiskulttuuria saksalaisille. Mutta he eivät olleet ainoa näyttelykohde. Ihmeteltäväksi oli tuotu myös kääpiöitä ja mustia. Artikkelin yhteyteen on haastateltu Finnmarkin korkeakoulun amanuenssia, jonka isä oli yksi Saksan matkaajista. Hän ei yhdistä karavaanin tarkoitusta rotuoppiin, vaan enemminkin eksotiikkaan, joka kiinnosti 1930-luvun ihmisiä. Toinen haastatellun, Kari Autton mielestä reissu oli alistava, ja pääosassa oli rotuoppi.

”Tarkoituksena oli esitellä hienolle arjalaisrodulle alempaa saamelaisrotua eläintarhoissa.” (LK 15.2.)

Saamelaiskaravaanin jälkeläisten mielipiteet reissun perimmäisestä tarkoituksesta poikkesivat toisistaan. He olivat kuitenkin molemmat samaa mieltä, että saamelaisten suurin virike reissuun lähtöön oli palkkio. Molemmat korostavat myös, että heidän vanhemmat eivät pitäneet matkaa huonona kokemuksena.

”Isä ei pitänyt reissua mitenkään vakavana, vaan oli aina hyvin leikkisällä päällä matkaa muistellessaan. Kohtelu oli ollut hyvää, eivätkä he ymmärtäneet retken syvällisempää tarkoitusta.” (LK 15.2.)

Kirjoittamalla saamelaiskaravaanista Lapin Kansa halusi tuoda esille yksityiskohdan saamelaisten historiasta. Heitä oli 1930-luvulla kohdeltu alempana rotuna, viety esille eläintarhoihin. Saamelaisille reissu tuolloin toi

lisätuloja ja he lähtivät mukaan vapaaehtoisesti. Mutta karavaanin jäsenten jälkeläiset pitivät reissua alentavana ja rotuoppiin perustuvana.

Laestadiuksen kuolemasta tuli vuonna 2011 kuluneeksi 150 vuotta. Sekä Lapin Kansa että Helsingin Sanomat uutisoivat Laestadiuksen elämää herätysaarnaajana ja tutkijana käsitelleestä tutkijaseminaarista, joka järjestettiin Torniossa. Molemmat lehdet ottivat esille Laestadiuksen suhteen saamelaisuuteen, Lapin Kansassa puhuttiin *”Laestadiuksen vaietusta saamelaisuudesta”* ja Helsingin Sanomissa taas *”Lestadiolaiset papit kitkivät joikausperinteen”*. Lapin Kansassa tuotiin esille, kuinka tutkijoiden mielestä saamelaisuus oli tärkeä vaikutin Laestadiuksen tutkijanuralle.

”Pentikäisen mukaan Laestadiusta henkilönä tai hänen tekstejään ei voi tulkita unohtamatta hänen saamelaistaustaansa.” (LK 22.2.)

Uutinen korosti Laestadiuksen saamelaisuutta, ja kuinka hänen juurensa olivat saamelaisuudessa. Laestadiuksen ja saamelaisuuden suhde tuotiin esille yllättävänä ja aiemmin tuntemattomana asiana. Uuden tietoa ei tutkijan mukaan voitu jättää huomiotta Laestadiuksen tekoja ja kirjoituksia tutkittaessa.

Helsingin Sanomien uutisessa siteerattiin saamelaiskäräjien puheenjohtaja Klemetti Näkkäljärven puhetta, jossa hän toi esille tarpeen kirkon anteeksipyyntöön, sillä lestadiolaispappien myötä joikaaminen oli syntiä eikä saamen kieltä saanut käyttää. Samassa uutisessa Oulun hiippakunnan piispa lupasi vuoden päästä olevan tapahtuman tuovan ratkaisun.

”Oulun hiippakunnassa on menossa tässä asiassa selvitystyö, joka huipentuu vuoden kulutta Inarissa järjestettävään seminaariin. Puramme silloin puolin ja toisin mielikuvaperinteitä ja muistoja, jotka ovat hidastaneet vuorovaikutusta suomalaisten ja saamelaisten kesken.” (HS 22.2.)

Piispa ei nosta esille, kummalta puolelta, suomalaisilta vai saamelaisilta, aloite sovitusseminaariin oli tullut.

Lapin Kansan uutisessa Klemetti Näkkäljärvi oli kuvattu uutisen yhteydessä ilmestyneeseen kuvaan. Hänen seminaarissa mukanaoloon ei mainittu tekstissä lainkaan, joten kuva ja kuvateksti olivat täysin irrallaan tekstistä.

”Suomen kirkon on syytä huolella miettiä mitä pyytävät anteeksi saamelaisilta, saamelaiskäräjien puheenjohtaja Klemetti Näkkäljärvi totesi.” (LK 22.2.)

Kuvatekstissä saamelaiskäräjien puheenjohtajan mukaan anteeksipyytämisen olisi tarpeen, mutta sen täytyisi valmisteltu ja perusteltu. Lapin Kansa ei kumminkaan ollut tekstissään ottanut esille anteeksipyynnön tarvetta, eikä Klemetti Näkkäljärven lausuntoa selitetty millään tavalla.

Historia-teksteissä, joita vuonna 2011 ilmestyi yhteensä 10, oli esillä vain kaksi suurempaa teemaa. Toinen oli Laestadiukseen liittyvä uutisointi ja toinen suurempi teema oli monisivuinen yksittäinen artikkeli saamelaiskaravaanista. Historiaa pystytään käyttämään erilaisiin tarkoituksiin, kaikki historialliset tapahtumat ovat menneitä tapahtumia, mutta kaikki menneet tapahtumat eivät ole historiallisia (Hyrkkänen 2011: 254.) Vielä pienempi joukko historiallisista tapahtumista on niin merkittäviä, että ne otetaan esille esimerkiksi sanomalehdistössä.

Lapin Kansa ja Helsingin Sanomat tekivät Laestadius-uutisoinnista saamelaisten kannalta merkittävän, koska lehdissä otettiin esille Laestadiusen *”vaiettu saamelaisuus”*. Laestadiusen saamelaiset taustat nousivat korostetusti esille uutisoinnissa. Esille tuotiin myös kirkon ja saamelaisten suhde ja anteeksipyynnön tarve. Historiallisten tapahtumien nähtiin siis vaikuttavan nykypäivään.

Samoin saamelaiskaravaanin matkasta Saksaan *”germaanien katseltavaksi”* haluttiin nostaa sanomalehdissä esille, koska se oli Lapin mittakaavassakin ainutlaatuinen. Tekstin mukaa karavaanissa mukana olleet saamelaiset kokivat matkan Saksaan keinona ansaita rahaa, kun taas heidän jälkeläiset liittävän tapahtumaan rotuopin ja alemman kulttuurin asettamisen näytille.

Sanomalehdissä ilmestyneissä uutisissa tuotiin esille ne tutkimukset, jotka lehden mukaan olivat saamentutkimukselle merkittävimpiä. Julkisuuteen

päässeet tutkimukset olivat laajoja, ja niiden aihepiirit liittyivät useimmiten historiaan. Ainoa nykyajan tutkimus *Saamentutkimus tänään*, oli otettu esille Lapin Kansassa. Tutkimuksista kirjoitetuista teksteissä oli otettu saamelaisten rooli tutkimuksessa myös esille. Tero Mustonen (2012) nostaa saamentutkimuksen tulevaisuudesta esille ajatuksen, jonka myötä saamentutkimuksessa huomioitaisiin entistä enemmän saamelaisten oma rooli tutkimuksessa. Tutkittaisiin saamelaisten kanssa, ei vain käyttäen saamelaisia informantteina. Yhteisöpohjaisen tutkimusmenetelmän avulla korostettaisiin yhteisön jäseniä tietonsa omistajina, ja heillä oli oikeus ottaa kantaa tutkimuksen kulkuun sen jokaisessa vaiheessa. Uudessa saamentutkimuksessa esimerkiksi saamelaisten perinteistä luontosuhdetta käytettäisiin apuna arktisen luonnon ja ympäristön tutkimuksessa. (Mustonen 2012 : 261 – 262.)

Tieteestä ja historiasta kertoneet uutiset toivat sanomalehtien lukijoille saamelaisuuden tutkittua puolta. Saamelaisuus ei ollut vain Pohjois-Suomessa esiintyvä alkuperäiskansa, vaan sen ympärillä oli paljon tutkimusta ja uutta tietoa alueen historiasta ja nykyajasta. Historiasta kirjoittamalla sanomalehdet toisaalta tuntuivat vahvistavat historiassa esiintyvää saamelaiskuvaa, eivätkä tuoneet esille eroja nykypäivän saamelaiskuvaan. Nykyisestä saamentutkimuksesta oli uutinen vuonna 2011, mutta suuremman roolin saavat saamelaisten historiasta kertovat artikkelit.

4 Vaaleja, valituksia ja kärhämöintiä

Politiikka on ihmisten vuorovaikutuksesta nousevien ongelmien käsittelyä, missä ihmiset pyrkivät edistämään omia tavoitteitaan. Siinä on myös kyse päätösten tekemisestä. Yleensä politiikassa ihmisillä on vastakkaisia, mutta myös yhteisiä, ainakin ryhmäkohtaisia tavoitteita, joita he politiikalla ajavat takaa. (Paloheimo & Wiberg 2008: 18; 47.)

Paloheimon ja Wibergin (2008) mukaan politiikkaan on kaksi toisiaan täydentävää näkökulmaa: konsensus- ja konfliktinäkökulmat. Konsensusnäkökulman mukaan politiikka on yhteisten asioiden hoitamista, ongelmanratkointia ja kriisien hallintaa ja sen tavoitteena on rauhoittaa ja tasapainottaa riittävä toiminta. Konfliktinäkökulman mukaan politiikka on järjestyksen murtamista, ongelmien luomista ja konfliktien edistämistä. Politiikka käsitetään ongelmien syyksi ja alkulähteeksi, jossa etsimällä etsitään mahdollisuuksia riitoihin ja kärjistetään. (Paloheimo & Wiberg 2008: 43.)

Median toiminta politiikan kentällä on usein lyhytsykyistä ja pinnallista. Se valikoi ja kehystää uutisoitavia asioita antamatta taustatietoja tai liittämättä niitä laajempiin kokonaisuuksiin. Tiedotusvälineissä esiintyvät asemat ja roolit enemmän kuin asiat. Vallankäyttäjien sanomiset pääsevät otsikoihin ja teksteihin, olipa sanoman sisältö mikä tahansa. (Paloheimo & Wiberg 2008: 257.)

Media ei ole ainoastaan vallanpitäjien eli virkamiesten ja poliitikoiden keino saada julkisuutta (Paloheimo & Wiberg 2008: 260). Erilaiset kansalaispiirit, kuten tässä tutkimuksessa esille nouseva lappalaisryhmä, voivat yrittää käyttää tiedotusvälineitä hyväkseen yrittäessään vaikuttaa toisten toimintaan ja mielipiteisiin.

Olen jakanut Lapin Kansan ja Helsingin Sanomien politiikka-artikkelit kolmeen teemaan. Valtion ja saamelaiden välisestä kanssakäymisestä kertovat tekstit olen nimennyt Oikeudet-teemaksi, koska niissä on kysymys vähemmistön oikeuksista kansallisvaltiossa. Saamelaiden sisäisestä hallinnosta eli saamelaiskäräjien toiminnasta kertovat uutiset kuuluvat Käräjät-teeman alle.

Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisten omaa itsehallintoa. Kolmantena tässä luvussa esitettyinä teemana on ILO-artikkelit, jotka käsittelevät YK:n alkuperäiskansoja koskevaa ihmisoikeussopimusta.

Tarkastelen teksteistä, minkälaisena enemmistö-vähemmistö -valta-asetelmana näyttäytyy valtaväestön sanomalehdissä ja minkälaisina poliittisina toimijoina saamelaiset esitetään. Tutkin, kuinka paljon saamelaisten edustukselliselle instituutiolle, saamelaiskäräjien lausunnoille annetaan tilaa lehdissä. ILO-artikkelit kertovat eräästä Suomen valtion harjoittamasta saamelaispolitiikan osa-alueesta, jonka olen ottanut omaksi alaluvukseen, koska se oli vuonna 2011 hyvin ajankohtainen. Näistäkin artikkeleista pyrin tarkastelemaan, ketkä ovat äänessä ja minkälaisissa yhteyksissä ILO-sopimus on nostettu esille.

4.1 Saamelaisten asioita hoitamassa – uutisointi Suomen saamelaispolitiikasta

Suomen valtion ja saamelaisten välisestä suhteesta uutisoitiin saamelaisten kansallispäivänä vuonna 2011. Artikkelissa *Hyvä eleen lisäksi tarvitaan konkreettisia tekoja* (LK 6.2.b) pohdittiin kuinka kaukana Suomen valtio on vielä anteeksipyyttämisestä.

”Nyt on tarkoitus vasta tutkailla, miten muualla anteeksipyyttämiseen on suhtauduttu ja olisiko sellainen toiminta suomalaisten menettelytapojen puitteissa mahdollista.” (LK 6.2.b)

Artikkelissa kerrottiin, kuinka vuoden päästä, vuonna 2012, kirkko aikoi pyytää saamelaisilta anteeksi heihin kohdistamaansa sortoa. Toimittaja oli haastatellut tekstiin Veikko Guttormia, joka oli saamelaiskäräjien jäsen, ja Oulun yliopiston tutkija Minna Rasmusta, joka oli tutkinut saamelaisten asuntolakokemuksia. Lisäksi valtion toiminnasta uutisessa kertoi oikeusministeriön muistio, jonka toivottiin valmistuvan kevääksi.

"Hallitukset olleet pitkään tylyjä saamelaisille", kertoi Lapin Kansassa 23.1.2011 ilmestynyt uutinen. Tekstissä oli haastateltu saamelaiskäräjien pitkäaikaista puheenjohtajaa Pekka Aikiota, jonka mielestä Suomen saamelaisten asiat olivat pysyneet muuttumattomina yli 20 vuotta, koska hallituksella ei ollut halua laittaa asioita järjestykseen.

"On hätkähdyttävä huomata, miten passiivisesti hallitukset ovat suhtautuneet saamelaisten asioihin." (LK 23.1.)

Tekstissä kerrottiin Pekka Aikion mielipide siitä, minkälaisilla muutoksilla asiat saataisiin kuntoon. Uutisen taustana kerrottiin ILO-sopimuksesta, jonka ratifioinnissa oli vaikeuksia, koska lehden mukaan Suomen lainsäädäntöä pitäisi muuttaa ennen kuin sopimus voitaisiin hyväksyä.

Kolmas Suomen hallinnon ja saamelaisten välisistä asioista kertova uutinen ilmestyi Lapin Kansassa 4.3. Siinä kerrottiin ulkomaankauppa ja -kehitysministeri Paavo Väyrynen ehdottavan kirjassaan, että saamelaisten asiat kuuluisivat oikeusministeriön sijaan elinkeino- tai hallinto- ja kuntaministerin hoidettavaksi. Väyrysen mielipiteen taustalla oli saamelaisia koskevan lainsäädännön uusiminen. Hän itse oli ollut mukana työryhmässä, joka valmisti Metsähallituksen lainsäädännön uusimista.

"Väyrysen mukaan työryhmä oli jo pääsemässä asiasta sopimukseen, kunnes kuvaan astui ulkoministeri Alexander Stubb."
(LK 4.3.)

Teksti kertasi Väyrysen omia näkemyksiä, jotka hän kirjassaan esitti saamelaisten asioiden hoitamisesta. Hän halusi syyttää sopimuksen epäonnistumisesta yksinomaan Alexander Stubbia, joka esitti vuoden 2011 sanomalehtiteksteissä kannattavansa sopimuksen ratifioimista. Saamelaisten ja Suomen valtion suhdetta kommentoivat artikkeleissa molempien osapuolien edustajat, sekä saamelaiskäräjien edustaja että poliitikko. Molempien kommenteissa valtio esiintyi aktiivisena toimijana, mutta sen toimintaan ei oltu tyytyväisiä.

Politiikka-teeman alle olen sijoittanut Helsingin Sanomissa kesäkuussa 2011 ilmestyneet uutiset, jotka kertoivat Kiinan ja Euroopan Unionin välisistä

ihmisoikeusneuvotteluista. Kiina ja EU neuvottelivat uutisen mukaan säännöllisesti ihmisoikeuksista, ja vuonna 2011 Kiina oli ottanut esille saamelaiden kohtelun (HS 17.6.). Seuraavana päivänä saatiin tarkennus, että Kiina oli nimeltä mainiten moittinut saamelaiden kohtelusta Suomen ja Ruotsin valtioita(HS 18.6.).

”Kiina oli huolestunut muun muassa siitä, että saamen kieli on kuolemassa.” (HS 18.6.).

Helsingin Sanomissa nämä kaksi uutista olivat ainoat, jotka koskivat valtion harjoittamaa saamelaispolitiikkaa. Uutisaiheeksi valtion harjoittama saamelaispolitiikka nousi siis ainoastaan silloin, kun asiasta saatiin huomautus joltain toiselta taholta, toiselta valtiolta, jonka omassakin ihmisoikeuspolitiikassa oli yleisen mielipiteen mukaan suuria puutteita. Myös Lapin Kansassa ilmestyneiden uutisten perusteella voisi päätellä, että valtion harjoittama saamelaispolitiikka ei kenenkään silmissä ollut oikeudenmukaista tai saamelaiden kannalta toimivaa. Valtion edustajilta ei kuitenkaan saatu kommenttia asiaan. Hiljaisuudessa valtio jätti moitteet huomioimatta ja jatkoi toimintaansa samalla tavalla kuin aiemminkin.

Vuonna 2011 ilmestyi kolme uutista, jotka käsittelivät saamenkielisen toiminnan rahallista tukemista. Kaikki kohteet liittyivät saamen kieleen. Lapin aluehallintovirasto myönsi rahaa saamenkielisen opetuksen ja saamen kielen opetuksen järjestämiseen saamelaisalueella (LK 22.6.). Opetus- ja kulttuuriministeriö tuki kielenelvytystoimia yhteensä 450 000 eurolla (LK 29.1.). Molemmissa uutisissa kerrottiin lyhyesti tarkemmat määrät ja se, oliko rahoja korvamerkitty erityisesti jollekin toiminnalle.

”Avustuksista 100 000 euron osuus kohdistuukin muuhun kieltä elvyttävään toimintaan, kuten saamenkieliseen lasten ja nuorten kerhotoimintaan.”(LK 29.1.)

Osa annetusta rahallisesta tuesta oli tarkoitettu erityisesti lasten kielenoppimisen tukemiseen. Kolmas rahaa käsittelevä uutinen kertoi saamenkielisten sosiaali- ja terveystalveluiden turvaamiseen myönnetystä valtionavusta. Tekstissä kerrottiin, kuinka saamelaiskäräjät oli esittänyt

tarpeeseen 1,6 miljoonaa euroa, mutta Lapin aluehallintoviraston vahvistama määrä valtionavuista palveluihin oli 600 000 euroa. (LK 18.3.)

Uutisointi valtion myöntämistä raha-avustuksista vahvisti käsitystä valtaväestön ja vähemmistön valtasuhteesta. Rahoituksen kautta palveluiden toteutuminen oli siis valtion käsissä – jos rahaa ei tule, ei toimintaa voida järjestää. Valtio tuki saamenkielisiä sosiaali-, terveys- ja sivistyspalveluja rahallisesti ja samalla loi puitteet lakisääteisille palveluille. Uutisessa kerrottiin saamelaiskäräjät esittäneen sosiaali- ja terveyspalveluiden tuen tarpeeksi lähes miljoona euroa enemmän kuin valtio lopulta myönsi. Tekstissä tuotiin esille saamelaiskäräjien rooli rahoituksen hankkijana, mutta valta palveluiden toteutumisesta on kumminkin valtiolla.

Vuonna 2011 Suomessa käytiin eduskuntavaalit, mikä näkyi myös saamelaisuutisoinnissa, sillä viisi Poliittika-teeman uutisista käsitteli eduskuntavaaleja. Maaliskuun alussa, kun ehdokasasettelu oli loppumaisillaan, uutisoitiin, että saamelaiskäräjien puheenjohtaja Klemetti Näkkäljärvi aikoi asettua ehdolle vaaleissa Ruotsalaisen Kansanpuolueen (RKP) listoilla (LK 9.3.). Vaaleihin saatiin ensimmäistä kertaa RKP:n ehdokaslista myös Lapista, ja sen myötä puolueen puheenjohtaja vieraili ensimmäistä kertaa Lapissa. Rovaniemen kampanjatilaisuudesta kertovassa jutussa (LK 1.4.) puolueen puheenjohtaja Stefan Wallin kertoi syitä, miksi puolueen listalle oli saatu kaksi saamelaisedustajaa.

”RKP:llä ja saamelaisilla oli yhteistyötä jo kuluneella eduskuntakaudella...Lapissa ja saaristolla on samanlaisia kysymyksiä, kuten pitkät etäisyydet ja kelirikko.” (LK 1.4.)

Tekstin mukaan Stefan Wallin arvosti saamelaiskäräjien puheenjohtajan tietämystä maantieteellisistä asioista. Hän ei ottanut esille vähemmistön aseman tuntemista, mikä oli myös Ruotsalaisen kansanpuolueen vahvuus.

Ennen eduskuntavaalien virallista äänestyspäivää ilmestyi Lapin Kansassa uutinen, jonka mukaan saamelaiskäräjien puheenjohtaja, joka itsekin oli ehdolla eduskuntavaaleissa, otettaisiin mukaan hallitusneuvotteluihin ”saamelaiskulttuurin ja vähemmistöjen” asiantuntijana (LK 14.4.). Tekstissä

arvioitiin Näkkäljärven pääsyä eduskuntaan: *”Hänen kansanedustajaksi pääsynsä voi kuitenkin olla vaikeampi pala.”* (LK 14.4.) RKP:llä ei ollut Oulun eikä Lapin vaalipiireistä ollut koskaan aiemmin edustajaa, eikä läpipääsyn arvioitu näissäkään vaaleissa toteutuvan.

Politiikka-teeman alle olen sisällyttänyt myös yhteispohjoismaisesta saamelais sopimuksesta kirjoitetun uutisen. Maaliskuussa 2011 uutisoitiin, kuinka *”Saamelais sopimus harppasi eteenpäin”* (LK 11.3.), koska Suomi oli nimennyt oman valtuuskuntansa sopimusneuvotteluihin. Tavoitteena oli saada Suomen, Ruotsin ja Norjan välille saamelais sopimus, jonka pitäisi turvata saamelaisten itsehallinto. Uutisen mukaan sopimuksen odotettiin valmistuvan viiden vuoden kuluessa. Saamelaiset tuotiin esille yhteispohjoismaisena alkuperäiskansana toisessakin uutisessa. Muuten saamelaisten poliittisuus keskittyi ainoastaan Suomen saamelaisiin ja heidän asioihinsa.

Kaksi Politiikka-teeman uutista käsitteli yhteispohjoismaisen Parlamentaarisen neuvoston sekä Saamelaisneuvoston kannanottoja Suomen valtion harjoittamaan saamelaispolitiikkaan. Ensimmäinen vuonna 2011 ilmestynyt teksti kertoi Parlamentaarisen neuvoston ottaneen kantaa Nellimin porokiistaan vaatimalla YK:lta toimenpidekieltoa pakkoteurastusten estämiseksi (LK 25.9.). Neuvoston mukaan teurastukset tuhoaisivat inarinsaamelaisen poronhoidon kokonaan. Toinen uutinen kertoi saamelaisneuvoston vaatimuksesta lakimuutokseen Suomessa (LK 17.11.). Syyskuussa korkein hallinto-oikeus teki päätöksen neljän henkilön lisäämisestä saamelaisrekisteriin, vaikka normaalisti päätöksen tekevä saamelaiskäräjien vaalilautakunta ei heitä rekisteriin hyväksynyt (LK 28.9.). Saamelaisneuvosto oli uutisen mukaan lähettänyt kirjeen Suomen hallitukselle ja kansanedustajille, jossa vaadittiin saamelaismääritelmän muuttamista Suomen lakiin.

Aiemmissa tutkimuksissa Helsingin Sanomien uutisissa on käynyt ilmi, että toimijoina olivat yleensä valtaväestön edustajat, kun taas toiminnan kohteina olivat saamelaiset. Pietikäisen väitöskirjatutkimuksessa yleisimmät uutisaiheet nivoutuivat saamelaisten kulttuuriin ja oikeuksiin. Uutisissa valtaväestön edustajat esitettiin tekemässä ja turvaamassa saamelaisten oikeuksia, siis

aktiivisina toimijoina, kun taas saamelaiset esitettiin passiivisina toiminnan kohteina. (Pietikäinen 2000: 244 – 253.)

Vuoden 2011 sanomalehtiteksteissä Lapin Kansassa ja Helsingin Sanomissa saamelaiset olivat politiikka-teemaan kuuluvissa uutisissa yleensä passiivisia kohteita, joiden asioita valtio hoiti. Se, että useampi uutinen vuonna 2011 kertoi valtion antamista avustuksista saamelaisalueen palveluiden hoitamiseen, korosti mielestäni valtion suurta roolia saamelaisten elämän ja toiminnan tukemisessa.

Suomen valtion harjoittamaan saamelaispolitiikkaan otettiin kantaa useammaltakin eri taholta. Omat lausuntonsa eri yhteyksissä antoivat poliitikko ja saamelaiskäräjien jäsen, mutta myös Kiina sekä kansainvälinen Saamelaisneuvosto. Kaikkien mielestä Suomen saamelaispolitiikassa oli parannettavaa. Sanomalehtien teksteissä ei lausuntojen aiheisiin palattu, mikä kertoo, ettei valtio alkanut toimenpiteisiin huomautuksien jälkeen.

Aktiivisimpana saamelaiset esitettiin valtion harjoittamaan politiikkaan liittyvässä uutisoinnissa eduskuntavaalien aikaan. Saamelaiskäräjien puheenjohtaja asettui ehdokkaaksi vaaleihin, ja Lapin Kansan mukaan saamelaisten ansiosta RKP:n puoluejohto saatiin vierailulle Pohjois-Suomeen. Muuten saamelaiset esitettiin passiivisina toimijoina, jotka ottivat vastaan sen, mitä valtio heidän hyväkseen tekee.

4.2 ”Enemmistö kapinoi, mutta vähemmistö komentaa” – uutisointi saamelaiskäräjistä

Saamelaiskäräjiin liittyviä artikkeleita ilmestyi vuonna 2011 Lapin Kansassa 16 ja Helsingin Sanomissa kaksi kappaletta. Uutisia ilmestyi vuoden ympäri, kevätpuolella painottuivat käräjien toiminnasta kertovat uutiset ja syksyllä vaaliuutiset. Syksyllä (elo-joulukuussa) tekstejä ilmestyi enemmän kuin muina

vuosina juuri vaaliuutisoinnin takia. Myös Helsingin Sanomien kaksi uutista ilmestyivät molemmat lokakuussa.

Saamelaiskäräjät on saamelaisten itsehallintoelin, jonka asema on lailla säädetty. Sen tehtävä on suunnitella ja toteuttaa saamelaisille perustuslaissa myönnettyä kulttuuri-itsehallintoa. Saamelaiskäräjiin kuuluu 21 varsinaista jäsentä ja neljä varajäsentä. Vaalit pidetään joka neljäs vuosi. Vuosi 2011 oli vaalivuosi. Saamelaiskäräjät on Suomen saamelaisten edustuksellinen elin, ja se ilmaisee Suomen saamelaisten virallisen mielipiteen heitä koskevissa asioissa. (Internet-lähde, Saamelaiskäräjät 2013)

Vaaleissa saavat asettua ehdolle kaikki saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkityt henkilöt, Suomen saamelaiskäräjillä ei ole puolueita, vaan ehdokkaat valitaan henkilövaaleilla. Saamelaiskäräjille valitaan 21 ehdokasta, sillä ehdoin, että heitä on vähintään kolme jokaisesta neljästä saamelaisalueen kunnasta. Loput paikat täytetään äänimäärän perusteella. (Saamelaiskäräjälaki 2013)

Käräjävaaleihin liittyvä uutisointi alkoi jo heinäkuun puolella, kun Lapin Kansassa oli pieni uutinen ehdokasasettelusta (LK 26.7.). Pienessä tekstinpätkässä kerrottiin, milloin käräjävaalit pidetään ja mikä saamelaiskäräjät on. Seuraavan kerran käräjistä uutisoitiin elokuussa, kun ehdokasasettelu oli päättynyt (LK 5.8). Tekstiin oli haastateltu Pekka Aikiota, jonka poisjäämisestä saamelaiskäräjien ehdokkuudesta kerrottiin muutama päivä myöhemmin. *”Pekka Aikio ei enää lähde ehdolle saamelaiskäräjille”* (LK 13.8.) otsikolla oleva uutinen kertasi, ketkä edellisissä vaaleissa ehdolla olleista vaikuttajista jäivät pois saamelaiskäräjiltä.

”Ehdokkaista neljä on koltansaamelaisia, kahdeksan inarinsaamelaisia ja loput pohjoissaamelaisia.” (LK 13.8.)

Tekstissä kerrottiin, kuinka uusia ja nuoria edustajia oli lähes puolet ehdokkaista. Aiemminkin käräjien jäsenenä olleista esille nostettiin puheenjohtaja Klemetti Näkkäljärvi ja Anne Nuorgam. Uutisessa tuotiin myös esille Suomen eri saamelaisryhmien edustukset.

Uutisointi saamelaiskäräjävaaleista päättyi pian vaalipäivän jälkeen. Vaalituloksen selvittyä molemmissa lehdissä oli uutinen, Lapin Kansassa (5.10.)

koko aukeaman peittävä artikkeli kertoi vaalin tuloksesta. Mukana oli haastattelu vaalien *äänikuningatar* Tiina Sanila-Aikiosta, joka sai vaaleissa eniten ääniä. Hän oli ehdolla ensimmäistä kertaa ja oli yksi neljästä kolttaedustajasta, jotka pääsivät läpi vaaleissa. Uutisessa kerrottiin tarkemmin kuka Tiina Sanila-Aikio oli ja mitä mieltä hän oli vaalien tuloksesta. Tekstissä oli esitetty myös Klemetti Näkkäljärven kommentti vaalituloksesta. (LK 5.10) Helsingin Sanomissa samana päivänä ilmestynyt uutinen nosti esille Lapin Kansassakin kerrotun asian: yli puolet edustajista oli uusia. Helsingin Sanomien uutisessa äänestystulosta kommentoi Pekka Aikio, joka kertoi saamelaiskäräjien asemasta suomalaisessa päätöksenteossa.

”On tärkeää, että on jokin elin, jolta voi kysyä saamelaisten virallista kantaa... Mitään päätösvaltaa käräjillä ei tosin ole.”(HS 5.10.)

Viimeinen saamelaiskärjävaaleista tehty uutinen ilmestyi Lapin Kansassa 12.10. Siinä avattiin saamelaiskäräjien puheenjohtajapeli, kertomalla, että vaaleissa eniten ääniä saanut Tiina Sanila-Aikio aikoi haastaa istuvan puheenjohtajan Klemetti Näkkäljärven uudella kärjäkaudella. Hän kertoi motiiveikseen hyvän äänimäärän, mutta myös kolttasaamelaisten hyvän tuloksen vaaleissa. Tiina Sanila-Aikio olisi valituksi tullessaan ensimmäinen kolttapuheenjohtaja ja ensimmäinen naispuheenjohtaja. Uutinen ennakoi käräjien puheenjohtajan vaalia seuraavan vuoden tammikuun järjestäytymiskokouksessa. (LK 12.10)

Laajin saamelaiskärjävaaleihin liittyvä artikkeli ilmestyi Lapin Kansassa 4.9. Kärjävaalien postiäänestys aiheutti ongelmia vuoden 2011 vaaleissa, sillä postin toimipaikkoja pohjoisimmassa Suomessa oli vähän. Vaaliasiakirjat toimitettiin äänioikeutetulle postitse kirjattuna lähetyksenä, ja hänen piti lähettää ne myös kirjattuna takaisin. Äänestää voi postin kautta tai toimittamalla äänestyslapun henkilökohtaisesti vaalilautakunnan toimistoon, mutta myös vaalipäivänä määrätyissä äänestyspaikoissa. Artikkeleihin oli haastateltu saamelaiskäräjien vaalilautakunnan puheenjohtaja Pekka Aikiota, jonka mielestä äänestysmetodi piti tuoda nykyaikaan.

”Aikion mielestä paras vaihtoehto olisi äänestysauto, jolle tehtäisiin hyvä aikataulu... Aikio kertoo olevansa ensimmäistä kertaa

vaalilautakunnan puheenjohtajana ja törmänneensä äänestysongelmaan vasta nyt.” (LK 4.9.)

Äänestysongelmien lisäksi artikkelissa kerrattiin Aikion mielipiteitä saamelaisen yhteiskunnan muutoksesta.

”Minun mielestä saamelaisten nopea sulautuminen valtaväestöön on keskeisin ongelma... He elävät kuten pääväestö. –Näitä ihmisiä ei silti saa syyllistää.” (LK 4.9.)

Artikkelin kainalotekstinä ilmestyneessä *”Hätäily pitää lopettaa”* -pätkässä Pekka Aikio totesi, että saamelaisten suurin ongelma 2010 –luvulla on valtaväestön kulttuurin vaikutus omaan kulttuuriin. Aikion saamelaiskäräjillä vallalla olleesta vastakkainasettelusta voi syyttää saamelaiskäräjien asemaa ainoastaan mielipidevallankäyttäjänä. Uusien ehdokkaiden ja nuorten halu vaikuttaa asioihin saamelaiskäräjillä miellytti Aikiota.

”Ehkä nuori polvi on huomannut, että saamelaiskulttuuri hiipuu ja sulautuu, jos ei ole jatkajia, Aikio pohtii.” (LK 4.9.)

Saamelaiskäräjille kaivattavasta verenvaihdosta kertoi myös Helsingin Sanomissa 2.10. ilmestynyt uutinen *”Ulkosaamelaiset haluavat äänensä kuuluviin”* (HS 2.10.). Uutisessa oli haastateltu Pirita Näkkäläjärveä, joka oli ehdokkaana saamelaiskäräjävaaleissa ensimmäistä kertaa. Hän halusi omien sanojensa mukaan ajaa erityisesti ulkosaamelaisten eli saamelaisalueen ulkopuolella asuvien saamelaisten asioita.

”Ulkosaamelaisten asiat on jätetty Oulussa, Rovaniemellä ja Helsingissä yksittäisten ihmisten vapaaehtoisuuden varaan. Se on väärin, koska jo yli puolet saamelaisista ja 70 prosenttia saamelaislapsista asuu saamelaisalueen ulkopuolella.” (HS 2.10.)

Tekstiin oli haastateltu myös saamelaiskäräjien jäsentä ja saamelaisalueella asuvaa Pekka Pekkala, joka ei ollut Näkkäläjärven kanssa samaa mieltä ulkosaamelaisten tilanteesta.

”Tulee olo, etteivät muut ole mitään ulkosaamelaisten rinnalla. Jos he tulevat päättävään asemaan, siitä seuraa ristiriitoja.”(HS 2.10.)

Kolmannella haastattelulla Petra Magga-Varsilla ei ollut yhtä jyrkkä mielipide kuin Pekkalalla, mutta hänkään ei ollut täysin samaa mieltä kuin Näkkäljärvi. Uutisella pyrittiin hakemaan vastakkainasettelua eri puolilla Suomea asuvien ehdokkaiden välille. Samalla se esitteli ehdolla olevien henkilöiden mielipiteitä saamelaiskäräjien vastaamien asioiden hoidosta.

Helsingin Sanomissa 2.10. ilmestyneessä kirjoituksessa otettiin esille käräjien ristiriidat. *”Käräjien taival on päättyvällä kaudella ollut riitaisa.”*(HS 2.10.) Muissakin vuoden 2011 uutisissa nousi esille saamelaiskäräjien toiminnan kahtiajako. Lapin Kansassa 28.1. ilmestynyt uutinen *”Enemmistö kapinoi, mutta vähemmistö komentaa”* kertoi saamelaiskäräjien täysistunnon kokouksesta, jossa oli paikalla vain yhdeksän varsinaista edustajaa 21 edustajasta. Poisjääneet käräjien jäsenet edustivat artikkelin mukaan oppositiota, jotka olivat marssineet ulos aiemmasta saamelaiskäräjien kokouksesta.

Saamelaiskäräjien riitaisuus henkilöityi erityisesti tässä uutisessa kahden henkilön välille: pitkäaikaisen, mutta entisen puheenjohtajan Pekka Aikion ja nykyisen puheenjohtajan Klemetti Näkkäljärven välille. 28.1. Ilmestyneeseen uutiseen oli liitetty molempien haastattelut, joissa heille on esitetty lähes samat kysymykset. Pekka Aikio syytti kärhämistä ja erimielisyyksistä puheenjohtajan valintaa.

”Yksi syy on puheenjohtajan vaalista, jossa päätös tehtiin äänin 11-10. Hallitus muodostettiin vain puheenjohtajan kannattajista.” (LK 28.1.).

Aikio sanoi saman linjan henkilövalinnoissa jatkuneen hallituksen jäsenten valinnan jälkeenkin. Oma valintaansa vaalilautakunnan puheenjohtajaksi hän ei arvostanut: *”Se ei ole mikään kunniavirka. Se on hankala työ.”*(LK 28.1.) Klemetti Näkkäljärven vastaukset kysymyksiin olivat paljon pitempiä, joten häneltä ei kysytty yhtä monta kysymystä kuin Aikiolta. Näkkäljärven mukaan kiistatilanteet olivat vaikuttaneet huonoon mediakuvaan

”Media on hoitanut oman osansa saamelaiskäräjien huonon julkisuuskuvan muodostamisessa.”(LK 28.1.)

Artikkeli kertoo, kuinka Näkkäljärven mukaan tilanteessa riitelivät henkilöt eivätkä asiat. Hänellä oli saamelaiskäräjien puheenjohtajan asemassa rajatummat mahdollisuudet lausua todellisia mielipiteitään. Saamelaiskäräjien puheenjohtajana hän edusti saamelaisia, ja kun lehdessä otettiin esille hänen asemansa hierarkiassa, hänen lausuntojaan ei voida pitää yksityishenkilön lausumina. Pekka Aikiolle taas oli tavallisen saamelaiskäräjien jäsenen asema, joten hänen vastauksillaan ei samanlaista asemasidonnaista painoarvoa ollut.

Seija Tuulentien (2001) mukaan vähemmistöihin kohdistetaan suurempi yhtenäisyyden vaatimus kuin valtaväestöön. Sen vuoksi esimerkiksi saamelaisten ja saamelaiskäräjien sisäiset kiistat nostetaan helpommin esille valtaväestön mediassa (Tuulentie 2001: 79). Vuonna 2011 Saamelaiskäräjien riitaisuuteen viitattiin useammassakin artikkelissa. Esimerkiksi käräjien kokouksesta kertovassa uutisessa todettiin: ”*Saamelaiskäräjillä keskusteltiin pitkästä aikaa rakentavassa hengessä*” (LK 5.3.). Teksti kertasi käräjien kokouksessa tehtyjä päätöksiä, eikä viitannut riitaisuuteen muuten kuin ensimmäisessä lauseessa. Uutisen ensimmäinen lause antoi lukijalle kuitenkin kuvan siitä, että asioista keskusteleminen muutoin kuin rakentavassa hengessä oli saamelaiskäräjillä enemmin sääntö kuin poikkeus. Vastakkainasettelu ja raju yksinkertaistaminen ovat dramatisoinnin keinoja, joilla uutisista saadaan kiinnostavampia (Sipola 1998: 91).

Sen lisäksi, että uutisista pyritään tekemään dramaattisia ja viihdyttäviä tarinoita, on myös uutisten henkilöityminen lisääntynyt: asiat tiivistetään muutaman henkilön ympärille, jolloin toimittajan työ helpottuu (Sipola 1998: 92-93). Esimerkiksi Lapin Kansan uutisoinnissa saamelaiskäräjien kiistat kärjistyivät istuvan puheenjohtajan ja aiemman puheenjohtajan ympärille. Henkilöiden ympärille haettiin vastakkainasettelua ja jännitettä, joka piti yllä draamaa ja lisää uutisen viihdyttävyyttä.

Lapin Kansan kuudestatoista saamelaiskäräjiin liittyvästä tekstistä seitsemässä oli haastateltu Pekka Aikiota. Häntä kuultiin saamelaiskäräjien jäsenenä ja entisenä puheenjohtajana, mutta myös vaalilautakunnan puheenjohtajana. Lähes jokaisessa tekstissä oli annettu aiheen lisäksi tilaa hänen omille kommenteilleen esimerkiksi saamelaiskäräjien vaikutusmahdollisuuksista ja

suhteesta Suomen valtioon. Myös Helsingin Sanomien kahdesta uutisesta toisessa oli haastateltu Aikiota. Aihe uutisessa oli saamelaiskäräjävaalien tulos, ja Aikiolta oli pyydetty kommentit tekstiin. Hän ei ollut vuoden 2011 käräjävaaleissa ehdokkaana, mutta pitkän linjan saamelaisvaikuttajana sanomalehdet antoivat hänelle asiantuntija-aseman. Aineistoni mukaan hän toimi Lapin Kansassa vakiokommentaattorina saamelaiskäräjiin koskevassa uutisoinnissa, ja hänen henkilökohtaisia mielipiteitään esitettiin lehdessä usein.

Kun vertaa tilannetta Norjan saamelaiskäräjien vaaliuutisoinnista tehtyyn tutkimukseen huomio kiinnittyy saamelaiskäräjäuutisointiin liittyvien mielipidekirjoitusten määrään. Vaalikuukauden aikana (15.8.-14.9.2009) norjalaisissa alueellisissa ja paikallisissa lehdissä mielipidekirjoituksia ilmestyi yhteensä 284 (Josefsen & Skogerbø 2011: 237). Luku ei ole täysin vertailukelpoinen, koska vaalitilanne Suomessa ja Norjassa on erilainen, mutta mielestäni se kertoo suomalaisten saamelaiskäräjäehdokkaiden aktiivisuuden tasosta. Norjassa saamelaiskäräjillä edustajat valitaan puolueista, kun taas Suomessa ei puolueita tai ehdokaslistoja ole. Vuoden 2011 aikana kahdessa suomalaisessa sanomalehdessä ei ilmestynyt yhtään saamelaiskäräjävaaleissa ehdolla olevien henkilöiden vaalikirjoitusta. Vaaleja sivuttiin ainoastaan Kari Kyrön tekstissä, jossa hän ottaa kantaa Korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen lisätä henkilöitä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon (LK 3.10.).

Saamelaiskäräjät esitettiin aineistoni sanomalehdissä vuonna 2011 riitaisana ja muutosta vailla olevana instituutiona. Muutamissa uutisteksteissä kerrottiin saamelaiskäräjien toiminnasta, kuten kannanotoista saamelaisalueen asioihin, mutta pääasiallisesti vuoden 2011 käräjäuutisointia hallitsivat riidat ja vaalit. Saamelaiskäräjiin liittyvissä asioissa äänessä oli lähes ainoastaan Pekka Aikio. Puheenjohtaja Klemetti Näkkäljärvi antoi kommenttinsa muutamassa asiassa, mutta saamelaiskäräjien toiminnan ongelmista uutisoitiin Aikion, eli entisen puheenjohtajan äänellä.

Saamelaiskäräjäuutisista käy ilmi, kuinka uuden jäsenistön toivottiin tuovan muutoksia käräjien toimintaan. Nuoria saamelaiskäräjien jäseniä toivottiin enemmän, sillä toiveissa oli saada sukupolven, jonka myötä myös riitaisuuden

toivottiin loppuvan. Syksyn 2011 vaaleissa lähes puolet läpimenneistä olikin uusia ehdokkaita, joiden toimintakausi alkoi vuoden 2012 alussa.

4.3 ”Tahra Suomen ihmisoikeuspolitiikassa” – keskustelu ILO-sopimukseen liittyvissä uutisteksteissä

ILO-sopimuksella tarkoitan tässä tutkimuksessa Yhdistyneiden kansakuntien työjärjestö ILO:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevaa sopimusta, ILO:n ihmisoikeussopimus nro 169:aa. Sopimuksen mukaan saamelaiset tulisi tunnustaa alkuperäiskansaksi, eikä vain etniseksi vähemmistöksi. Suomi ei ole ratifioinut sopimusta, eikä se voi sitä tehdä ennen kuin saamelaisten oikeudet maahan, veteen, luonnonvaroihin ja perinteisiin elinkeinoihin on ratkaistu. (Rensujeff 2011: 25.)

Lapin Kansassa sopimuksesta ja sen ratifioimisesta uutisoitiin yhteensä 10 kertaa. Lisäksi vuoden aikana julkaistiin neljä mielipidekirjoitusta, jotka ottivat kantaa ihmisoikeussopimukseen ja mitä Suomen sen kanssa tulisi tehdä. Helsingin Sanomissa ei vuoden 2011 aikana nostettu kertaakaan esille YK:n ihmisoikeussopimuksen ratifioimista tai siihen liittyvää keskustelua.

Tammikuussa Lapin Kansa haastatteli ulkoministeri Alexander Stubbia ja pääjutun yhteyteen oli nostettu hänen kommenttinsa alkuperäiskansasopimukseen. Hänen mielestään sopimuksen ratifioimattomuus oli haitaksi Suomen ulkopolitiikalle.

”Mielestäni tämä on tahra Suomen ihmisoikeuspolitiikassa. Asia nousee aina esiin eri foorumeilla, Stubb sanoo.” (LK 18.1.)

Hän kiitteli oikeusministerinä toiminutta Tuija Braxia ja toivoi, että sopimus saadaan hoidettua, kuten hallitusohjelmassa oli luvattu. Alexander Stubbin tapaa viedä sopimuksen ratifioimista eteenpäin kritisoi esimerkiksi Paavo Väyrynen.

Myös puolueen sisällä oli eri kantoja ILO:n suhteen. Esimerkiksi kokoomuksen lappilaisen kansanedustaja Ulla Karvon mielestä koko YK:n järjestelmä oli sopimuksen osilta vanhanaikainen eikä sitä tarvinnut ratifioida (LK 20.2.). Eduskuntavaaleja Rovaniemellä kampanjoinut kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen ei asettunut kummankaan puolelle. Hän piti sopimuksen sovittamista suomalaiseen yhteiskuntaan vaikeana, eikä lupailut tulevankaan hallituksen puolesta mitään:

”Katainen pitää todennäköisenä, että jonkinlainen kirjaus asiasta on myös seuraavassa hallitusohjelmassa.” (LK 20.2.)

Lapin Kansa otti ILO-sopimuksen esille yleensä kaikissa presidentin- ja eduskuntavaalikampanjoihin liittyneissä vierailuista tehdyissä uutisissa. Myös 31.3. ilmestynyt uutinen vaalipaneelistä otti muita aiheita laajemmin esille ILO-sopimuksen. Eduskuntaan pyrkivistä seitsemästä ehdokkaasta ainoastaan kaksi oli sopimuksen ratifioinnin kannalla. Muiden mielestä suomalaiseen lainsäädäntöön pitäisi tehdä muutoksia ennen kuin se voitaisiin hyväksyä. Ehdokkaat ottivat ILO-sopimuksen vaihtoehtona esille Pohjoismaisen saamelaisopimuksen, jolla oletettiin olevan huomattava vaikutus pohjoisen oloihin. (LK 31.3.) Myös presidentinvaalikampanjan aikana Pohjois-Suomessa vierailleen Vihreän liiton ehdokkaan Pekka Haaviston kantaa alkuperäiskansasopimukseen selvitettiin. Otsikosta *”Ilo syytä ratifioida”* selvisi hänen kantansa aiheeseen: hän halusi selvittää sopimuksen taustat perusteellisesti ja kannatti rauhallista keskustelua.

”Kaikkia kunnioittaen ja kaikkia osapuolia kuunnellen koetettaisiin löytää kompromissi.” (LK 28.10.)

ILO-sopimukseen liittyvässä uutisoinnissa oli selvästi kaksi pää-äänenkäyttäjää, joita teksteissä kuultiin. He ovat joko valtion edustajia: poliitikkoja tai virkamiehiä, tai sopimuksen ratifioimista vastustavien suomalaisten edustajia. Saamelaisia teksteissä oli haastateltu harvoin. Ainoastaan yhdessä uutisessa on kuultu Klemetti Näkkäläjärveä, joka oli hallitusneuvotteluissa mukana asiantuntijana. (LK 18.6.) Ensimmäistä kertaa Suomen hallitusneuvottelujen historiassa mukana oli ollut myös saamelainen, ja neuvottelujen tuloksena saatiin hallitusohjelmaan kirjattua ILO-sopimuksen ratifioiminen.

”Saamelaiskäräjien puheenjohtaja Klemetti Näkkäläjärvi tosin myöntää, että tälläkään kertaa ratifiointitavoite ei ole aivan ehdoton vaan lähinnä tavoitteellinen.” (LK 18.6.)

Kansanedustajat korostivat saamelaisten kuulemista ILO-ratifiointineuvotteluissa, mutta myös muita ryhmiä pitäisi kuulla: *”Ei voi kuitenkaan ajatella, että ainoa joita kuullaan, on saamelaisväestö, Haavisto täsmentää”* (LK 28.10.). Lapin Kansan uutisten perusteella saamelaisia ei ollut tarpeen kuulla ollenkaan, sillä heille ei alkuperäiskansauutisoinnissa ollut puheenvuoroa annettu. Tammikuussa järjestettiin Rovaniemellä ILO-sopimusta käsittelevä seminaari.

”Tupa oli täynnä keskustelua, vaikka saamelaiskäräjien tai oikeusministeriön virallisia edustajia paikalla ei ollut.” (LK 18.1.)

Kuten sitaatti osoittaa, Saamelaiskäräjien mielipiteen puuttuminen Lapin Kansasta tai Helsingin Sanomista ei siis välttämättä johtunut pelkästään sanomalehtien valinnasta olla päästämättä saamelaisia ääneen. Seminaarista poisjääminen antaa ymmärtää, ettei saamelaiskäräjät halunnut ottaa kantaa keskusteluun tai tuoda omaa näkemystään esille. Pietilän (2010) mukaan keskustelua ei ole vain julkisesti mielipiteidensä esittäminen vaan myös julkinen vaikeneminen. Keskustelua seurattaessa on huomioitavaa se, mihin osapuolet reagoivat, mutta myös se, mihin osapuoli ei ota kantaa. (Pietilä 2010: 462.)

Saamelaisia enemmän äänessä alkuperäiskansasopimuksen yhteydessä olivat ns. lappalaiset. He katsoivat polveutuvansa Lapin vanhasta alkuperäisväestöstä, ja pitivät itseään tasavertaisina alkuperäiskansana saamelaisten kanssa. Tammikuussa julkaistiin uutinen Inarin lappalaisten lähettämän vastavetoituksen pohjalta. Vetoisuus oli kommentti presidentin, ulko- ja oikeusministerin sekä muiden kansanedustajien vaatimukseen alkuperäiskansasopimuksen ratifiointista. Lappalaisten mukaan sopimuksen hyväksyminen aiheuttaisi maa- ja metsäoikeuksien menettämisen ja mahdollisuuden elämiseen isiensä mailla. (LK 26.1.)

Vetoituksen mukaan inarilaiset eivät olleet ainoa lapinkyläläisyhteisö, joka vaati huomiota ILO-asiassa. Myös Peltovuoman lapinkyläyhdistys tuomitsi

sopimuksen ratifioinnin. Vuontisjärvellä heinäkuussa järjestetyssä kansalaiskokouksessa lapinkylien väki pääsi kertomaan kantansa Lapin kansanedustajille. Lapin kansanedustajista paikalla olleet Simo Rundgren ja Timo Autto tukivat lappalaisten näkemystä ja lupasivat tuoda laajemman kannan alkuperäiskansoista esille. Kokouksesta kirjattiin julkilausuma, jonka mukaan Suomen ei tulisi hyväksyä sopimusta

”koska Suomessa ei ole sopimuksen tarkoittamaa, heimoasteella olevaa kansaa... Merkittäväksi katsotaan, että nykyinen saamelaisluettelo eli saamelaisrekisteri ei vastaa minkäänlaisia kansainvälisiä käytäntöjä.” (LK 17.7.)

Kokoukseen osallistuneiden mukaan Suomessa ei ollut alkuperäiskansaa, eikä saamelaisrekisteri ollut riittävä argumentti alkuperäiskansaan kuulumiseksi.

Heinäkuussa 2011 Lapin Kansassa julkaistiin artikkeli otsikolla *”Saamelaisten oikeudet taas pinnalla”*. Tekstissä oli otettu esille kansanedustajien ja virkamiesten näkökulmia siitä, mitä saamelaisasialle tulisi tehdä. Vaikka kyseessä olivat saamelaisten oikeudet, jotka olivat pinnalla, ei tekstissä saamelaisia käytetty lähteinä tai esitelty aktiivisena toimijana. Uuden hallituksen oikeusministeri, jonka alaisuuteen saamelaisasiat kuuluivat, aikoi tutustua saamelaiskysymykseen kesälomien jälkeen ja valmistella selvityksen aiheesta. Oikeusministerinä ja Lapin maaherrana toiminutta Hannele Pokkaa oli haastateltu artikkeliin. Hänen mukaansa sopimus voitaisiin ratifioida ilman muiden kansanedustajien peräänkuuluttamaa maa-oikeuksien selvittämistä. Pokan mukaan sopimuksen hyväksymistä oltiin lähempänä kuin koskaan aiemmin, koska keskusta oli vaalien tuloksen myötä jäänyt oppositioon. Artikkelin alaotsikolla oli otettu esille sopimuksen aiemmin kohtaamat vaikeudet. *”Poliitikkojen riitely kaatoi sopimuksen”* –otsikoitu kainalouutinen taustoitti selvitystyöryhmän vaiheita. Teksti kertoi, kuinka valmistelut tehtiin:

”umpipoliittisessa ministerityöryhmässä, johon virkamiehiä tai itse saamelaisia ei otettu mukaan.” (LK14.7.)

Toinen laajempi, useampaa erilaista mielipidettä kartoittava uutinen julkaistiin Lapin Kansassa 18. syyskuuta. Aukeaman artikkeliin oli kysytty kolmelta eri

tahojen edustajalta ILO-sopimuksen ratifioimisesta. Valtion ja poliitikon kantaa edusti keskustan kansanedustaja Eeva-Maria Maijala, joka oli Savukoskelta kotoisin oleva porotilallinen ja omien sanojensa mukaan metsälappalainen.

”ILO-sopimusta ei tämän eduskunnan aikana ratifioida. Olen varma siitä. Minua on pienestä kasvatettu siihen, että olen mettälappalainen. Saamelainen en silti ole. ... Käytännössä ILO:sta olisi vain se hyöty, että Suomi voisi olla taas mallioppilas ja sanoa ratifioineensa sen.” (LK 18.9.)

Hänen mukaansa sopimusta ei tulisi ratifioimaan keväällä 2011 valtaan astuneen eduskunnan aikana. Hän nosti esille näkökulman ratifioinnin peruuttamattomuudesta, eikä nähnyt hyötyä sopimuksen allekirjoittamisesta. Suurin hyöty hänen mukaansa olisi Suomen imagon kohottaminen Yhdistyneissä Kansakunnissa. Myös ulkoministeri Alexander Stubb nosti esille sopimuksen vaikutukset Suomen ulkopoliittikkaan.

”Suomen ihmisoikeuspolitiikan uskottavuus voidaan asettaa kyseenalaiseksi niin kauan kuin oman alkuperäiskansan asema on auki. Ulkoministeri Alexander Stubbin mukaan ratkaisematon tilanne on haitallinen ulkopoliittikalle.” (LK 18.1.)

Poliitikkojen puheista sai sen kuvan, että tärkeämpää Suomen sisäisten asioiden selvittämisen sijaan oli muille valtioille annettava kuva. Stubbin suurin motivaattori sopimuksen ratifioimiselle tuntui olevan Suomen tahraton ulkopoliittikka, ei niinkään pohjoisen asukkaiden oikeuksia koskevan sopimuksen vaikutusten selvittäminen. Maijala ei nähnyt ILO-sopimuksen ratifiointia kannatettavana, ja hänen mukaansa suomalaisessa lainsäädännössä alkuperäiskansat huomioitu jo riittävästi.

Myös kansanedustaja Simo Rundgren toi julki oman mielipiteensä ILO-sopimuksen ratifioinnista. Lapin Kansa uutisoi Rundgrenin valinnasta Lapin kansanedustajien puheenjohtajaksi. Haastattelussa Rundgren toivoi yhteistä kantaa kansanedustajien välille ILO-sopimuksesta:

”Rundgren myöntää, ettei hänellä ole varmaa käsitystä siitä, miten Lapin kansanedustajat ajattelevat ILO-sopimuksesta,” (LK 8.9.)

Noin kuukautta aiemmin Rundgren kirjoitti Lapin Kansan Näkökulma -palstalle ILO-sopimuksen hyväksymiseen liittyvistä kysymyksistä. ”*Pitkä matka ILO:oon*” –kirjoituksessa Rundgren kritisoi ”*etelän idealisteja*”, jotka halusivat ratifioida sopimuksen mahdollisimman nopeasti, jotta Suomen maine muiden maiden silmissä säilyisi. Hän nosti esille ongelmakohdat, jotka hänen mielestään olisi selvitettävä ennen kuin sopimus voitiin hyväksyä: mitä aluetta ILO-sopimuksessa kirjattu oikeus perinteisesti asuttamiin alueisiin tarkoittaisi ja ketkä kuuluvat alkuperäiskansaan. Simo Rundgrenin mielestä ILO-sopimuksen hyväksyntä vaati paljon ennakkovalmisteluja eikä sitä voitu ratifioida ilman mittavia lakimuutoksia.

”...keskustelu perusasioista (on) käytävä juuri nyt. Se on myöhäistä, kun onnettomat poliittiset päätökset on runnottu läpi.”
(LK 8.9.)

Lapin Kansan tekstien mukaan lappilaiset kansanedustajat eivät kannattaneet ILO-sopimuksen ratifioimista. He kannattivat selvitysten tekemistä, mutta yhtä aktiivisesti he eivät edistäneet alkuperäiskansasopimusta kuin sanomalehti antoi ymmärtää etelän kansanedustajien ajavan. Kansanedustajien motiivia kielteiseen kantaan voisi selittää äänestäjien määrällä. Sanomalehdestä sai kuvan siitä, että ainoat, jotka sopimuksen ratifioimista kannattavat olivat saamelaisia. Tämäkin kävi ilmi ainoastaan vastapuolen kommentteista, sillä saamelaisten omaa mielipidettä lehdessä ei kirjoitettu. Kansanedustajat pyrkivät pitämään mahdollisimman laajan ryhmän alueensa äänestäjiä tyytyväisinä ja varoivat siksi ottamasta myönteistä kantaa sopimukseen. Kärkkäästi mielipiteitään esittävä sopimusta vastustava ryhmä saattaisi ottaa mielipiteensä julkituoneen kansanedustajan hampaisiin, ja jatko tuleville kausille voisi olla vaarassa.

Lehden toimittajien kirjoittamien uutisten lisäksi Lapin Kansassa julkaistiin vuonna 2011 neljä mielipidepalstan tekstiä, jotka koskivat alkuperäiskansasopimuksen ratifioimista. Janne Saijetsin mukaan ILO-sopimuksen ratifioinnilla ei ollut tarkoitus tehdä saamelaisista etuoikeutetumpia kuin muusta paikallisväestöstä tai heikentää muiden lappilaisten oikeuksia (LK 9.2.). Kaksi mielipidekirjoitusta oli laatinut Jouni Kitti, joka oli toiminut

saamelaisparlamentaarikkona yli 20 vuotta ja ollut saamenkielisen Sápmelaš-lehden päätoimittaja lähes yhtä kauan. Hänen mukaansa ILO-sopimusta ei voitu ratifioida, sillä lappalaisten asema alkuperäiskansana oli vielä tunnustamatta.

”Hallituksen lupaus ILO-sopimuksen ratifioimisesta loukkaa pohjoisten ihmisten tasavertaisuutta keskittämällä kaikki oikeudet ihmisille, jotka vaativat oikeuksia veteen ja maahan kolmannen sukupolven takaiseen kieleen ja historiaan vedoten.” (LK 26.8.)

Aiemmin samana vuonna Jouni Kitiltä ilmestyi mielipidekirjoitus samasta aiheesta. Hänen mukaansa Suomen oli lopetettava *”harjoittamasta rasistista, jotakin ryhmää toisen oikeuksien kustannuksella suosivaa ja harjoittamaa uusjakopolitiikkaa.”* (LK 28.1.)

Mielipidekirjoitusteksteissä on nähtävissä sama kuin muissakin ILO-sopimusta käsittelevissä teksteissä. Saamelaiskäräjien edustajat eivät ottaneet kantaa keskusteluun ollenkaan. Heidän mielipiteitään sopimuksen ratifioimisesta ei kuultu vuonna 2011 Lapin Kansassa lainkaan. Kaikki tekstit ILO-sopimuksen ratifioinnista kertoivat sopimukseen liittyvistä ongelmista. Sanomalehdissä luotiin ongelmallinen kuva erityisesti maa-oikeuksien kannalta, suomalaista lainsäädäntöä olisi muutettava, ennen kuin sopimus voitaisiin ratifioida.

Etelän ja pohjoisen välille luotiin Lapin Kansassa selvä mielipide-ero. Ääneen päässeet Etelä-Suomen poliitikot kannattivat sopimuksen hyväksymistä, eivätkä nähneet sitä ongelmallisena kuten Pohjois-Suomen poliitikot. Pohjois-Suomessa asuvat henkilöt, joita ILO-sopimuksen yhteydessä oli Lapin Kansassa haastateltu, olivat samaa mieltä Lapin poliitikkojen kanssa: ILO-sopimusta ei voitu ratifioida ennen mittavia puolueettomia selvitystöitä ja lakimuutoksia.

ILO-sopimuksen yhteydessä saamelaiset näyttäytyivät passiivisina: yksi ainoa mielipidekirjoitus puolusti sopimuksen ratifioimista. Myös saamelaisten edustuksellinen elin, saamelaiskäräjät, joka vastaa saamelaisten virallisen mielipiteen antamisesta, pysyi hiljaa koko vuoden 2011 jatkuneen keskustelun ajan. Saamelaiskäräjien mielipide olisi tuonut keskusteluun mukaan kolmannen

osapuolen, joka vuoden 2011 keskustelussa tuntuu jäävän altavastajan asemaan. Toisaalta esille tuodaan, kuinka kutsuista huolimatta saamelaiskäräjät ei ollut osallistunut julkiseen keskusteluun ILO-sopimuksesta.

Kaikissa kolmessa politiikan aihealueessa – valtion harjoittamassa politiikassa, saamelaiskäräjien politiikassa ja ILO-sopimukseen liittyvässä keskustelussa saamelaiset esiintyvät sanomalehdissä hiljaisina, passiivisina. Heiltä ei saatu mielipiteitä laajasti, heidän asioista puhuivat vain muutamat saamelaisedustajat, mutta eniten keskustelua ylläpitivät suomalaiset poliitikot ja muut suomalaiset.

5 ERILAISET SAAMELAISET

Kulttuurillisten erojen tekeminen koetaan yhteisön tunnetta kasvattavana ja sillä ylläpidetään eroa muihin kulttuureihin. (Hall 2003: 85). Saamelaiset ovat suomalaisista poikkeava kansa, ja myös tätä ajatusta sanomalehdistö haluaa ylläpitää. Saamelaiset ovat suomalaisesta kansasta poikkeava vähemmistökansa, mutta saamelaisia tarkemmin tutkimalla selviää, että saamelaiset eivät olekaan niin homogeeninen ryhmä kuin esimerkiksi suomalaiset haluavat olettaa. Kulttuurisen eron tekeminen saamelaisten ja suomalaisten välille on osittain lähtöisin saamelaisista itsestään, mutta myös suomalaisten taholta.

Tietoista toiseuden rakentamista on sanomalehtien kirjoittamat henkilökuvat, joissa kirjoitetaan nykypäivän saamelaisista, mutta heidän tekemisiään verrataan aiempaan, idealistiseen saamelaiskuvaan. Lappi ja saamelaisuus piirtyy eksoottisuuspuheissa kaukaisena maana ja tutusta kulttuurista poikkeavaksi. Lappi on kumminkin osa Suomea, joten eksoottisuus ei ole itsestään selvää. Anni-Siiri Länsmanin mukaan Lappi irrotetaan omaksi maakseen, joka on kaukana Suomesta. Suomi on siis normaali – Lappi on poikkeava, joka halutaan pitää sellaisena tietoisesti (Länsman 2004:147-148.)

Saamelaisen elämäntavan, kulttuurin ja elinkeinojen nähdään muuttuneen, kulttuurin säilymisen kannalta olennaiseksi nähdään perinteistä taitojen ja tietojen välittyminen tuleville sukupolville. Kielen, kulttuurin ja erityisen luontosuhteen säilyttäminen on erityisen tärkeää, sillä ne koetaan kaikkia eri saamelaisryhmiä määrittäviksi tekijöiksi. Niiden avulla saamelaiskulttuuri joko sortuu tai selviää. Vaikka kolme tekijää voidaankin ymmärtää koskemaan kaikkia saamelaisia, tarkemmalla määritelmällä huomataan, etteivät ne enää vastaa nykysaamelaisen määritelmää. (Valkonen 2009: 119 – 120.)

Kuvaukset kansasta ovat aina idealisoituja, ja niiden oletetaankin kuvaavan koko kansan sijasta ennemminkin kansan ideaa. Saamelaisuuden rakentaminen tiettyjen ikaikaisten piirteiden ympärille on ristiriitaista.

Luontosuhteen, kielen ja kulttuurin pitäminen saamelaisuuden määrittäjinä on ongelmallista, ja se helposti kääntyy vasta-argumentiksi nykysaamelaisuudelle. Kuinka moni esimerkiksi todellisuudessa puhuu saamea äidinkielenään tai elää luontosidonnaisessa kulttuurissa? Valtaväestön saamelaisrepresentaation perustaminen näihin piirteisiin nähdään stereotyyppioimisena ja kulttuurisen kolonialismin uusintamisena, mutta Valkosen mukaan saamelaisten omien instituutioiden saamelaiskuvaukset eivät aina ratkaisevasti poikkea valtaväestön näkemyksestä. (Valkonen 2009: 120 – 121)

Vuoden 2011 sanomalehtitekstien perusteella saamelaisia ei voida pitää homogeenisena ryhmänä. Saamelaiset -kansan sisältä löytyy monia pienempiä ryhmiä, jotka ovat valmiita ajamaan omia oikeuksiaan. Saamelaisryhmien jaottelu perustuu kieleen, suomessa puhutaan kolmea eri saamen kieltä, pohjoissaamea eli tunturisaamea, inarinsaamea ja koltansaamea (Tuulentie 2001: 155). Saamelaisryhmien rinnalle oli vuonna 2011 sanomalehdissä nostettu myös ryhmä, joka nimitti itseään ”lappalaisiksi”. He eivät etniseltä taustaltaan ole saamelaisia, mutta pitävät itseään aidompana alkuperäiskansana ja vaativat alkuperäiskansan oikeuksia itselleen.

Pyrin tässä luvussa tarkastelemaan, mikä on se tavallinen saamelaisuus, joka sanomalehtiteksteissä esitetään, vai onko sellaista olemassa. Lappalaiskeskustelun olen sisällyttänyt lukuun, koska he ovat yksi valtaväestöstä poikkeava ryhmä, jonka sanomalehdet ovat nostaneet saamelaisten rinnalle. Lappalaiset pyrkivät saavuttamaan yhtäläiset alkuperäiskansaoikeudet, ja tämä on esitetty vuonna 2011 kiistana saamelaisten ja lappalaisten välillä. Tarkastelen, mikä on sanomalehtien suhtautuminen lappalaiskeskusteluun, ja asettuvatko ne kiistassa selvästi jommankumman puolelle, vai pyrkivätkö ne puolueettomuuteen.

5.1 Alkuperäisempääkin alkuperäisempi? - lappalaiskeskustelu

Vuoden 2011 lehtikirjoittelua väritti ns. lappalaiskeskustelu. Lappalaiskiista on Pääkkösen (2008) mukaan yleisesti käytetty termi vuoden 1990 jälkeen alkaneelle keskustelulle alkuperäiskansojen ryhmien rajaamisesta ja ryhmiin kuulumisesta (Pääkkönen 2008: 30). 1990-luvulla tehtiin lakialoite uudesta saamelaislaista, jossa muutettiin saamelaisuuden määritelmää. Sen mukaan saamelaiseksi katsotaan henkilö, joka on lappalaiseksi veroluetteloon merkitty henkilö. Laista jäi pois siihen aiemmin aiottu rajaus, että vuotta 1875 vanhempia asiakirjoja jälkeläisyyden todistamisesta ei hyväksytä. (Valkonen 2009: 161.)

Sari Pietikäisen mukaan nimityksien saamelainen- ja lappalainen -termien on perinteisesti ajateltu tarkoittavan samaa. Hänen mukaan termillä lappalainen viitattiin Helsingin Sanomissa aina saamelaisiin ennen 1990-luvulla alkanutta Lapin asukkaiden järjestäytymistä lapinkylien asukkaiksi. Heidän pyrkimyksenään on tulla tunnustetuksi saamelaisiksi, ja he käyttävät lappalainen -termin uudelleen käyttöönottoa kielellisenä tehokeinona (Pietikäinen 2002:27). Lappalainen -termillä on ollut Pääkkösen (2008) mukaan erilaisia käyttötapoja, joista uusin on sen esittäminen vastamobilisaation tunnuksena. Lappalainen -nimitys otettiin uudelleen käyttöön, kun aiemmin suomalaiseksi ja pääväestöksi kategorisoitu väestön osa Pohjois-Suomen kunnissa pyrki tasa-arvoiseen asemaan alkuperäiskansaksi saamelaiden rinnalle (Pääkkönen 2008: 189; 194).

Saamelaiskäräjien vaaliluetteloon kuulumattoman, mutta itseään Lapin alkuperäiskansana pitävän väestön oikeuksia puitiin erityisesti Lapin Kansassa sekä toimittajien puolelta että mielipidepalstalla. Lappalaiskeskustelu on Sanna Valkosen mukaan ollut käynnissä jo vuodesta 1990, kun saamelaisuutta määrittävään lakiin jätettiin aukko, kuinka kaukaa historiasta todisteet sukujuurista on löydettävä (Valkonen 2009: 162). Lappalaisiksi itsensä nimenneet henkilöt perustavat kuuluvansa alkuperäiskansaansa, koska he ovat sellaisen henkilön jälkeläisiä, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa (Saamelaiskäräjälaki 2013).

Lappalaisista oli vuonna 2011 yhteensä kahdeksan tekstiä. Kolme näistä oli toimittajien tekemiä, loput viisi oli mielipidepalstalla julkaistuja kirjoituksia. Lappalaiskeskustelu oli Lapin Kansassa sidoksissa YK:n alkuperäiskansasopimuksesta käytyyn keskusteluun. Lehdessä lappalaiset esitettiin aktiivisina omien oikeuksiensa ajajina, esimerkiksi marraskuussa Lapin Kansassa uutisoitiin lappalaisten aloitteesta työryhmän perustamiseksi, millä saataisiin ILO-sopimukseen liittyvät ongelmakohdat selvitettyä (LK 4.11.) . Vuoden 2011 alussa Veikko Väänäsen artikkeli kertoi, kuinka lappalaiset olivat lähettäneet vastavetoomuksen eri tahoille puolustaakseen omia oikeuksiaan alkuperäiskansakysymyksessä. Yhteensä kolmessa tekstissä lappalaisten edustajat ottivat esille saamelaisten heidän mielestään epäoikeudenmukaisen aseman ainoana alkuperäiskansana. Lehdessä pyrittiin muodostamaan vastakkainasettelu saamelaisten ja lappalaisten välille. Ainoana äänessä olivat kumminkin vain lappalaisryhmän edustajat, sillä saamelaisten kommentteja lappalaiskeskusteluun ei vuonna 2011 sanomalehdissä esiintynyt ollenkaan.

Mielipidekirjoituksia lappalaiskeskusteluun liittyen ilmestyi vuonna 2011 yhteensä kuusi. Teksteissä lappalaisyhdistyksien jäsenet toivat esille omaa eriarvoista asemaansa saamelaisiin nähden. He näkivät itsensä tasavertaisina tai jopa alkuperäisempinä pohjoisen asukkaina kuin saamelaiset. He näkivät rajanvedon kulminoituvan erityisesti saamen kieleen, joka on lain mukaan yksi saamelaisuutta määrittävistä tekijöistä. Tuulentien (2001) mukaan lappalainen-nimitys on vakiintunut tarkoittamaan sellaisia henkilöitä, jotka ovat etnisesti suomalaisina pidettyjä, mutta ovat sukupolvien ajan saamelaisalueella asuneita. (Tuulentie 2001: 152.)

Uutisten ja mielipidetekstien ketjun aiheutti vuonna 2011 henkilöiden lisääminen saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Maaliskuun alussa Lapin Kansassa kerrottiin, että 330 uutta jäsentä oli hyväksytty luetteloon. Hyväksynnät teki saamelaiskäräjien vaalilautakunta, ja se jätti osan hakemuksista hyväksymättä, koska katsoi, etteivät nämä täytä saamelaismääritelmää tai heidän hakemuksensa olivat puutteelliset (LK 1.3.). Syyskuussa uutisoitiin ”*KHO korjasi linjaansa saamelaisuudesta*” (LK 28.9.), missä kerrottiin korkeimman hallinto-oikeuden kumonnan vaalilautakunnan päätöksen jättää henkilöitä pois vaaliluettelosta. Nämä päätöksestä valittaneet lisättiin saamelaiskäräjien

vaaliluetteloon ja heidät luettiin saamelaisiksi. Otsikolla viitattiin korkeimman hallinto-oikeuden vuonna 1995 antamaan päätökseen, jossa saamelaislain kieliperustetta painotettiin eikä henkilöitä hyväksytty vaaliluetteloon. Nyt *"korjaamalla linja"* saatiin valittaneiden kannalta toivottu tilanne, ja heidät luettiin vaaliluetteloon. Artikkeleihin oli haastateltu saamelaiskäräjien puheenjohtajaa Klemetti Näkkäläjärveä, joka ei vielä osannut sanoa, voitaisiinko KHO:n päätöstä pitää ennakkotapauksena ja perusteena tuleville hyväksymisille. (LK 28.9.)

Saamelaiskäräjien vaaliluettelokeskustelun vuonna 2011 päätti Kari Kyrön mielipidekirjoitus, jossa hän otti kantaa korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen aikatauluun.

"Hätäisesti erityisjärjestelyin ehtii äänestämään. Vaalikelpoisuus jää nyt käytännössä toteutumatta. Lain kirjain ei tässä täyty." (LK 3.10.)

Hänen mukaansa päätös henkilöiden lisäämisestä luetteloon oli oikea, mutta tuli liian myöhään, sillä lisätyt henkilöt eivät voineet enää päätöksen saadessaan asettua ehdolle saamelaisvaaleissa.

Useamman henkilön mielipidekirjoituksista koostuva keskustelu alkuperäiskansan jäsenten oikeuksista alkoi vuoden 2011 heinäkuussa, kun saamelaiskäräjien vaalilautakunnan oikeudellinen neuvonantaja Heikki J. Hyvärinen otti kantaa Lapin Kansassa 17.7. julkaistuun lehtiartikkeliin *ILO-sopimus ei kelpaa lapinkyläläisille*. Hänen mukaansa kirjoituksessa toistui vanhat väittämät lapinkylien talollisten alkuperäiskansa-asemasta. Lappalaisten puolelta Hyvärisen tekstiin reagoitiin voimakkaasti, ja Yrjö Mattilan tekstissä toivottiin vihapuheiden lopettamista.

"Kirjoitus menee siihen sarjaan, joka on tarkoitettu vahvistamaan saamelaishallinnon harjoittamaa taktiikkaa, luoda valheellisia mielikuvia lappalaisten jälkeläisten alkuperästä. Eikö olisi jo korkea aika lopettaa tällaiset moraalisesti arveluttavat vihapuheet?" (LK 8.8.)

Mattilan mukaan Hyvärinen syyllistyi mielipidekirjoituksessaan vihapuheisiin, koska hän esitti oman kantansa lappalaiskeskusteluun ja ILO-sopimuksen ratifiointiin.

Mattilan ja Hyvärisen keskustelu mielipidepalstalla kirvoitti kommentteja myös Jouni Kitiltä ja Kari Kyröltä, jotka olivat Yrjö Mattilan kannalla lappalaisten alkuperäiskansa-asemasta. Kiivaanakin käyneeseen keskusteluun eivät kumminkaan ottaneet kantaa saamelaiskäräjien edustajat Hyväristä lukuun ottamatta.

Helsingin Sanomissa lappalaisiin liittyviä tekstejä ei vuonna 2011 ilmestynyt ollenkaan. Mielestäni tämä kertoi ongelman paikallisuudesta, ja sen henkilöitymisestä tiettyjen aktiivien ympärille. Helsingin Sanomissa ei näkynyt ollenkaan lappalaiskeskustelu tai saamelaisvähemmistöihin, kuten kolttasaamelaisiin ja inarinsaamelaisiin, liittyvä uutisointi.

Pääkkönen (2008) toteaa tutkimuksessaan, että Lapin Kansan inarilainen paikallistoimittaja Veikko Väänänen on teksteillään monilta osin poliittisesti neutraali, mutta kun kirjoituksen aiheena ovat maoikeuskiistat, on Väänäsen myötätunto vastamobilisaation eli lappalaisten puolella. Väänänen on kirjoittanut paljon tekstejä Lapin Kansaan ja ollut aktiivinen erityisesti lappalaiskiistasta kirjoittajana. Aktiivisuudellaan Väänänen on muodostanut omasta kannastaan koko lehden kannan.

”...tämän tutkimuksen Lapin Kansassa julkaistut ja lappalaiskiistan vuosiin ajoittuvat tekstiesimerkit ovat melkoiselta osaltaan peräisin häneltä. Myös Helsingin Sanomien ja STT:n paikallistoimittajiin on kohdistettu syytöksiä saamelaisvihamielisyydestä” (Pääkkönen 2008: 248)

Myös vuonna 2011 Väänänen toimi aktiivisena lappalaisliikkeen äänitorvena Lapin Kansassa. Hänen kynästään oli lähtöisin suurin osa lappalaisten näkökulmasta kirjoitetuista artikkeleista. Voidaan pitää Väänäsen tuen ansiona, että lappalaiskeskustelussa Lapin Kansassa eniten äänessä olivat lappalaisten edustajat. Saamelaisten edustajia ei lehden toimittajien kirjoittamissa teksteissä kuultu, ainoastaan mielipidepalstalla esitettiin mielipiteitä myös toisesta

näkökulmasta, mutta nekään eivät olleet saamelaiskäräjien esittämiä. Keskustelussa huomiota tulee myös kiinnittää siihen, mitä ei lausuta ääneen. Saamelaiskäräjien vaikeneminen näyttäisi olevan tietoinen valinta osoittaa kantansa lappalaiskeskustelun tärkeyteen. Toisaalta taas kommenttien puuttuminen voi johtua lehden linjasta olla antamatta saamelaisten edustajille mahdollisuutta esittää kantansa asiaan.

5.2 Yhtenäinen ryhmäkö?

Monet tukijat esittävät, että Suomessa saamelaisuus rakentuu vahvasti pohjoissaamelaisten perinteiden varaan. Pienemmät saamelaisryhmät, kuten inarinsaamelaiset ja kolttasaamelaiset, eivät ole tunteneet tätä rakennettua identiteettiä omakseen, mikä sai aikaan kielenelvytystyön ja revitalisaation aloittamisen oman kulttuurin parissa (Lehtola & Länsman 2012: 27). Marjut Aikion (2006) mukaan saamelaisyhteisön sisällä porosaamelaisilla on vahvin kulttuurinen identiteetti. Porosaamelaisuuden katsotaan olevan perinteisin ja vahvin saamelaiskulttuurin muoto, sillä se uutisoinnin kautta näkyy muita saamelaiskulttuurin muotoja enemmän valtaväestölle (Aikio 2006: 28).

Saamelaisia asuu neljän valtion alueella: Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä. Vuoden 2011 sanomalehtiartikkeleissa pääosassa olivat Suomen saamelaisryhmät. Norjan ja Ruotsin saamelaisista oli yksittäisiä uutisia. Pienissä uutisissa puhuttiin monesti pelkästään saamelaisista, minkä vuoksi vasta tekstistä selvisi, että kyseessä olivatkin Norjan tai Ruotsin saamelaiset. Venäjän saamelaisia ei käsitelty kuin historian tutkimuksesta kertovassa artikkelissa, jossa Venäjän malli tutkia alkuperäiskansoja otettiin esimerkiksi ja hyväksi havaituksi tavaksi osallistaa alkuperäiskansan jäseniä tutkimukseen mukaan.

Vuonna 2011 pienemmistä Suomen saamelaisryhmistä eniten uutisoitiin kolttasaamelaisista. Lapin Kansassa esille nousi erityisesti kolttasaamen kielen

elvytystoimet ja saamelaiskäräjät. Laajin kieleen liittyvä uutinen oli maaliskuun alussa ilmestynyt artikkeli, jossa kerrottiin viime hetkellä kirjoihin ja kansiin saadusta koltansaamen kielioipista. Vuoden 2011 aikana sanomalehtitekstien mukaan koltansaamea elvytettiin ahkerasti: Lapin Kansassa ilmestyi pieniä uutisia kolttien kielileireistä ja elokuvatyöpajoista. Lokakuussa erityistä näkyvyyttä koltille toi saamelaiskäräjävaaleissa äänikuningattareksi noussut Tiina Sanila-Aikio. Hänen lisäksi saamelaiskäräjille läpi pääsi kaksi muutakin koltansaamelaista ehdokasta (LK 5.10.).

Toinen suomalainen saamelaisvähemmistö, inarinsaamelaiset, oli jätetty vuoden 2011 uutisteksteissä kokonaan huomiotta. Inarinsaame on perinteisesti Inarijärven ympäristössä puhuttu saamen kieli. Inarinsaamen taitoisia oli Olthuisin (2002) mukaan vuonna 2002 noin 350 ja tuolloin määrän nähtiin laskevan koko ajan. Inarin saamelaiset ovat kohdanneet samat valtion politiikan aiheuttamat ongelmat kuin muutkin saamelaiset, mutta suomalaistumisen lisäksi painetta loivat pohjoissaamelaiset, joiden status oli paljon vahvempi kuin inarinsaamelaisten. Monet valitsivat identiteetin saamelaisen valtaväestön eli pohjoissaamelaisten mukaan, sillä kaikki auttavat toimet, joita valtion taholta saamelaisiin kohdistettiin, oli osoitettu pohjoissaamelaistille. (Olthuis 2002: 97 – 98)

Aineiston perusteella näyttäisi, että suomen saamelaisvähemmistöistä huomio on kiinnittynyt erityisesti koltansaamelaisiin. Inarinsaamelaisista ei kirjoitettu omia tekstejä samaan tapaan kuin koltansaamelaisista, joista taas löytyi useimpiakin eri aiheita käsitteleviä kirjoituksia.

Rasmuksen (2010) tutkimuksen mukaan saamelaisilla on sisäinen arvojärjestyksensä. Tutkimuksen informanteista erityisesti inarin- ja koltansaamelaiset nostivat esille, että Suomen saamelaiset eivät ole tasavertaisia keskenään. He kertoivat kohdanneensa syrjintää pohjoissaamelaisten taholta ja sulautuvansa mieluummin suomalaisiin kuin pohjoissaamelaisiin (Rasmus 2010: 54 – 55). Sanomalehtitekstit näyttäisivät vahvistavan hierarkkista saamelaiskuvaa, sillä eniten tekstejä oli pohjoissaamelaisista. Saamelaisilla viitattiin eniten pohjoissaamelaisiin ja inarinsaamelaisista uutisointia ei ollut ollenkaan. Ryhmänä heidät mainittiin

ainoastaan saamelaiskäräjävaalien tuloksia esittelevässä uutisessa, jossa oli mainittuna myös muut saamelaisryhmät. Vuonna 2011 kolttasaamelaisista uutisoitiin enemmän kuin inarinsaamelaisista. Tämä kertoo myös yhteiskunnan kohdistamasta huomiosta: kolttasaamelaisen kulttuurin ja kolttasaamen elvyttäminen oli ajankohtaista, ja se sai myös mediahuomiota. Inarin saamen asemaa oli pyritty vakiinnuttamaan jo kauemmin, joten se ei ollut uutisoinnin kannalta enää yhtä uutta tietoa, mikä mielestäni on vaikuttanut uutisoinnin vähyyteen.

Pohjoissaamelaiset suurimpana ryhmänä näyttäytyivät sanomalehtien teksteissä eniten. Selvää eroa, mistä saamelaisryhmästä uutisessa puhutaan vai puhutaanko kaikista yhtä aikaa termillä saamelaiset, ei tehty. Ainoastaan silloin, kun kyseessä oli tietylle ryhmälle suunnattu tapahtuma saamelaisryhmän jäsenyys tuotiin esille. Myös tapauksissa, joissa haettiin vastakkainasettelua, otettiin esille eri ryhmiin kuuluminen.

Ainoa ryhmä, joka Helsingin Sanomissa oli nostettu yleisen "saamelaiset"-ryhmän rinnalle, oli ulkosaamelaiset. Kuulumisestaan saamelaisiin ovat käyneet kamppailua myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvat ulkosaamelaiset. Valtion taholta tuet suunnataan tietylle alueelle, saamelaisten kotiseutualueelle, ja sen ulkopuolella asuvat jäävät paitsi tukien mahdollistamasta toiminnasta (Lehtola & Länsman 2012: 28). Lokakuussa, saamelaiskäräjävaalien ennakojutussa esille oli otettu saamelaiskäräjille pyrkivä Pirita Näkkäljärvi, joka halusi ajaa ulkosaamelaisten oikeuksia, sillä yli puolet saamelaisista asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Tekstiin oli haettu vastakkainasettelua haastatteleamalla myös pohjoisessa asuvia saamelaiskäräjien jäseniä, joiden mielestä tärkeämpää oli tukea saamelaisalueella eläviä (HS 4.10).

Mielestäni ulkosaamelaisten esille ottaminen perustui Helsingin Sanomien lukijakuntaan, joka lehden valtakunnallisesta asemasta huolimatta koostuu pääasiassa pääkaupunkiseudun asukkaista. Pohjoisessa tapahtunut väittely lappalaisten oikeuksista ei konkreettisesti koskettanut levikkialuetta, joten sitä ei pidetty uutiskynnyksen ylittävänä aiheena. Saamelaiset olivat Helsingin Sanomien välittämän kuvan mukaan yksi ja yhtenäinen kansa, jonka sisällä ei saamelaisalueella ollut eroja.

Lapin Kansassa otettiin esille termi kaupunkisaamelainen. Lehden mukaan kaupunkisaamelainen oli henkilö, joka on muuttanut kaupunkiin tai on syntynyt kaupungissa.

”Niitä, jotka ovat muuttaneet kaupunkiin ja voivat päättää siirtävätkö he kulttuurinsa sukupolville. Toisen ryhmän saamelaiset ovat syntyneet kaupungissa, ja saavat –tai eivät saa – saamelaisperinteen siirrettäväksi vanhemmiltaan.” (LK 31.1.)

Lehden mukaan siis vain ne, jotka ovat joskus asuneet saamelaisalueella, tietävät aidon saamelaiskulttuurin. Heillä oli valta valita, siirtäisivätkö he kulttuurin omille lapsilleen. Seuraavalle sukupolvelle tätä valinnan mahdollisuutta ei ollut annettu. Jos heille oli siirretty kulttuuriperintö, heidän oletettiin automaattisesti siirtävän sen eteenpäin.

Artikkelissa näkyi myös monissa muissa vuoden 2011 lehtikirjoituksissa esille tuleva pohjoisen kaipuu, joka oletettiin löytyvän kaikilta saamelaisilta.

”Kotona moottorikelkka on ajovalmiina aina. Kaupungissa ei ole kelkkaa, ja jos olisikin, eivät merkatut reitit tuo samanlaista vapauden tunnetta kuin umpimetsä” (LK 31.1.)

Tekstistä saa kuvan, että saamelainen ei voi olla onnellinen missään muualla kuin kotiseutualueellaan.

Teksteistä ei välity vastakkainasettelua saamelaisryhmien välillä yhtä paljon kuin maantieteellisesti erillään olevien ryhmien välillä. Lapin Kansassa ilmestyi elokuussa artikkeli *”Kaikki valta ja voima keskittyy Inariin”* (LK 22.8.), jossa kerrottiin enontekiöläisten olevan huolissaan saamelaiskulttuurin tilasta muualla saamelaisalueella kuin Inarissa.

”Kaikki valta, päätöksenteko, saamelaisen kulttuurin kehittäminen ja valtiolta sadut rahat keskittyvät yhä voimallisemmin Inariin.” (LK 22.8.)

Tekstiin oli haastateltu Samuli Näkkälää, joka on Enontekiön saamelaisyhdistyksen puheenjohtaja. Hän kertoi Enontekiön jääneen yksin, kun

kaikki saamelaisille tärkeät toiminnot keskittyivät Inariin. Hänen mukaansa Inari-keskeisyys näkyi kaikissa toiminnoissa.

Samaan artikkeliin oli haastateltu myös saamelaiskäräjien puheenjohtaja Klemetti Näkkäläjärveä, joka oli Näkkälän kanssa samaa mieltä.

”Se on tietenkin totta. Nyt on tällainen vaihe Sajoksen rakentamisen myötä. Kulttuurikeskuksia voi kuitenkin olla vain yksi. Saamelaisen yhteiskunnan kehittämiseksi sillä ei ole kuitenkaan oikeastaan mitään merkitystä, saamelaispolitiikan kannalta toki.” (LK 22.8.)

Saamelaiskäräjien puheenjohtajien lausunnon mukaan tilanne oli ohimenevä, ja valtion tukien keskittyminen johtui saamelaisten ainutlaatuisen kulttuurikeskuksen rakentamisesta. Hän otti myös esille kunnan suhtautumisen saamelaisasioihin.

”Aikoinaanhan harkittiin, että Saamelaisalueen koulutuskeskuksen olisi voinut hyvin toimia Enontekiöltäkin, mutta kunnan vastentahtoisuudella saamelaisten asioiden kehittämiseen on ollut vaikutuksensa.” (LK 22.8.)

Tekstin mukaan voisi olettaa, että koska Inarin kunta on ollut myötämielisempi saamelaisille suunnattujen palveluiden järjestämiseen, on sinne keskittynyt kaikki keskeiset palvelut. Näkkäläjärven mukaan olisi hyvä, jos toimintaa voitaisiin hajauttaa.

Toinen Enontekiön huonommasta asemasta kertova teksti oli 24.8. ilmestynyt mielipidekirjoitus, jossa Enontekiön kunnanjohtaja Pentti Keskitalo otti kantaa maantieteelliseen epätasa-arvoisuuteen. Hän esitti eriävän mielipiteen Klemetti Näkkäläjärven lausuntoon Enontekiön kunnan nuivasta asenteesta saamelaisia kohtaan.

”Enontekiön kunta on koko Saamelaisalueen koulutuskeskuksen olemassaolon ajan esittänyt ja vaatinut koulutustoiminnan käynnistämistä myös täällä, ollut aktiivisesti etsimässä ja järjestämässä toimitiloja, ja valmius yhteistyöhön on saadun palautteen mukaan ollut hyvä.” (LK 24.8.)

Kunnanjohtajan mukaan Enontekiö oli toiminut aktiivisesti sen hyväksi, että Saamelaisalueen koulutuskeskuksella olisi puitteet järjestää koulutusta myös saamelaisalueen muissa osissa. Pentti Keskitalo ihmetteli myös saamelaiskäräjien suhtautumista tieyhteyden rakentamiseen Enontekiön ja Inarin välille. Hänen mukaansa tien puuttuminen aiheutti sen, että enontekiöläisnuoret hakeutuivat mieluummin saamelaisalueen ulkopuolelle kouluun, koska ne olivat helpompien kulkuyhteyksien päässä. Enontekiö ei Keskitalon mukaan ollut yksin paitsioasemassa.

”Keskusteluissa mm. Utsjoen kuntapäättäjien kanssa, olen käsittänyt, että aivan samanlainen huoli ja eriarvoisuus koetaan Utsjoellakin.” (LK 24.9.)

Tekstin mukaan Lapin Kansa haluaa tuoda esiin erimielisyydet Inarin ja muun saamelaisalueen välillä. Ääneen oli päässyt vain edustajia Enontekiöltä ja saamelaiskäräjien puheenjohtaja, joka tittelinsä puolesta edusti kaikkia saamelaisalueen saamelaisia, myös inarilaisia.

Saamelaisten erilaisuudesta ja eri saamelaisryhmistä kirjoitettiin vuonna yhteensä 31 tekstiä. Näissä teksteissä mainittiin joko jokin pienemmistä Suomen saamelaisryhmistä tai ne liittyivät lappalaiskeskusteluun. Noin viidesosassa kaikkia vuonna 2011 ilmestyneitä artikkeleja mainittiin saamelaisryhmän sisällä oleva erilaisuus. Saamelaisten esittäminen yhtenäisenä ryhmänä on aiemmin todettu olevan tietoinen keino tukea saamelaisten oikeuksien ajamista valtioissa. Myöhemmin saamelaisten aseman vakiinnuttua pienemmät saamelaisryhmät, kuten inarinsaamelaiset ja kolttasaamelaiset ovat pyrkineet tekemään eroa pohjoissaamelaisiin. Sanomalehdessä eronteko esitetään helposti konfliktin ja vastakkainasettelun kautta, mikä luo kuvaa riitaisesta saamelaisuudesta. Vuonna 2011 pienemmistä saamelaisryhmistä uutisoitiin kumminkin hyvin vähän: inarinsaamelaisista kertovat uutiset puuttuivat kokonaan ja kolttasaamelaisistakin uutisoitiin vähän. Helsingin Sanomien ja Lapin Kansan representoima saamelaisuus painottuu pohjoissaamelaisuuteen tai saamelaisten esittämiseen yhtenäisenä ryhmänä.

5.3 Henkilökuvien saamelaiset

Henkilökuva on haastattelua syvällisempi teksti, jolla pyritään laajaan kokonaiskuvaan ihmisestä. Henkilökuva on tietoa muokkaava teksti, jolla esitetään tunnettuja tosiasioita uudella tavalla ja uusin tulkinnoin. Yleensä henkilökuvan kohde on tunnettu henkilö, mutta myös ajankohtainen nyt tai lähitulevaisuudessa. (Räty 1998: 138) Saamelaisten henkilökuville Lapin Kansassa ja Helsingin Sanomissa tuntuu olevan tunnusomaista korostaa kohdehenkilön erilaisuutta. Henkilökuvan teeman mukaisesti kohde on ajankohtainen ja julkisuuden arvoinen. Osa vuonna 2011 julkaistuista henkilökuvista on tehty tapahtumien yhteydessä, mutta muutaman henkilökuvan motiivina oli vain henkilön tavallisuudesta poikkeavat valinnat, erilaisuus.

Toiseksi tekemisessä kuvattu kohde on aina representaation tuotetta. Siinä käytetään toiseen liittyviä merkityksiä, joilla korostetaan oman maailman ylivertaisuutta. Toisen representoiminen on siis oman vallan kuvaamista (Fiske 2003: 135 – 136). Toimittajat loivat kuvia saamelaisista henkilökuviin kautta. Valtaosa Lapin Kansassa ja Helsingin Sanomissa ilmestyneistä henkilökuvista oli tehty, koska taustalla oli jokin tapahtuma, esimerkiksi nimitys, palkitseminen tai kulttuuritapahtuma. Kuitenkin kaikkia henkilökuviin kohteita haastateltiin, koska he ovat saamelaisia.

”Pohjoisessa olen Suvi, mutta muualla Suomessa saamelainen Suvi. Aina ei jaksaisi olla turistiopas.” (HS 17.1.)

Suvi Westin haastattelu ilmestyi Helsingin Sanomissa Skábmagovat – elokuvafestivaalin alla. Hän toimi tapahtuman johtajana ja toi haastattelussaan esille, kuinka pohjoisessa yhteisöllisyys ja tutut ihmiset loivat turvaa. Hänen mukaansa kotiseudullaan hän voi olla oma itsensä, muualla Suomessa hänen täytyi selitellä taustojaan.

Haastattelussa West otti esille myös saamelaisen kohtelun epäkohtia Suomessa.

”Luulin rasismiin jääneen 50-luvulle...” West toivoisi suomalaisten ymmärtävän, mistä saamelaisten vaatimukset kulttuurin säilyttämiseksi kumpuavat. ”Suomalaisissa kouluissa opetetaan enemmän Amerikan intiaaneista kuin saamelaisista.”” (HS 17.1.)

Hän nosti tekstissä esille, mikä oli hänen mukaansa todellinen tilanne saamelaisten kohtelussa. Saamelaiset Suomen omana alkuperäiskansana jäivät heikommalle huomiolle peruskoulussa kuin toisen valtion alkuperäiskansa. Elokuvafestivaaliin liittyvä henkilökuva oli väylä nostaa esille hankalia aiheita. Suomalaisten saamelaisiin kohdistamista epäluuloista ei puhuttu muissa teksteissä kuin henkilökuviissa, ja silloin äänessä olivat saamelaiset, jotka halusivat tuoda esille omaan kulttuurinsa kohdistunutta väheksyntää. (HS 17.1.)

Westin tavoin muutkin henkilökuviien saamelaiset ottavat esille saamelaisuuteen liittyviä ongelmia ja hankaluuksia, joita yhteisön ulkopuolelta tulee. Myös Kirsti Länsmanin haastattelu ilmestyi Skábmagovat-elokuvafestivaalin innoittamana, sillä hän on yksi Suomi tuli Saamenmaahan -dokumenttielokuvan päähenkilöistä. Elokuvan ensi-ilta oli vuoden 2011 festivaaleilla. Hän nosti haastattelussaan esille koulu- ja asuntola-ajan aiheuttamat ongelmat oman identiteetin rakentumisessa.

”Koulussa ja asuntolassa koin saamelaisuuteni ongelmana, josta ulospääsy oli suomen kielen oppiminen. On yllättävää, miten nopeasti ja voimakkaasti lapsen kielen vaihto tapahtui.” (LK 6.2.)

Hänen mukaansa suomalaisuus toi valtion instituutioissa helpomman tien selvittää kuin oikea alkuperäinen tausta. Suomalaisuuden vaikutus oli niin suuri Länsmanin elämään, että hän palasi äidinkieleensä vasta useita vuosia kouluajan jälkeen, kun työelämä Ylen saameradion toimittajana sitä vaati. (LK 6.2.)

Enontekiöläinen poromies Ari Leppäjärvi nosti henkilökuva-haastattelussaan esille poroelinkeinon hankaluudet Suomessa. Haastattelun motiivina oli alun perin 20 vuotta aiemmin ilmestynyt lastenkirja Poropoika, jonka päähenkilö

Leppäjärvi oli. Haastattelussa selvitettiin, mitä poropojalle nykyään kuulului, vieläkö hän on poronhoitaja, kuten 11-vuotiaana kirjassa.

”Nyt näyttää siltä, että herrat haluavat tappa koko elinkeinon, Leppäjärvi sanoo ja viittaa pakkomyyntiin, johon tämän päivän poronomistajat joutuvat, kun poroluku ylittää lain määräämän sallitun rajan. –Kun olin 12-vuotias, yhdellä poromiehellä sai olla 150 lukuporoa ja perheellä 500. Nyt samat luvut ovat 50-80 ja 150-200. Niillä ei elätä perhettä varsinkaan, kun hinta on mitä on ja kustannukset ovat nousseet moninkertaisiksi.” (LK 25.5.)

Perinteisen elinkeinon, poronhoidon, ongelmia ei käsitelty missään muussa saamelaisiin liittyvässä artikkelissa vuonna 2011. Samalla tavalla kuin monessa muussa haastattelussa henkilöhaastattelu oli Leppäjärvelle keino saada äänensä kuuluviin poronhoidon puolesta. Saamelaisten arkeen, sosiaali- ja terveystalvueluihin, tasa-arvoiseen kohteluun ja muihin arkisten asioiden hoitamiseen liittyviä ongelmia ei nostettu esille muutoin kuin saamelaisten toimesta. Näihin ongelmiin ei tartuttu myöhemmissä teksteissä, joten vaikka ongelmat nostettiin esille, niiden olemassaolo kuitattiin, eikä niistä kirjoitettu enempää. (LK 25.5.)

Henkilökuvat ylläpitävät stereotyyppioita, joiden ongelmana on, että yksittäiset piirteet yleistetään koskemaan koko ryhmää. Kun mediajulkisuus on vähäistä, tulee sanomalehtien esittämistä kuvista tiedon veroisia tosiasioita. Näitä on myöhemmin vaikea muuttaa, ja niillä on vaikutuksia kuvien esittämien ryhmien elämään (Pietikäinen 2002: 30). Valtaosa vuoden 2011 henkilökuviin valituista henkilöistä liittyi johonkin tapahtumaan, joten heitä ei haastateltu pelkästään heidän itsensä vuoksi. Ennakkoasetelmat loivat tietyt teemat, joita henkilöhaastatteluissa korostettiin. Kohteiden tavallinen saamelaisuus jäi huomioimatta, ja lehdissä ei puhuttu ollenkaan saamelaisten tavallisista arkipäivästä, saamelaisista tavallisina Suomen kansalaisina. Haastateltujen puheissa tuli esille ongelmia, joita he kohtaavat päivittäin, mutta näistä ongelmista ei noussut keskustelua sen enempää.

Vuonna 2011 oli haastateltu henkilökuviin sekä miehiä että naisia. Huomattavaa eroa lukumäärässä ei ollut, mutta aiheista, joita käsiteltiin erityisesti toisen

sukupuolen kohdalla, näkyy selvä ero. Naisia haastateltiin samaan tapaan kuin miehiä tapahtumien yhteydessä, mutta tapahtumat liittyivät kulttuuriin ja taidetapahtumiin. Miehiä haastateltiin enemmän heihin henkilökohtaisesti liittyvissä tapahtumissa, ja aiheet olivat enemmän poliittisia ja yhteiskunnallisia. Lapin Kansa korosti myös nuorten miesten ja naisten eroa: miesten kerrottiin jäävän pohjoiseen, kun taas naiset lähtevät kaupunkiin. Henkilökuvista löytyi esimerkki pohjoisessa asuvasta nuoresta miehestä ja kaupungissa asuvasta nuoresta naisesta.

Sanna Valkosen mukaan saamen kansaa rakennetaan toistamalla erityisesti perinteiseen saamelaisuuteen liitettyjä merkityksiä: perinteinen saamelaisuus on se, mihin yleissaamelaisuutta kiinnitetään (Valkonen 2009: 135). Muutama henkilökuvista kertoi saamelaisista, jotka olivat valinneet toisin kuin perinteinen saamelainen kuva olettaa.

Tammikuussa ilmestyneessä henkilökuva-artikkelissa kerrottiin Berit-Ellen Proksista, joka oli Enontekiöltä Rovaniemelle opiskelemaan muuttanut poronhoitajaperheen tyttö.

”Poroerottelut vaihtuivat sosiaali- ja terveystalon opintoihin ja kuun valo katulamppuihin.” (LK 31.1.)

Artikkeli sai kaupungin näyttämään saamelaisten silmissä täysin oudolta ja tuntemattomalta. Vastakkainasettelu kaupungin ja kotiseudun välillä oli suuri, siinä missä Enontekiöllä kuljetaan kuun valossa, Rovaniemellä valoa tuovat katulamput. En usko, että Berit-Ellen toi esille katuvaloja yhtä voimakkaasti, kuin toimittaja. Tekstin perusteella ne olivat toimittajan tehokeino luoda mielikuvia kaupungin ja maaseudun eroja.

Toinen erilaisesta valinnasta kertova artikkeli ilmestyi lokakuussa Lapin Kansassa. Teksti kertoi Niittyvuopion perheestä, joiden kotipaikaksi oli maailmalla vietettyjen vuosien jälkeen valikoitunut Utsjoki. Perheen äiti Indira oli kotoisin Hertsegovinasta ja toimi Utsjoella terveydenhoitaja. Perheen isä Ari Niiles oli syntynyt Utsjoella, ja perhe asui hänen kotipaikassaan.

Balkanilta Lappiin tulleen äidin pojat poroleikeissä –artikkeli kertoi enimmäkseen Indiran sopeutumisesta pohjoiseen.

”-Oli kauheata siirtyä kaupungista niin hiljaiseen paikkaan. Kielitaito ei alussa riittänyt kanssakäymiseen, Indira sanoo. –Mutta nykyisin, kun joka toinen kesä ollaan lomalla isän ja äidin luona, kolmen viikon jälkeen olen jo valmis lähtemään kotiin.” (LK 7.10.)

Indiralle pohjoisen hiljaisuus oli muuttunut vuosien aikana kodiksi. Myös pohjoisen tavat olivat tulleet hänelle tutuiksi, hän vietti joulua, vaikka se ei hänen uskontoon kuulunutkaan, ja hän oli oppinut syömään pohjoisen ruokaa. *”Indiralle porosta myös maistuu kaikki se mikä paikallisillekin.”*

Tekstissä Indiran valintaa siirtyä ulkomailta Suomeen ja Utsjoelle pidettiin erikoisena. Samalla tavalla tutkija Leena Valkeapään valintaa muuttaa Etelä-Suomesta Enontekiölle poromiehen vaimoksi pidetään yllättävänä.

”...riukuvaimo Turusta on outo lintu. Muuallakin kuin keskellä erämaata, kotonaan Enontekiön Kivijärvellä.” (LK 11.12.)

Henkilökuva-artikkelista kävi ilmi, kuinka ankarin kritiikki Valkeapään muuttamisesta pohjoiseen ei tullut hänen etelään jääviltä ystäviltään ja sukulaisiltaan vaan pohjoisessa olleen yhteisön sisältä.

”-Osa pitää loukkaavana sitä, että tunkeudun toisten kieleen. Osa taas loukkaantuu siitä, että en puhu saamea. En yritä vääntää itseäni saamelaiseksi, koska sellainen en ole.” (LK 11.12.)

Valkeapää kertoi tekstissä, kuinka muutto oli vaatinut sopeutumista, mutta hän oli tyytyväinen valinnastaan.

Pohjoisen perijä (LK 14.8.) ja *Levottomat jalat veivät takaisin Lappiin* (HS 19.10) artikkeleissa esille oli nostettu nuoria saamelaisia, jotka olivat valinneet jäävänsä tai palaavansa kotiseuduilleen pohjoiseen. Valinta oli molemmissa haastatteluissa nostettu pääteemaksi, sillä sitä voitiin pitää erilaisena ja eksoottisenakin valintana nuorelle ihmiselle. Lapin Kansan artikkelissa kerrottiin Aslat-Jon Länsmanista, joka valitsi pohjoisen etelän sijaan.

”Ennen nuoret jäivät kotiin pohjoiseen, jotka eivät uskaltaneet tai kyenneet lähtemään maailmalle. Nyt on toisin, Aslat pohtii.

Jokaisella nuorella on mahdollisuus valita tuntureiden poropolkuja helpompi tie kaupungissa.” (LK 14.8.)

Hän oli tietoisesti valinnut toimittajan kuvaaman vaikeamman tien pohjoisessa ja on tekstin mukaan tyytyväinen valintaansa.

”Nyt hänellä on oma yritys, uusi talo ja tunturissa laiduntava valkoinen porotokka.” (LK 14.8.)

Lehti sai Aslat-Jon Länsmanin valinnat näyttämään epätavallisilta ja eksoottisilta. Monet hänen ikäisensä nuoret lähtivät mieluummin kaupunkiin helpomman elämän perässä. Helpompi elämä kaupungissa kuvaa mielestäni toimittajan ajatuksia, sillä ikänsä Utsjoella asuneelle Länsmanille jääminen pohjoiseen on voinut olla kaupunkiin lähtemistä luontevampi ja helpompi vaihtoehto.

Toinen nuoresta saamelaisesta kirjoitettu artikkeli kertoi Niillas Holmbergistä, joka oli nuori saamelaistaiteilija. Hänen *”levottomat jalkansa”* olivat kuljettaneet häntä Utsjoelta lukioon Tampereelle ja etelässä vietettyjen vuosien jälkeen hän oli palannut Utsjoelle.

”Kun lähdin kauas kotoa, koti tuli lähemmäs minua.” (HS 19.10.)

Tekstin mukaan Holmbergin valinta palata takaisin kotiseudulleen helpottui, kun hän oli käynyt Etelä-Suomessa. Poiketen Aslat-Jon Länsmanista, hän oli asunut muualla kuin kotiseudullaan ja palannut silti takaisin. Molempien valinnat palata ja pysyä pohjoisessa esitettiin ihannoituna erilaisen nuoren ja erilaisen saamelaisnuoren valintana.

”Hän kuuluu siihen harvalukuiseen nuorisjoukkoon, jonka harteilla lepää perinteinen saamelaiskulttuuri, jossa ei ole etuliitettä city. ... Aslat-Jon Länsman kokee, että vastuu saamelaisesta kulttuurista on nyt hänellä.” (LK 14.8.)

”Ei voi sanoa, että meidänkään kulttuuri tästä ykskaks kuolisi. Mutta se, kuinka paljon katoaa koko jaan tietoja ja sanoja, saa minussa velvollisuudentunteen heräämään.” (HS 19.10.)

Molemmat nuoret puhuivat velvollisuudesta saamelaiskulttuuria kohtaan. He olivat kasvaneet kulttuuriin ja puhuvat äidinkielenään pohjoissaamea. Tekstien mukaan oikeaa ja perinteistä saamelaisuutta oli vain saamelaisten kotiseutualueella, mihin molemmat nuoret olivat asettuneet. Toimittajat olivat tehneet sekä Aslat-Jon Länsmanista sekä Niillas Holmbergistä sankareita, aktiivisia toimijoita, joiden vastuulla oli saamelaiskulttuurin hengissä säilyminen.

Henkilökuvissa esille nousi myös toimittajan rooli kielellisissä valinnoissa. Kielikuvat ovat yksi tietoisista tehokeinoista, joilla kirjoittaja pyrkii kuvaamaan tapahtumia ja ihmisiä ytimekkäästi (Pietikäinen 2002: 29). Tehokeinoina käytettiin mielikuvien rakentamista, esimerkiksi tutkija Leena Valkeapäästä kertovassa tekstissä.

”Muistilappuja ei enää tarvinnut, vaan taiteilija kailotti runoja ulkoa ääneen purojen yli loikkiessaan.” (LK 11.12.)

Sen sijaan, että olisi vain todettu tutkijan lopulta oppineen tutkimansa Nils-Aslak Valkeapään runot ulkoa, kirjoittaja väritti tapahtumaa ja loi lukijan eteen kuvan vaeltavasta tutkijasta, joka lausui runoja samaan aikaan, kun etenee tunturimaastossa. Erityisesti henkilökuville kirjoittajan valinnat nousivat tärkeään rooliin, sillä hän tekstillään loi lukijalle kuvaa haastatellusta henkilöstä. Se voi olla ihannoiva sankaritarina tai asiallinen kertomus pitkänlinjan poliitikon viisauksista. Saamelaisaiheista kirjoitetuissa henkilökuville haettiin mielestäni erilaisuutta, ja se esitettiin mahdollisimman positiivisessa valossa. Syy henkilökuvaan useimmissa tapauksissa oli henkilön etninen tausta tai kytkökset saamelaisuuteen, minkä vuoksi heidät esitettiin valtaväestöstä poikkeavana henkilönä. Teksteissä korostettiin haastateltujen erityisyyttä myös tekemällä eroa heidän omaan ryhmäänsä.

Henkilökuvissa tutustuttiin pintaa syvemmälle valikoituihin saamelaisiin. Toimittajat halusivat nostaa esille haastatellut saamelaisina. Saamelaisuus oli yksi korostettu puoli heissä kaikissa, samoin saamelaisuuden mukanaan tuomat ongelmat. Eksoottista saamelaiskuvausta odottaneet lukijat joutuivat kumminkin pettymään: heidän olivat ihan tavallisia ihmisiä, tavallisten kansalaisten ongelmineen. Haastatellut saattoivat ottaa esille omassa elämässään kohtaamiaan arkipäivän ongelmia, mutta niihin ei puututtu sen

kummemmin, sillä se veisi eksotiikkaa pois haastattelusta saamelaisuudesta. Tärkeämpää tuntui olevan nostaa esille, minkälaisia ongelmia he saamelaisuuden vuoksi kohtaavat.

Henkilökuvissa erilainen saamelaisuus korostui, sillä tekstissä kerrottiin yhden saamelaisen tarina. Sen perusteella huomataan, että kaikki eivät elä oletettujen mallien mukaan toteuta perinteistä kuvaa saamelaisuudesta, mutta silti heidät oli valittu jutun kohteeksi saamelaisuuden vuoksi. Helpottaakseen määrittämistä esimerkiksi Lapin Kansassa puhutaan kaupunkisaamelaisesta ja Helsingin Sanomissa ulkosaamelaisesta. Liittämällä saamelaiseen jonkin etuliitteen, oli se sitten koltta-, ulko- tai inarin-, henkilölle annettiin hyväksyntä olla erilainen saamelainen, eikä hänen tarvinnut pitää yllä perinteistä kuvaa saamelaisuudesta tunteineen ja poroineen.

6 PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkielmassani pyrkinyt selvittämään, minkälaisena saamelaisuus representoituu sanomalehtiteksteissä. Olen käyttänyt apuna diskurssianalyysia, jonka avulla olen selvittänyt miten saamelaisuudesta kirjoitetaan. Aineistonani on ollut Lapin Kansa, joka on Lapin maakuntalehti, sekä Helsingin Sanomat, jota Etelä-Suomi painottuneisuudesta huolimatta pitää koko valtakunnan sanomalehteneä.

Lapin Kansa ja Helsingin Sanomat julkaisivat molemmat uutisia saamelaisista. Helsingin Sanomat julkaisi yhteensä 18 kirjoitusta saamelaisista ja Lapin Kansa 151. Suuri ero tekstien lukumäärässä selittyy lehtien maantieteellisellä erolla. Lapin Kansa on erityisesti Pohjois-Suomen maakuntalehti, jonka ilmestymisalueeseen kuuluu myös saamelaisten kotiseutualue. Helsingin Sanomat on valtakunnallisesta lukijakunnastaan huolimatta pääkaupunkiseudun sanomalehti. Valtakunnalliselta sanomalehdeltä olisi ehkä odottanut useampia uutisia kuin 18 kappaletta. Kymmenen vuotta aiemmin tehdyssä tutkimuksessa Helsingin Sanomissa kerrottiin ilmestyneen yhdeksän vuoden aikana yhteensä 51 uutista, mikä tarkoittaa vähemmän kuin kuusi uutista vuodessa. Määrä on siis noussut, mutta edelleen mielestäni voi epäillä, antaako Helsingin Sanomat riittävää arvoa Suomen ainoalle alkuperäiskansalle. Samassa tutkimuksessa kerrottiin muista vähemmistöistä (esimerkiksi maahanmuuttajista) uutisointia olevan enemmän.

Lapin Kansa on saamelaisten näkökulmasta tärkeä media, sillä se julkaisi vuoden 2011 aikana lukuisia artikkeleita ja uutisia saamelaisista ja monipuolisesti eri aiheista. Lisäksi vuoden 2011 aikana uutisoitiin, kuinka seuraavan vuoden alusta Lapin Kansa aloittaa uutisoinnin myös saamen kielellä, mikä oli suuri kädenojennus saamelaista lukijakuntaa kohtaan. Lapin Kansaa voi aineiston määrän perusteella pitää yhtenä tärkeimmistä saamelaisten asioista kirjoittavista medioista.

Molemmista lehdistä löytyi uutisia eri teemoista. Helsingin Sanomien vähäisen uutisoinnin vuoksi kaikista aiheista ei keskusteltu samalla laajuudella tai

ollenkaan kuin Lapin Kansassa. Helsingin Sanomissa ilmestyi vuonna 2011 suhteessa enemmän henkilökuvia ja yksittäisistä saamelaisista kertovia haastatteluja kuten Lapin Kansassa. Yksittäisestä saamelaisista kirjoitettaessa yksi päämotiiveista oli henkilön saamelaisuus, erilaisuus valtaväestöstä. Henkilökuvissa saamelaiset esitettiin positiivisemmassa valossa kuin muissa uutisissa. Helsingin Sanomien yleinen linja oli kaikissa teksteissä positiivisuus ja erilaisuuden korostaminen. Esimerkiksi pääkirjoitussivun teksti korosti saamelaisten alkuperäisyyttä ja nosti heidät esille erityisesti ainutlaatuisen luontosuhteen ansiosta.

Lapin Kansassa saamelaisuus esiintyi monipuolisemmin kuin Helsingin Sanomissa. Lapin Kansassa esiintyi kaikkiin teemoihin kuuluvia tekstejä. Saamelaisista ei luotu romantisoitua alkuperäiskansakuvaa perinteisin symbolein vaan lehdessä otettiin esille myös saamelaisryhmän sisäiset ristiriidat. Lapin Kansan luomaan saamelaiskuvaan vaikutti vahvasti yksi toimittaja, ja hänen kirjoittamansa tekstit. Veikko Väänänen erottui muista toimittajista julkaisujen määrällä, mutta myös aihevalinnoilla. Lapin Kansan saamelaiskuva representoitui siis ainakin osittain Väänäsen kirjoituksissa esiintyvät saamelaiskuvan kautta.

Saamelaisista uutisoitiin tapahtumien ja taiteiden yhteydessä myönteisemmässä valossa kuin esimerkiksi saamelaiskäräjiä ja saamelaispolitiikkaa käsittelevissä uutisissa. Sanomalehtitekstien aiheet vaihtelivat tapahtumista ja kevyistä taideaiheista vakavampiin vähemmistökansan asemaan ja oikeuksiin Suomessa. Vuotta 2011 väritti erityisesti kiivas keskustelu saamelaisten alkuperäiskansa-asemasta ja siitä, kuka kuuluu alkuperäiskansaan. Vastamobilisaatio, kuten Pääkkönen (2008) järjestäytyneitä lappalaisina itseään pitävää ihmisryhmää nimittää, sai paljon tilaa Lapin Kansassa vuonna 2011. Keskustelu jäi kumminkin yksipuoliseksi, sillä saamelaiskäräjien edustajat eivät antaneet minkäänlaista kommenttia keskusteluun. Toimittajien valintaa tästä ei voi täysin syyttää, sillä myös mielipidepalstalla käytiin vuonna 2011 kiivasta keskustelua lappalaisten asemasta. Saamelaisten edustuksellisten elinten jäsenten lausuntoja ei nähty mielipidekirjoitusten joukossa ollenkaan. Saamelaiskäräjien vaikeneminen luo

kuvan passiivisesta edustuksellisesta elimestä, joka ei pidä lappalaiskeskustelua kommentoinnin arvoisena.

Pietikäisen (2002) mukaan etnisistä vähemmistöistä uutisoidaan vähän, ja uutiset ovat pääasiassa ongelmiin, konflikteihin ja poikkeuksellisiin tapahtumiin liittyviä (Pietikäinen 2002: 20). Vuoden 2011 sanomalehtitekstien perusteella saamelaisista uutisoitiin tapahtumien yhteydessä, heidän kohtaamansa ongelmat ja arkipäivän haasteet jätettiin uutisista pois kokonaan. Dramatiikkaa saatiin uutisoimalla saamelaiskäräjien erimielisyyksistä näyttävästi, jopa niin, ettei sopuisaa päätöksentekoa kerrottu olevan saamelaiskäräjillä lähes ollenkaan. Suurimpana teemana lukumäärällisesti olivat taiteet ja tapahtumat. Tämä mielestäni kertoo, kuinka pehmeistä ja helpoista aiheista kirjoitetaan mieluummin, minkä vuoksi ongelmat ja haasteet jäivät sanomalehtitekstien ulkopuolelle.

Sari Pietikäinen (2000) sai reilu kymmenen vuotta aiemmin tehdyssä tutkimuksessaan tulokseksi, että arkipäiväiset ongelmat, kuten työllisyys, koulutus ja terveys esiintyvät harvoin vähemmistöjen yhteydessä valtavirran medioissa. Näitä asioita ei siis koeta tärkeiksi, uutisen arvoisiksi, eikä niitä haluta nostaa puheenaiheiksi. Yleisimmin perusteena on, että uutiset tehdään laajemmalle yleisölle, joten valtayleisö ei ole kiinnostunut vähemmistöjen arkipäivän ongelmista. Pietikäisen mukaan etnisyys lisääntyy kumminkin koko ajan, joten tarve oppia ja kuulla lisää vähemmistöistä kasvaa. Kaikki valtavirrankaan uutiset eivät kuulu, kiinnosta tai vaikuta kaikkiin valtavirrankaan jäseniin. (Pietikäinen 2000: 109.)

Sama trendi kuin 10 vuotta aiemminkin on edelleen huomattavissa sekä Helsingin Sanomien että Lapin Kansan uutisissa. Henkilökuvissa haastatellut saamelaiset nostavat esille arkipäivässä kohtaamiaan ongelmia, mutta niihin ei tartuta sen kummemmin, eikä lehti nosta aiheita omatoimisesti esille. Henkilökuvia saamelaisista ilmestyi vuonna 2011 molemmissa lehdissä, mutta lähes poikkeuksetta ne olivat johonkin tapahtumaan sidonnaisia. Kaikki henkilökuvat oli tehty, koska haastateltu oli saamelainen. Esimerkiksi yhdestä vuoden 2011 Teosto-palkinnon saajista, Wimme Saaresta, ilmestyi laaja artikkeli Helsingin Sanomissa. Artikkelissa tuotiin esille saamelaisten juurien

vaikutusta Wimmen elämään nyt. Henkilökuva-artikkeleissa haastatellut kuvattiin nykyaikaisina ihmisinä, mutta jokaisen kohdalla haettiin sidonnaisuuksia perinteiseen ja stereotypiseen saamelaiskuvaan. Jokainen henkilökuvaan haastateltu saamelainen tuotiin esille siinä nimenomaisessa yhteydessä, jonka vuoksi hänestä henkilökuva kirjoitettiin. Saamelaisia ei esitetty tavallisina Suomen kansalaisina, vaan kaikkiin liitettiin saamelaisiin liittyviä mielikuvia.

Erkki Pääkkönen kirjoittaa väitöskirjassaan, kuinka erityisesti Lapin Kansa tarttuu helposti aiheisiin, jotka kertovat saamelaisten sisäisistä ristiriidoista. Lappalaiskeskustelun ohella vuotta 2011 väritti saamelaiskäräjäuutisointi. Käräjävaalien aikaan kirjoittelu vilkastui, mutta ainoastaan lehden toimesta. Mielipidepalstalla vaalikirjoittelu ei näkynyt, ehkä Lapin Kansaa ei koeta oikeaksi foorumiksi esitellä omaa kantaansa ja sopivuutta saamelaiskäräjien jäseneksi. Useimmat saamelaiskäräjiä koskevat uutiset kertoivat käräjien riitaisuudesta, ja kuinka välit jäsenien välillä olivat kiristyneet. Päätösten ja toiminnan uutisointi jäi selvään paitsioon uutisoinnin aiheissa. Suomen valtion harjoittamassa politiikassa saamelaiset pääasiassa esitettiin hiljaisena, passiivisena osapuolena.

Vaikka Lapin Kansaa voidaan ilmestymisalueensa perusteella pitää saamelaisille tärkeänä sanomalehtifoorumina, ei Lapin Kansassa silti kuulunut vuonna 2011 tavallisen saamelaisen ääni. Henkilökuvissa saamelaisista esitettiin ne puolet, jotka toimittaja katsoo tarpeellisiksi nostaa esille, ja muissa uutisissa näkyy äänessä olevan vakiokommentaattorit. Asioista, joita voisi pitää tavalliselle saamelaiselle tärkeänä, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelut tai perinteisen elinkeinojen jatkuvuuteen liittyvistä ongelmista ei vuonna 2011 kirjoitettu. Valtaosassa saamelaisia koskevissa asioista saamelaiset eivät ole äänessä ollenkaan. Lappalaiskeskustelussa on kyseessä myös saamelaisillekin tärkeän YK:n alkuperäiskansasopimuksen ratifioiminen, mutta saamelaisten mielipiteet ja ajatukset sopimuksesta jäävät kokonaan kuulumattomiin sanomalehdessä. Aineiston perusteella Lapin Kansan lappalaisliikkeen tukeminen näkyi haastateltujen määrässä. Lehdessä haastateltiin useampaan otteeseen lapinkyläyhdistysten jäseniä, mutta samoissa asioissa saamelaisten

virallista äänenkäyttäjää, saamelaiskäräjiä ei kuultu ollenkaan sen kummemmin kuin tavallista saamelaistakaan.

Saamelaiskäräjien hiljaisuus voi myös johtua Lapin Kansan pitkään jatkuneesta lappalaismyönteisyydestä, josta myös Erkki Pääkkönen (2008) väitöskirjassaan kirjoittaa. Tämän mukaan Lapin Kansa päästää lappalaisliikkeen edustajia ääneen helpommin kuin saamelaisia, mikä voi vaikuttaa saamelaiskäräjien suhtautumiseen Lapin Kansaan luotettavana ja tasapuolisena mediana.

Pietikäisen (2000) mukaan saamelaiset esitetään mediassa etnisen vähemmistön roolissa, kun taas valtaväestön edustajat heidät arvonsa tai asemansa kautta. Tämä kategorisointi aiheuttaa sen, kuinka eri tahot representoidaan. Saamelaisilla on arvonaan ainoastaan etninen identiteetti, kun taas valtaväestön edustajilla on useimmiten jokin sosiopoliittinen toimijuus. (Pietikäinen 2000: 190.) Vuoden 2011 perinteisiin saamelaisuuteen liittyviin symboleihin liittyvää saamelaisuutta ei suuremmin ollut. Tilalle on tullut erilaisten etuliitteiden määrittämä saamelaisuus, ulko- ja kaupunkisaamelaisuus tai pienempiin saamelaisryhmiin viittaavat inarin- ja koltansaamelaisuus tuo tietoa mihin saamelaisryhmän sisäiseen ryhmään henkilö kuuluu. Aineiston mukaan saamelaisia ei esitetty homogeenisenä ryhmänä, joilla on yhtenevät mielipiteet, vaan esille tuotiin myös saamelaisryhmän sisältä löytyviä eriäviä mielipiteitä.

Vuoden 2011 sanomalehtiaineistossa ääneen pääsivät selvästi naisia enemmän miehet, paitsi taide-teeman teksteissä. Aihealueittain painotukset voivat vaihdella, esimerkiksi taiteissa haastatellut olivat enimmäkseen naisia. Saamelaistaiteilijoista valtaosa on naisia, mikä selittää naisten enemmistöä aiheessa, mutta taide-teemassakin laajimmat artikkelit kirjoitettiin miestaiteilijoista, mikä kuvaa yleisesti sanomalehtien linjaa: miehiä käytettiin lähteinä ja haastateltuina huomattavasti naisia enemmän. Molemmissa sanomalehdissä Pekka Aikion rooli asiantuntijana korostui, sillä häntä haastateltiin useissa yhteyksissä saamelaisten asioista.

Saamelaisista luotu kuva sanomalehdissä vuonna 2011 oli monipuolinen aihevalinnoiltaan, mutta silti saamelaiset esitettiin useimmiten passiivisina toimijoina. ”Irvikuvana” sanomalehtien luomaa saamelaiskuvaa ei voi pitää, mutta yksipuolisena ja siloteltuna kyllä. Erityisesti Helsingin Sanomat pitää

kiinni eksoottisesta luontosidonnaisesta kulttuurista. Lapin Kansan luomassa kuvassa korostuu taas saamelaisten sisäisten ryhmien erilaisuus. Lapin Kansa myös nostaa lappalaiset saamelaisten rinnalle uutisoinnillaan.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää, miten saamenkielisten uutisten aloittaminen on muuttanut Lapin Kansan kirjoittelua saamelaisista. Lisäksi keskustelu saamelaismääritelmästä ja ryhmästä on jatkunut edelleen vuonna 2012 ja 2013, joten sen luomien kuvien tutkiminen tarkemmin olisi ajankohtaista. Sanomalehdet ovat edelleen merkittävässä asemassa valtaväestön saamelaiskuvan luomisessa, joten tutkimus miksi ja miten saamelaiskuva sanomalehdissä määrittyy on tarpeen.

LÄHTEET

Aineistolähteet:

Helsingin Sanomien ja Lapin Kansan saamelaisia koskevat uutiset vuonna 2011.

Painetut lähteet:

Aikio, Marjut (2006) Sopimattomat saamelaiset. Tiedepolitiikka 2/2006.

Fiske, John (2003) Toimi maailmanlaajuisesti, ajattele paikallisesti. Teoksessa Erilaisuus. Toim. Lehtonen, M & Löytty, O. Gummerus kirjapaino oy, Jyväskylä

Hall, Stuart (2003) Kulttuuri, paikka ja identiteetti. Teoksessa Erilaisuus. Toim. Lehtonen, M & Löytty, O. Vastapaino, Jyväskylä.

Hyrkkänen, Markku (2011) Historiallinen ajattelu itseymmärryksen välineenä. Teoksessa Historiatietoisuus – Historiallinen aikakauskirja 3/2011. Suomen Historiallinen Seura ja Historian Ystävien Liitto.

Lehtola, Veli-Pekka (1997) Saamelaiset – historia, yhteiskunta, taide. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino. Kustannus-Puntsi.

Lehtola, Veli-Pekka (2012) Saamelaiset suomalaiset – kohtaamisia 1896-1953. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2012.

Lehtola, Veli-Pekka & Länsman, Anni-Siiri (2012) Saamelaisliikkeen perintö ja institutionalisoitunut saamelaisuus. Teoksessa Saamenmaa. Kulttuuritieteellisiä näkökulmia, toim. Lehtola, Veli-Pekka; Piela, Ulla; Snellman, Hanna. - Kalevalaseuran vuosikirja 91. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 13-35

Länsman, Anni-Siiri (2004) Väärtisuhteet Lapin matkailussa – kulttuurianaylyti suomalaisien ja saamelaisten kohtaamisesta. Kustannus Puntsi, Inari. Gummerus kirjapaino oy, Saarijärvi.

Mustonen, Tero (2012) Kohti saamelaistutkimuksen uutta tulkintakehystä. Teoksessa Saamentutkimus tänään, toim. Seurujärvi-Kari I., Halinen, P. & Pulkkinen, R. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. S. 254 – 264.

Olsen, Kjell (2004) The Tourist Construction of the "Emblematic" Sámi. Teoksessa Creating Diversities. Folklore, Religion and the Politics of Heritage, toim. Siikala, Klein & Mathisen. Studia Fennica Folkloristica. SKS, Helsinki. S. 292 – 305.

Olthuis, Marja-Liisa (2002) Inarisaami – a minority in a minority. Teoksessa Samiska – I ett nytt årtusende, toim. Mørck, E. & Magga, T. Nordiska ministerrådet, Köpenhamn.

Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (2008) Poliitiikan perusteet. Werner Söderström oy, Helsinki.

Pietikäinen, Sari (2000) Discourses of differentiation. Ethnic representations in newspaper texts. Jyväskylä : University of Jyväskylä. Väitöskirja.

Pietikäinen, Sari (2002) Etniset vähemmistöt uutisissa – käsitteitä ja aikaisempien tutkimusten kertomaa. Teoksessa Etnisyys ja rasismi journalismissa, toim. Raittila, P. Suomen Journalistiliitto, Mediakriittinen julkaisusarja 6. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos. S. 14 – 30

Pietikäinen Sari & Mäntynen Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.

Pietilä, Veikko ja julkisuuspiiri (2010) Julkisot, yleisöt ja media: suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista. Tampere University Press, Tampere.

Pääkkönen, Erkki (2008) Saamelainen etnisyys ja pohjoinen paikallisuus – Saamelaisten etninen mobilisaatio ja paikallisperustainen vastaliike. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.

Raittila, Pentti (2002) Etniset aiheet, vähemmistöt ja niiden suhteet suomalaisessa journalismissa vuonna 2000. Teoksessa Etnisyys ja rasismi journalismissa, toim. Raittila, P. Suomen Journalistiliitto, Mediakriittinen

julkaisusarja 6. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos. Vammalan Kirjapaino oy, Vammala. S. 31 - 108

Rasmus, Minna (2010) Saamen klelten ja saamelaisen kulttuurin koulutustarpeet Suomessa. Giellagas –instituutti, Oulun yliopistopaino, Oulu.

Rasmus, Minna (2008) Bágggu vuolgit, bágggu birget – sámemánáid ceavzinstrategiijat Suoma álbmotskuvlla ásodagain 1950 – 1960-logus. Oulun yliopisto, Giellagas –instituutti. Gummerus kirjapaino oy, Vaajakoski.

Rensujeff, Kaija (2011) Käsín, sävelin, sanoin ja kuvin – Saamelaiset taitelijat Suomessa. Taiteen keskustoimikunta, tutkimusyksikön julkaisuja n:o 38.

Räty, Panu (1998) Henkilökuva ajan kuvana. Teoksessa Journalismia! Journalismia? Toim. Kantola, A. & Mörä, T. WSOY – kirjapainoyksikkö, Helsinki.

Seurujärvi-Kari, Irja (2011) Kirjallisuus ja taiteet – sulautumisen uhasta kohti sisäistä elämää. Teoksessa Saamentutkimus tänään, toim. Seurujärvi-Kari I., Halinen, P. & Pulkkinen, R. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. S. 298 - 326

Sipola, Simo (1998) Lisää koskettavuutta – miten käy uutisen? Teoksessa Journalismia! Journalismia? Toim. Kantola, A. & Mörä, T. Juva: WSOY – kirjapainoyksikkö, Helsinki.

Suhola, A. Turunen, S. & Varis, M (2006) Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino. Oy Finn Lectura Ab.

Tuulentie, Seija (2001) Meidän vähemmistömme – Valtaväestön retoriikat saamelaisten oikeuksista käydyissä keskusteluissa. Hakapaino oy, Helsinki.

Valkonen, Sanna (2009) Poliittinen saamelaisuus. Vastapaino, Tampere. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden laitos.

Väliverronen, Esa (2012) Median kuviteltu valta Teoksessa Julkisuus ja Demokratia. Toim. Karppinen, K. & Matikainen, J. Jyväskylä: Bookwell oy. Osuuskunta Vastapaino.

Säädökset:

Saamelaiskärjälaki 2013

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950974>. Viitattu 18.3.2013

Internet- lähteet:

Veikko Väänänen 2013, <http://www.saariselka.fi/wildstrack/veikko.html>. Viitattu 19.2.2013

Jenni Leukumaavaara 2013 <http://freeluettelo.fi/jenni.leukumaavaara>. Viitattu 19.2.2013

Teosto-palkinto 2013 http://www.hyvitysmaksu.fi/fi/teosto_palkinnot.html. Viitattu 20.2.2013

Saamelaiskärjät 2013

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=78&Itemid=196. Viitattu 22.2.2013

City Sámit

<http://www.citysमित.net/yhdistys.html>. Viitattu 25.3.2013

Painamattomat lähteet:

Karjalainen Reetta (2008) Kuvia lumessa. Skábmagovat alkuperäiskansojen elokuvafestivaalin mediarepresentaatio kolmessa valtaväestön sanomalehdessä vuosina 1999 - 2007. Oulun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

LIITE 1

Sanomalehtiartikkelit

Helsingin Sanomat

- 17.1. Rasismi osuu myös saamelaisiin
- 6.2. Saamelaisnuoret ompelevat nutukkaita
- 22.2. Lestadiolaiset papit kitkivät joikausperinteen
- 4.3. Saamelaisten joikausperinnettä kitkettiin jo ennen Laestadiusta
- 15.4. Umpihangesta Teosto -palkituksi
- 23.4. Wimme räppää raamatun parhaat etusivu
- 23.4. Synti jäi eloon
- 3.6. Saamelaisperinteet luonnon turvana
- 17.6. Saamelaisten tila huolettaa Kiinaa
- 17.6. Kiina moitti EU:ta saamelaisten huonosta kohtelusta
- 18.6. Kiina syytti Suomea saamen kielen kuolemasta
- 27.9. Kolttasaamelaisten museossa paljastui mittavia rakennusvirheitä
- 2.10. Ulkosaamelaiset haluavat äänensä kuuluviin
- 4.10. Millä ehdoilla saamelaisaluetta kehitetään?
- 5.10. Saamelaiskäräjille valituista puolet oli uusia edustajia
- 19.10. Levottomat jalat veivät takaisin Lappiin
- 11.12. Suomen menneisyys tallentui saamen kieleen
- 12.12. Hämärästä pimeään

Lapin Kansa

- 3.1. Kolmisensataa haki äänioikeutta
- 12.1. Saamen kielten opiskelu lähentäisi pohjoisen ihmisiä
- 13.1. Saamenkielisten opettajien pulaan pikaratkaisu
- 15.1. Maaginen vuosiluku 1875
- 16.1. Rakkaudesta Kutturaan
- 18.1. ”Tahra Suomen ihmisoikeuspolitiikassa”
- 19.1. Lapinkaste ei rienaa

- 19.1.a Saamen kieltä elvytetään
- 19.1.b Utsjoelle haaveissa saamelaiskoulu
- 20.1. Skábmagovat aloitti lasten päivällä
- 21.1. Riutula suomalaisti saamelaislapsia
- 23.1. Hallitukset olleet pitkään tylyjä saamelaisille
- 23.1.a Rahapula vaivaa saamelaisia filmintekijöitä
- 23.1.b Skábmagovat palkitsi Oula Näkkäljärven
- 24.1. Skábmagovat filmikattas Kanadaan
- 25.1. Skábmagovat suosittu
- 26.1. ILO-vaatimuksia pidetään väärinkäsitysten summana
- 28.1. Enemmistö kapinoi, mutta vähemmistö komentaa
- 28.1.a ILO-sopimuksen tulkinta aiheuttaa epävarmuutta
- 29.1. Stefan Wallin jakoi rahaa saamen kielenelvytykseen
- 29.1.a Saamelaiskulttuuria Espoossa
- 29.1.b Kolttakulttuuriin kokonaan uusi painopiste
- 31.1. Kaupunki puristi identiteetin esiin
- 1.2. Saamelaiset vastustavat Kilpisjärven mörkijärataa
- 3.2. Pala historiaa takaisin koltille
- 4.2. Tiskiharjakin soi lastenlevyllä
- 5.2. Saamenmaa palasi Saariselän Siulaan
- 6.2. Irvikuva, entäs sitten?
- 6.2.a Kielen ja kulttuurin siirto lapsille lähtee kotoa
- 6.2.b Hyvän eleen lisäksi tarvitaan konkreettisia tekoja
- 8.2. Lohilautasen ääressä on hyvä keskustella alueen asioista
- 9.2. ILO ei hetkauta ei-saamelaisten asemaa
- 9.2.a Saamelaisten yhteinen nimittäjä on kieli
- 13.2. Kiitollisena
- 15.2. Germaanien katseltavana/Saamen kansa Saksassa
- 15.2.a Vuosiluku 1875 ei ole hylkäämisperuste
- 17.2. Hetan Marianpäivät muuttaa kirkolle
- 19.2. Saamen kulttuurituki kolmelle

20.2. Monien kasvojen mies

20.2.a ILO-sopimus on todella vaikea tehtävä

20.2.b Aikamatka Saamenmaalle

22.2. Laestadiuksen vaiettu saamelaisuus

1.3. 330 uutta henkilöä lisättiin saamelaiskäräjävaalien luetteloon

4.3. Väyrynen: Saamelaisasiat pois oikeusministeriöltä

5.3. Saamelaiskäräjät vaati Metsähallitusta neuvottelupöytään

6.3. Ruotsin malli pätee Suomeen

7.3. Koltansaamelle kirjakieli viime hetkellä

9.3. Saamelaiskäräjien puheenjohtaja RKP:n ehdokkaana Lapissa

11.3. Saamelaissopimus harppasi eteenpäin

15.3. Saamelaissopimus on Troijan hevonen

17.3. Sevettijärvellä valmistui koltankielisiä elokuvia

18.3. Saamelaisten palveluihin 600 000 euroa valtionapua

22.3. Saamea muistipelillä

23.3. Selviytyjiä Vuotsossa vuosien varrella

24.3. Huomio! Pienilläkin on asiaa

25.3. Hetan Marianpäivät muuttaa kirkolle

26.3. Perinnetieto ohjaa nykyisyyttä

27.3. Yhteistyö varmisti Marianpäivien jatkon

28.3. Sukulaiset kohtasivat

30.3. Agnico-Eaglen kaivokset työllistävät inuiitteja

31.3. ILO-sopimus ei saa kannatusta

1.4. Saamelaiset saivat RKP:n johtajan ensi kertaa Lappiin

6.4. Bohccostallit-ryhmä edustaa saamelaisnuoria

10.4. Ánnámáret Ensembleltä esikoislevy

12.4. Onko saamelaisalue kaivoksilta turvassa?

12.4.a RKP nosti Näkkäljärven hallitusneuvotteluihin

14.4. Miksi RKP:lä on Lapissa ehdokkaita muualta Suomesta?

15.4. Teosto-palkinto jaettiin kolmelle

15.4.a Saamelaiskulttuurikeskus Sajos nousi harjaan

27.4. Saamelaismusiikki teemana Sommelossa

28.4. Saamelaiset voittivat pitkän oikeuskiistan

28.4.a Vahvoja latauksia kieltä kyselemättä

21.5. Saamen kieliltä puuttuvat osaajat ja voima säilyä

21.5.a Saamelaiskäräjät nuiva Inarijärven kaavoille

25.5. Poropojasta poromieheksi/Poromiehen elämää

28.5. Biaudet esittää saamelaisille kouluautonomiia

9.6. Rosa Liksomin novelleja saameksi

10.6. Teatteripuvun visuaaliset viestit

15.6. Saamenkielinen lapsi on sananiekka

17.6. Ijahis Idjassa kurkkulaulua Tuvasta

18.6. Hallitus aikoo ratifioida ILO-sopimuksen

22.6. Saamen kielen opetukseen lähes kaksi miljoonaa

30.6. Riimejä ikiomalla kielellä

1.7. Lapin Kansa aloittaa uutisoinnin saamenkielellä

2.7. Metsähallitus ja Johti Sabmelazzat jatkavat Skierrin päänäyttelyä

13.7. Norjan ja Ruotsin saamelaiset puuhaavat vesivoimalaa

14.7. Saamelaisten oikeudet taas pinnalla

17.7. ILO-sopimus ei kelpaa lapinkyläläisille

17.7.a Pitkä matka ILO:oon

26.7. Saamelaiskäräjien ehdokasasettelu käynnissä

27.7. Saamelaisille tarjolla elokuvakoulutusta

28.7. Ovatko lappalaiset saamelaislain syrjinnän kohteena?

30.7. Talolliset eivät oikeudellisesti lappalaisia

5.8. Saamelaiskäräjävaalien ehdokasasettelu päättyi

8.8. Vihapuheet on aika lopettaa

10.8. Saamen kylä Leville, yhteistyössä Unesco

13.8. Pekka Aikio ei enää lähde ehdolle saamelaiskäräjille

13.8.a Kolttasaamelaisille kielileiri

14.8. Pohjoisen perijä

18.8. Yrjö Mattilalle

- 20.8. Energinen ja iloinen kattaus Inarissa
- 22.8. ”Kaikki valta ja voima keskittyy Inariin”
- 24.8. Saamen yliopisto-opinnot alkavat
- 25.8. Enontekiölle pitää satsata enemmän
- 26.8. ILO ei ole läpihuutojuttu
- 28.8. Tuohus syytyi Trifonin muistoksi
- 31.8. Lappalaiset ovat saamelaisia
- 4.9. Postin puute haittaa äänestämistä
- 5.9. Lappalaisetko vailla lappalaisperustetta?
- 8.9. Yhteinen kanta ILO-sopimukseen
- 18.9. Kiista minästä ja maasta
- 21.9. Saamen kieli säilyy kieltä käyttämällä
- 21.9.a Onko lappalainen vihapuhetta?
- 24.9. Inari isäntäkunnaksi saamelaisalueelle
- 25.9. Saamelainen neuvosto ei hyväksy pakkoa
- 26.9. Norjan valtio pyysi koltilta anteeksi
- 26.9.a Väyrynen: Kaipaan sitoutumista
- 28.9. KHO korjasi linjaansa saamelaisuudesta
- 3.10. Sade siivitti saamenvaaleja
- 3.10.a KHO:lta myöhäinen päätös
- 4.10. Vilkkat käräjävaalit/Saamelaisvaalien tulos julki tänään
- 5.10. Koltat pärjäsivät vaaleissa/Tiina Sanila-Aikio putsasi vaalipöydän
- 5.10.a ”Kannelkaa ihmiset oikeusasiamiehelle!”
- 7.10. Balkanilta Lappiin tulleen äidin pojat poroleikeissä
- 8.10. Taistelu tokasta
- 9.10. Lynx sohjossa
- 11.10. Feodoroffin pesti jatkuu
- 12.10. Sanila-Aikio haastaa Klemetti Näkkäljärven
- 14.10. Lumipeitteisten tuntureitten pohjoinen maa
- 18.10. Pelejä saameksi ja kielenhuoltoa
- 20.10. Saamelaisesta kuntalainen/Pohjoisen kalastuksessa ongelmia

26.10. Saamelaiskäräjiltä karvakenkälähetystö

28.10. "ILO syytä ratifioida"

28.10.a Miksi Inarissa on saamelaiskirkko?

28.10.b Nuoret saamelaistutkijat tekevät vilkkaasti tiedettä

29.10. Kalevalaseura palkitsi ja juhli

4.11. Lappalaiset esittävät yhteistyöryhmää

17.11. Saamelaisneuvosto vaatii lakimuutosta

18.11. Kättentöistä tuli Maarit Maggan toinen elämä

29.11. Märät säpikkäät

1.12. Saamelaiopettajien yhdistys elvytetty

3.12. Arktinen alue ja saamelaisuus tutuiksi

5.12. Saamen taidetta/Vuotsolaista taidetta ja saamelainen sukupolviketju

10.12. 12 kuvaa poromiehen elämästä/Valokuvataidetta poromiehen silmin

10.12.a Saamelaiskasvatuksesta julkaistiin kirja

11.12. Erämään tohtori/Tuulen viemä taiteilija

12.12. Folklore, muinaisusko ja käsityö

14.12. Uusi kirja saamelaispedagogiikasta

15.12. Inarin Sajos peittää puoli hehtaaria

20.12. Saamelaistaiteilijat eivät hae valtion apurahoja

30.12. Kulttuuri katon alle/Sajos – kotaa komeampi